

**”KAI SE JOHONKI VÄHÄ MOTIVOI JOTENKI..
MUT EN NYT TIIÄ MITEN.”**

**Tutkimus nuorten ehdolliseen rangaistukseen liittyvän
valvonnan vaikutuksista**

**Päivi Rintala
Heidi Sutinen**

**Opinnäytetyö
Tammikuu 2009**

Sosiaalialan koulutusohjelma

**JYVÄSKYLÄN
AMMATTIKORKEAKOULU**

Tekijä(t) RINTALA, Päivi SUTINEN, Heidi	Julkaisun laji Opinnäytetyö	
	Sivumäärä 89 + 9	Julkaisun kieli Suomi
	Luottamuksellisuus ☐ Salainen _____ saakka	
Työn nimi ”ET KAI SE JOHONKI VÄHÄ MOTIVOI JOTENKI.. MUT EN NYT TIIÄ MITEN.” Tutkimus nuorten ehdolliseen rangaistukseen liittyvän valvonnan vaikutuksista		
Koulutusohjelma Sosiaalialan koulutusohjelma		
Työn ohjaaja(t) TAPANINEN, Eero		
Toimeksiantaja(t) Kriminaalihuoltolaitoksen Jyväskylän aluetoimisto (Yhteistyökumppani)		
Tiivistelmä Opinnäytetyön aiheena oli ehdollisesti rangaistujen nuorten valvonnan vaikutusten tutkiminen. Tutkimus tehtiin yhteistyössä Kriminaalihuoltolaitoksen Jyväskylän aluetoimiston kanssa. Tutkimuksessa selvitettiin ehdollisesti rangaistujen nuorten valvontaan sitoutumisen syitä, valvonnan vaikutuksia nuorten elämään ja heidän valvonnan jälkeisen uusintarikollisuutensa syitä. Näitä asioita peilattiin nuoren sosiaalisen pääoman kautta. Tutkimus oli kvalitatiivinen ja tiedonkeruu toteutettiin teemahaastattelujen avulla. Tutkimusjoukko jaettiin tasaisesti kahteen ryhmään sen mukaan, oliko heitä valvonnan jälkeen tuomittu uusista rikoksista. Tutkimukseen haastateltiin kuutta nuorta. Haastattelut nauhoitettiin ja litteroitiin. Aineisto analysoitiin sisällön analyysin menetelmällä. Tutkimuksessa havaittiin alhaisen itsekontrollin ja kaveripiireistä nousevan negatiivisen sosiaalisen pääoman kytkeytyvän vahvasti rikolliseen käyttäytymiseen. Nuoren sitoutuminen valvontaan todettiin olevan sidoksissa hänen rangaistukseen asennoitumisensa. Valvonnan havaittiin vaikuttaneen nuoren elämän muutoksiin vain, jos hän oli valvontaan aidosti sitoutunut. Valvonnan jälkeen uusia rikoksia tehneiden nuorten kohdalla, todettiin rikollisen käyttäytymisen aloittamiseen vaikuttaneiden tekijöiden näkyvän edelleen nuorten elämässä. Tutkimuksessa pääteltiin, että nuorten asennoitumista valvontaan voitaisiin parantaa valvonnan laiminlyömisestä sanktioiden lisäämisellä. Tutkimus tehtiin pienellä tutkimusjoukolla, joten tulosten yleistettävyyttä voitaisiin todeta toistamalla tutkimus suuremmalla haastattelujen määrällä. Olisi hyvä, jos tutkimus toistettaisiin muutaman vuoden päästä 2010 voimaan astuvan lakimuutoksen vaikutusten toteamiseksi.		
Avainsanat (asiasanat) Kriminaalihuolto, ehdollinen rangaistus, valvonta, nuori rikosantekijä, sosiaalinen pääoma, vaikutukset, sitoutuminen, uusintarikollisuus		
Muut tiedot		

Author(s) RINTALA, Päivi SUTINEN, Heidi	Type of Publication Bachelor's Thesis	
	Pages 89 + 9	Language Finnish
	Confidential ☐ Until _____	
Title "IT MOTIVATED A LITTLE TO SOMETHING SOMEHOW.. BUT I DON'T REALLY KNOW HOW." Research of the effects of supervision among conditionally sentenced young offenders		
Degree Programme Degree programme in social services		
Tutor(s) TAPANINEN, Eero		
Assigned by The Jyväskylä District Office of Probation Service (in cooperation)		
Abstract The theme of bachelor's thesis was to research the effects of supervision among conditionally sentenced young offenders. The research was made in cooperation with the Jyväskylä District Office of Probation Service. The research was made to find out reasons why these youngsters were engaged to their supervision, what kind of effects supervision had on their lives and why some of them continued making crimes after their supervision ended. All these things were reflected through social capital. The research was qualitative and information was gathered with theme interviews. Six young offenders were interviewed for the research. They were evenly divided in two groups on ground of making crimes after supervision ended. The interviews were recorded and written down. Research material was analyzed with the content analysis method. In the research it was shown that low self control had strong connections to criminal behaviour. Same effects were noted in negative social capital that youngsters' circles on friends had. It was noted that youngsters' attitude to their sentence had strong effects in engaging to supervision. Supervision was shown to have effects in changes that took place in youngsters' lives only if they were truly engaged to supervision. Youngsters that made new crimes after supervision were noted to have exactly same problems that they had before the sentence was convicted. It was presumed that youngsters' attitudes towards supervision could be improved by adding sanctions in neglecting supervision. Only a small group of youngsters were interviewed for the research. Generalisability of the research could be affirmed by repeating the research and adding more interviews. Research should be repeated after a few years to see the effects that changes in the law in the year 2010 have.		
Keywords Criminal care, conditional sentence, supervision, young offender, social capital, effects, engaging, recidivism		
Miscellaneous		

Sisältö

1	JOHDANTO.....	4
2	KRIMINAALIHUOLTO.....	5
2.1	Kriminaalihuollon historia.....	5
2.2	Organisoituminen.....	8
2.3	Kriminaalihuoltolaitos.....	10
2.3.1	Ehdollisesti rangaistujen nuorten valvonta.....	11
2.3.2	Ehdonalaisesti vapautuneiden valvonta.....	11
2.3.3	Yhdyskuntapalvelu.....	12
2.3.4	Nuorisorangaistus.....	13
2.3.5	Selvitykset.....	13
2.4	Jyväskylän aluetoimisto	15
3	SOSIAALINEN PÄÄOMA	16
3.1	Sosiaalisen pääoman määrittelyä	16
3.2	Negatiivinen sosiaalinen pääoma	17
3.3	Lapsen ja nuoren sosiaalisen pääoman kehittyminen.....	18
3.4	Sosiaalinen pääoma ja nuorten rikollisuus.....	19
3.4.1	Nuoren sosiaaliset verkostot.....	19
3.4.2	Luottamus	20
3.4.3	Itsekontrolli.....	21
4	NUORISORIKOLLISUUS.....	22
4.1	Nuori rikoksentekijä	22
4.2	Nuorisorikollisuuden ilmiön määrittelyä	24
4.3	Nuorisorikollisuustilanne ja sen kehittyminen	28
4.4	Rikollisuustilanne Euroopassa	32
5	EHDOLLISEN RANGAISTUKSEN VALVONTA	
	NUORISOSEURAAMUKSENA	33
5.1	Lasten ja nuorten rikosoikeudellisen aseman kehittyminen.....	33
5.2	Ehdollisen rangaistuksen ja valvonnan historiaa	36
5.3	Valvontakäytännöt ja valvojan rooli	40

6	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	42
6.1	Tutkimusongelmien muotoutuminen	42
6.2	Tutkimusmenetelmät	43
6.2.1	Teemahaastattelu	43
6.2.2	Haastattelujen tallentaminen.....	44
6.2.3	Litterointi	45
6.2.4	Tulosten analysointimenetelmät	45
6.3	Teemahaastattelun toteuttaminen	46
7	HAASTATTELUTULOKSET	47
7.1	Taustatiedot.....	47
7.1.1	Lapsuus ja nuoruus	48
7.1.2	Koulu	50
7.1.3	Kaverit ja vapaa-aika	52
7.1.4	Nuoren oma päihteidenkäyttö	54
7.2	Rikollisuus	55
7.2.1	Rikosten tekemisen alku	55
7.2.2	Uusintarikollisuus.....	57
7.3	Valvonta	58
7.3.1	Ennakkokäsitykset valvonnasta sekä siihen asennoituminen	58
7.3.2	Valvonnan toteutus, sitoutuminen ja vaikuttamismahdollisuudet	60
7.3.3	Valvonnasta saatu apu ja tuki	62
7.3.4	Valvoja ja valvojan rooli	64
7.3.5	Läheisten suhtautuminen rikoksiin ja valvontaan.....	66
7.4	Nykytilanne	68
7.5	Tulevaisuuden näkymät.....	68
8	TUTKIMUSTULOSTEN ANALYSOINTI JA JOHTOPÄÄTÖKSET	69
8.1	Haastateltavien sosiaalinen pääoma	69
8.2	Sitoutuminen, vaikutukset ja uusintarikollisuus	71
8.3	Tutkimusryhmien vastausten vertailu	76
9	POHDINTA	78
	LÄHTEET	85

LIITTEET	90
Liite 1. Varkausrikokseen syylliseksi epäilty vuosina 1988-2007.....	90
Liite 2. Vahingontekorikoksiin syylliseksi epäilty vuosina 1988-2007	91
Liite 3. Pahoinpitelyrikoksiin syylliseksi epäilty vuosina 1988-2007	92
Liite 4. Itse ilmoitetun rikollisuuden tilasto vuosilta 1995-2004	93
Liite 5. Haastattelurunko.....	94
Liite 6. Kutsukirje	97

KUVIOT

KUVIO 1. Rikosseuraamusala. (Rikosseuraamusala 2008.)	9
KUVIO 2. Eri ikäryhmien vankeusrangaistusten keskipituus vuosina 1992– 2006.....	24
KUVIO 3. Ikäryhmien osuus rikoslakirikoksiin syyllisistä vuosina 2000–2007.....	25
KUVIO 4. Varkaus-, pahoinpitely sekä eräiden talous- ja ympäristörikosten ikäjakauma vuonna 2004.....	27
KUVIO 5. Murhaan, tappoon ja surmaan syylliseksi epäiltyjä ikäryhmän 100 000 henkeä kohden vuosina 1980–2007.....	31
KUVIO 6. Alaikäisten osuus rikoksista Suomessa, Saksassa ja Englannissa vuonna 2003.....	33
KUVIO 7. Nuorten rikollisuuteen ja valvonnan vaikutuksiin liittyvät tekijät	75

TAULUKOT

TAULUKKO 1 Yhdyskuntaseuraamusten toimeenpano Jyväskylän aluetoimistolla vuonna 2007.....	16
TAULUKKO 2 Eri ikäryhmille tuomitut rangaistuslajit vuonna 2006.....	23
TAULUKKO 3 Sosiaalisen pääoman vertailu ryhmien välillä.....	77
TAULUKKO 4 Tutkimusongelmien vastausten vertailu ryhmien välillä.....	78

1 JOHDANTO

Halusimme tehdä opinnäytetyömme nuorista rikoksentekijöistä. Tämän vuoksi lähdimme etsimään aihetta kriminaalihuollon kentältä. Yhteistyökumppaniksi opinnäytetyöhön lähtikin Kriminaalihuoltolaitoksen Jyväskylän aluetoimisto. Yhteistyöpalaverissa Kriminaalihuoltolaitoksella yhtenä mielenkiintoisena vaihtoehtona nousi esiin ehdollisesti rangaistujen nuorten valvonta ja sen vaikutukset nuorten elämään. Tämä muodostuikin opinnäytetyömme aiheeksi, sillä se sopi hyvin yhteen omien mielenkiinnonkohteidemme kanssa.

Valitsimme Suomen kriminaalihuollon sekä ehdollisen vankeusrangaistuksen ja siihen liittyvän valvonnan kehittymisen tarkasteluun historiallisen näkökulman. Tällä tavalla tuomme esiin mahdollisimman kattavan kokonaiskuvan kriminaalihuollon kehityksen eri vaiheista ja niihin vaikuttaneista tekijöistä sekä selvitämme, minkälaisiin yhteiskunnallisiin tarpeisiin eri rangaistusmuodoilla kulloinkin vastattiin. Lapsen ja nuoren rikosoikeudellisen aseman kehittymisen avulla tuomme esiin lapsen ja nuoren aseman yhteiskunnalliset muutokset sekä nykyisen nuorille rikoksentekijöille suunnatun lainsäädännön perusteet. Ehdollisen vankeusrangaistuksen ja siihen liittyvän valvonnan historiassa keskitymme piirteisiin, joiden kautta rangaistus on saavuttanut nykyisen muotonsa. Historiat on kirjoitettu muotoon, joka mahdollistaa niiden keskinäisen vertailun.

Tutkimuksessa selvitimme mikä tai mitkä asiat ovat saaneet nuoret sitoutumaan valvontaan ja millä tavalla he kokivat valvonnan vaikuttaneen elämäänsä. Lisäksi etsimme syitä, miksi osa on tehnyt uusia rikoksia valvonnasta huolimatta. Tutkimus on kvalitatiivinen ja tiedonkeruumenetelmänä käytimme puolistrukturoitua teemahaastattelua. Tämän menetelmän avulla korostimme haastateltavien yksilöllistä näkökulmaa.

Ehdollisesti rangaistujen nuorten ajatuksia valvonnasta on aiemmin tutkittu Ekblom & Lahtinen (2007) toimesta. Valvonnan vaikutuksista ei kuitenkaan ole tutkimuksia tehty, joten työllämme on uutuusarvoa. Kriminaalihuoltolaitoksen Jyväskylän aluetoimisto aikoo hyödyntää tutkimuksemme tuloksia. Ajankohittaisen tutkimuksemme aiheesta tekee se, että valvonnan käytäntöihin suunnit-

tellaan muutoksia. Vireillä on hallituksen esitys nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä sekä esitys ehdollisen vankeuden valvontaa koskivaksi lainsäädännöksi. Lakien on tarkoitus astua voimaan tammikuussa 2010.

2 KRIMINAALIHUOLTO

2.1 Kriminaalihuollon historia

Kriminaalihuoltotyötä on maassamme ollut jo vuodesta 1870. Tällöin perustettiin Suomen Wankeusyhdistys. Yhdistys perustettiin aikana, jolloin vankien hyvinvointiin ei liiemmin ollut kiinnitetty huomiota. Näin ollen yhdistyksen aatteellisiksi ja toiminnallisiksi lähtökohdiksi nimettiin yhteiskunnallisen auttamisvelvollisuuden puuttuminen, liberalistiset aatteet ja uskonnollisiin vakaumuksiin perustuva lähimmäisen auttamisen velvollisuus. Yhdistyksen alkuvaiheessa varsinainen toiminta kohdistui pääosin vankilassa oleviin ja sieltä vapautuviin vankeihin. Vankiloissa Suomen Wankeusyhdistys tarjosi valistustoimintaa ja vankilan ulkopuolella keskeistä oli asunnon ja työpaikan hankkiminen vapautuneille vangeille. (Huhtala 1983, 1-2.)

Vuosisadan vaihde toi Suomen Wankeusyhdistyksen uusien haasteiden eteen. Vuonna 1894 tuli voimaan uusi rikoslaki, joka kasvatti erilaisten vapusrangaistusten käyttöä ja mahdollisti ehdonlaiseen vapauteen pääsyn. Tosin alkuvaiheessa ehdonlaiseen vapauden mahdollisuus oli sidottu vapautuvan kykyyn tienata oma toimeentulonsa. Myös yhdistyksen asiakaskunnan rakenne muuttui kaupungistumisen myötä. Alussa pääosan asiakkaista muodostivat maaseudun tilaton väestö, mutta nyt pääpaino muuttui kaupunkien köyhien keskuuteen. Suurin osa Suomen Wankeusyhdistyksen toiminnasta siirtyi yhä vahvemmin jälkihuollon suuntaan eli työ kohdistettiin vankilasta vapautuvien henkilöiden tarpeisiin. (Mts. 19–20.)

Vuonna 1918 tuli voimaan laki ehdollisesta vankeustuomiosta. Lakia sovellettiin ensimmäistä kertaa tuomittaessa sisällissodan tapahtumista syytettyjä.

Tältä ajalta on peräisin myös henkilötutkinta, jota sovellettiin uuden lain mukaisesti vangeille, joilla oli mahdollisuus saada ehdollinen tuomio. Vuonna 1921 Suomen Wankeusyhdistys otti esitutkintatyön ja vapaaehtoisen valvonnan kokeilutarkoituksessa tehtävikseen ja teki sitä yhteistyössä poliisi- ja oikeusviranomaisten kanssa. Nämä kokeilut ennustivat omalta osaltaan yhdistyksen toiminnan muutosta puhtaasta palvelutarkoituksesta rajoittavan toiminnan suuntaan. (Mts. 48, 56.)

1930-luvun loppuun mennessä yhdistyksen toiminta oli muuttunut paljon alkuperäisestä ajatuksestaan. Toiminnat olivat monipuolistuneet ja edellyttivät yhteistyötä eri viranomaistahojen kanssa toteutuakseen. Asiakastyö tuolloin koostui asuntolatoiminnasta, pienimuotoisesta avustamisesta, ehdollisesti tuomittujen vapaaehtoisesta valvonnasta, ehdonalaisten valvonnasta, esitutkintatyöstä, silloisen voimassa olevan lastensuojeluasetuksen mukaisesta oikeusedustamisesta, työleiritoiminnasta ja työliiketoiminnasta. Tämän lisäksi yksi yhdistyksen päätehtävistä oli asenneilmapiiriin vaikuttaminen, eli pääasiassa yritys vaikuttaa myönteisesti kansalaisten asenteisiin vapautuneita vankeja kohtaan. (Mts. 65.)

1940-luvulla Suomen Wankeusyhdistys ilmoitti halukkuutensa osallistua oikeusministeriön laatiman nuoria koskevan lainsäädäntöuudistuksen täytäntöönpanoon. Tämän seurauksena oikeusministeriö uskoi yhdistykselle nuoria, 15–20-vuotiaita, rikoksentekijöitä koskevia henkilötutkinta- ja valvontatehtäviä, sekä antoi yhdistyksen hoidettavaksi ehdollisesti tuomittujen valvonnan järjestämisen koko maassa. Näihin tehtäviin yhdistys sai valtiolta pienen määrärahan. (Mts. 68–70.)

1940-luvulta alkaen yhdistyksen työmäärä kasvoi kasvamistaan, eikä yhdistyksen saama valtionapu kattanut edes kaikkia lakisääteisistä tehtävistä koituvia menoja. Yhdistyksen taloudellisten voimavarojen puute, työntekijöiden vähäisyys ja johtokunnan epäaktiivisuus eivät edistäneet kriminaalihuollon kehittämistä. Edellisistä syistä johtuen 1960-luku oli kriminaalihuollon kriisiaikaa. Kriminaalihuolto alettiin nähdä yhä kasvavassa määrin yhteiskunnan asiana ja näin ollen katsottiin, että yhteiskunnan kuuluisi myös huolehtia sen rahoituk-

sesta. Vuonna 1966 yhdistys muutti nimensä Kriminaalihuolto ry:ksi. (Mts. 95–98.)

Vuonna 1970 valtioneuvoston toimesta asetettiin komitea tutkimaan kriminaalihuollon ja sen organisaation kehittämistä. Yleinen asenneilmapiiri oli muuttanut vähäosaisia ja vähemmistöjä paremmin huomioivaksi. Myös komitea huomasi pian määrärahojen puutteen yhdistyksen toiminnassa ja esitti Kriminaalihuolto ry:n muuttamista julkisoikeudelliseksi yhdistykseksi. Vuonna 1975 tuli voimaan laki kriminaalihuoltotyön valtioneuvosta (17.1.1975/31) ja asetus Kriminaalihuoltoyhdistyksestä (21.2.1975/135). Julkisoikeudellinen Kriminaalihuoltoyhdistys (KHY) aloitti toimintansa 1.4.1975 (Mts. 100.).

Kriminaalihuoltoyhdistys jatkoi samana vuonna toimintansa lopettaneen Kriminaalihuolto ry:n työtä vastaten yhdyskuntaseuraamusten toimeenpanosta. Näitä seuraamuksia tuolloin olivat ehdollisesti rangaistujen nuorten valvonta, henkilötutkinta, ehdonalaisesti vapautuneiden valvonta ja silloisen voimassa olevan lastensuojeluasetuksen mukainen oikeusedustus. Edellä mainittujen laissa määrättyjen tehtävien lisäksi Kriminaalihuoltoyhdistys jatkoi myös asumispalveluiden järjestämistä, työnvälitystä, vankilatyötä sekä koulutus-, tiedotus- ja avustustoimintaa. (Toimintakertomus 1978, 1.)

Julkisoikeudellisen Kriminaalihuoltoyhdistyksen toimintaa johti johtokunta. Johtokunta koostui puheenjohtajasta, 11 varsinaisesta jäsenestä ja 11 varajäsenestä. Seitsemän jäsenistä ja seitsemän varajäsenistä olivat oikeus-, sisäasian- ja sosiaali- ja terveysministeriön tehtäviin osoittamia henkilöitä. Loput valittiin yhdistyksen kokouksella. Koko Kriminaalihuoltoyhdistyksen toimintaa johti Helsingissä sijaitseva keskustoimisto ja työn käytännön toteutuksesta huolehti kasvava määrä aluetoimistoja (Toimintakertomus 1985, 1.). Oikeusministeriön vankeinhoito-osasto valvoi Kriminaalihuoltoyhdistyksen taloutta ja toimintaa muun muassa hyväksymällä yhdistyksen vuosittaisen valtioneuvon ja toimintasuunnitelman. Hyväksymisen jälkeen nämä asiakirjat vahvistettiin valtion tulo- ja menoarviossa. (Toimintakertomus 1987, 1.)

Julkisoikeudellisen Kriminaalihuoltoyhdistyksen toimintavuosina kriminaalihuollon toiminta laajeni ja toimeenpantavien yhdyskuntaseuraamusten määrä

kasvoi. Laki yhdyskuntapalvelun kokeilemisesta (14.12.1990/1105) tuli voimaan 1991 vuoden alusta ja kokeilu laajeni vaiheittain koskemaan koko maata. Pysyvä laki yhdyskuntapalvelusta (12.12.1996/1055) tuli voimaan 1.1.1997. Nuorisorangaistuksen kokeilemisesta koskeva laki (12.12.1996/1058) ja asetus (12.12.1996/1066) astuivat voimaan 1.2.1997 ja ne määrättiin jatkuviksi vuoden 2001 loppuun. Vuonna 1997 astuivat voimaan myös uusi laki kriminaalihuollon rahoituksesta ja järjestämisestä (12.12.1996/1035) sekä asetus Kriminaalihuoltoyhdistyksestä (20.12.1996/1241). 1990-luvun lopulla myös Kriminaalihuoltoyhdistyksen johtokunnan rakenne muuttui siten, että sekä varsinaisia jäseniä että varajäseniä oli kumpiakin kahdeksan (Toimintakertomus 1997). Yhdyskuntaseuraamusten toimeenpano oli Julkisoikeudellisen Kriminaalihuoltoyhdistyksen vastuulla vuoteen 2001 asti, jolloin kriminaalihuoltoon tuli organisaatiomuutos. (Kriminaalihuolto 2000.)

2.2 Organisoituminen

Kriminaalihuollon uudelleen organisoiminen käynnistyi vuonna 1999. Tällöin yhdyskuntaseuraamusten toimeenpanoa ja kriminaalihuollon tehtäviä tutkimaan asetettu työryhmä sai työnsä valmiiksi. Työryhmän näkemyksen mukaan julkisoikeudellisesta Kriminaalihuoltoyhdistyksestä tulisi muodostaa viranomaisorganisaatio oikeusministeriön hallinnon alle. Työryhmän ehdotuksista seurasi 1.8.2001 organisaatiomuutos, jonka myötä yhdyskuntaseuraamusten toimeenpano siirtyi valtion tehtäväksi. (Kriminaalihuolto 2000.)

Rikosseuraamusala muodostuu yhdyskuntaseuraamusten ja vankeusrangaistusten täytäntöönpanosta, sekä yhteiskunnan turvallisuudesta huolehtimisesta. Rikosseuraamusalaa hallinnoi Oikeusministeriön Kriminaalipoliittinen osasto. Rikosseuraamusvirasto on rikosseuraamusalan keskusvirasto ja se vastaa yhdyskuntaseuraamusten ja vankeusrangaistusten täytäntöönpanon johtamisesta, kehittämisestä ja yhteisistä hallintotehtävistä. (Rikosseuraamusala 2008.)

Kriminaalihuoltolaitos ja vankeinhoitolaitos toimivat Rikosseuraamusviraston alaisuudessa. Kriminaalihuoltolaitoksen tehtävä on yhdyskuntaseuraamusten

täytäntöönpano ja vankeinhoitolaitos huolehtii vankeusrangaistusten ja sakon muuntorangaistusten täytäntöönpanosta. (Mt.) Organisaatiomalli on havainnollistettuna kuviossa 1.

Rikosseuraamusala

KUVIO 1 Rikosseuraamusala. (Rikosseuraamusala 2008.)

Vankeinhoitolaitos ja Kriminaalihuoltolaitos noudattavat rikosseuraamusalan yhteisiä tavoitteita, arvoja ja periaatteita, joiden mukaan toimintaa suunnataan. Keskeisimpiin tavoitteisiin kuuluvat yhteiskunnan turvallisuudesta huolehtiminen laillisen ja turvallisen rikosseuraamusten täytäntöönpanojärjestelmän ylläpitäminen, uusintarikollisuuden vähentäminen ja syrjäytymiskehityksen katkaiseminen. Yhteisiin tavoitteisiin pääsemisen keskeisiä keinoja ovat tuomitun tukeminen ja motivoiminen rikoksettomaan elämäntapaan, tuomitulle asetettujen rajojen valvominen ja yhteiskunnallisiin asenteisiin vaikuttaminen. (Tavoitteet, arvot ja periaatteet 2008.)

Rikosseuraamusalan keskeisimmät arvot ovat oikeudenmukaisuus ja ihmisarvon kunnioittaminen, sekä lähtökohtainen käsitys yksilön mahdollisuuksista muuttua ja kasvaa. Nämä arvot näkyvät rikosseuraamusalan toiminnassa ihmisten perusoikeuksien turvaamisena ja kunnioittamisena, toiminnan laillisuutena, tuomittujen inhimillisenä ja tasavertaisena kohteluna sekä tuomittujen yksilöllisen kasvun ja rikoksettoman elämäntavan tukemisena. (Mt.)

Yksi tärkeimmistä periaatteista, joita rikosseuraamusalan rangaistusten toimeenpanon yhteydessä noudatetaan, on normaalisuus. Kriminaalihuollossa normaalisuus ilmenee konkreettisesti työssä siten, että asiakkaiden oikeus yhteiskunnan yleisiin palveluihin säilyy. Rikoksiin syyllistyminen ei siis rajaa heitä näiden palvelujen ulkopuolelle. Kriminaalihuoltotyössä pyritään myös kohtelevaan asiakkaita yhteiskunnan tasa-arvoisina kansalaisina. Rangaistusten toimeenpanojen tarkoitus on vaikuttaa yksilön omaan vastuuntunnon kehittymiseen ja vahvistumiseen. Muita Kriminaalihuoltolaitoksen periaatteita ovat toiminnan tuloksellisuus, ammatillisuus, yhteistyö ja hyvä hallinto. Toiminnan tuloksellisuutta arvioidaan säännöllisesti ja avoimesti. (Mt.) Kriminaalihuoltolaitoksen toiminnan suunnittelusta ja kehittämisestä vastaa Kriminaalihuollon tuloslinja (Rikosseuraamusvirasto 2006). Samoin työntekijöiden ammatillisuutta arvioidaan ja kehitetään. Yhteistyötä tehdään useiden viranomaisten ja sidosryhmien kanssa, samoin tuomittujen ja heidän omaistensa kanssa. Toiminnassa korostetaan hyviä yhteistyösuhteita. Hyvällä hallinnolla tarkoitetaan toiminnan laillisuutta, ennustettavuutta, avoimuutta ja nopeaa päätöstentekoa. (Tavoitteet, arvot ja periaatteet 2008.)

2.3 Kriminaalihuoltolaitos

Kriminaalihuoltolaitoksen tehtävä on yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpano. Kriminaalihuoltolaitokseen kuuluu Rikosseuraamusvirastossa sijaitseva keskushallinto ja 15 aluetoimistoa. Aluetoimistojen alaisuudessa puolestaan on kymmenen yksikköä, viisi paikallistoimistoa ja kolme toimipistettä. Kriminaalihuoltolaitoksen asiakkaat valikoituvat eri toimipaikkoihin kotikuntansa mukaisesti. Vuoden 2007 aikana Kriminaalihuoltolaitos huolehti noin 14 000 eri henkilön asiakkuuksista. Tämä luku sisältää yhdyskuntaseuraamusten toimeenpanoja ja erilaisia asiantuntijaselvityksiä. (Toimipaikat 2008, Yhdyskuntaseuraamukset 2007, 23.)

Yhdyskuntaseuraamukset ovat vapaudessa suoritettavia rangaistuksia. Kriminaalihuoltolaitoksen valvomia yhdyskuntaseuraamuksia ovat ehdollisesti rangaistujen nuorten valvonta, ehdonalaisesti vapautuneiden valvonta, yhdyskuntapalvelu ja nuorisorangaistus. Näiden lisäksi Kriminaalihuoltolaitos huolehtii

erilaisten selvitysten laatimisesta. Yhdyskuntaseuraamukset suoritetaan tuomitun normaalin arkielämän ohessa. (Kriminaalihuoltolaitos 2008.)

2.3.1 Ehdollisesti rangaistujen nuorten valvonta

Kun 15–21-vuotiaana rikoksen tehnyt nuori tuomitaan ehdolliseen vankeuteen, voidaan hänet tuomita rangaistuksen tehosteeksi myös valvontaan. Valvontaan tuomittaessa otetaan huomioon nuoren elämäntilanne. Tilannetta arvioidaan muun muassa syrjäytymisriskin, uusintarikollisuuden riskin ja sosiaalisen selviytymisen tukemisen näkökulmista. Kriminaalihuoltolaitos vastaa pääsääntöisesti vain jo 18 vuotta täyttäneiden valvonnasta. Alle 18-vuotiaiden valvonta suoritetaan yleensä lastensuojeluviranomaisten toimesta. (Ehdollisesti rangaistujen nuorten valvonta 2008.)

Valvontaa tuomitaan yleensä määräajalle, jonka pituus on vähintään vuosi ja enintään kolme vuotta. Mikäli valvonta kuitenkin katsotaan jo aikaisemmin tarpeettomaksi, voidaan se esittää lakkautettavaksi aikaisintaan kuuden kuukauden kuluttua. (Mt.) Perehdymme tarkemmin ehdolliseen rangaistukseen ja siihen liittyvään valvontaan luvussa 5.

2.3.2 Ehdonalaisesti vapautuneiden valvonta

Lähes kaikista vankeusrangaistuksista suoritetaan vankeudessa ainoastaan määräraosa. Ehdonalainen vapaus on vankeusrangaistuksen loppuosan suorittamista vapaudessa. Ehdonalaisesti vapautettu vanki voidaan määrätä valvontaan tiettyjen ehtojen täytyessä. Tällaisia ehtoja ovat esimerkiksi tilanne, jossa vankeudessa suorittamatta jäävä osuus tuomiosta on pidempi kuin yksi vuosi, jos rikosentekijä on ollut teon tapahtumahetkellä alle 21-vuotias tai, jos ehdonalaisesti vapautettava vanki valvontaa itse pyytää. (Ehdonalainen vapaus 2008.) Sellaiset täysi-ikäiset vangit, joilla tuomiota on jäljellä vähemmän kuin puoli vuotta eivät ole velvoitettuja valvontaan. (Kriminaalihuolto 2002, 65.)

Ennen vangin ehdonalaista vapauttamista, hänen kanssaan laaditaan henkilökohtainen valvontasuunnitelma. Suunnitelman tarkoituksena on tukea vangin sosiaalista selviytymistä ja ennaltaehkäistä uusintarikollisuutta. Valvonta-

suunnitelma noudattaa samoja linjoja vankeusajan suunnitelman ja mahdollisesti myös muualla, kuten sosiaalityössä, laaditun suunnitelman kanssa. (Ehdonalainen vapaus 2008.)

Ehdonalaisesti vapautuneen vangin valvonta kestää määrääjän. Koeaika kestää yleensä puolesta vuodesta kolmeen vuoteen. Vanki menettää oikeutensa ehdonalaan vapauteen, mikäli hän syyllistyy valvonnan aikana uuteen rikokseen tai säädettyyn käytösrikkomukseen, kuten valvontatapaamisten laiminlyömiseen. (Kriminaalihuolto 2002, 66; Lappi-Seppälä 2006, 104, 105.)

2.3.3 Yhdyskuntapalvelu

Yhdyskuntapalvelulla tarkoitetaan jotain yhteiskunnalle hyödyllistä palkatonta työtä, johon rikoksenteijä voidaan tuomita enintään kahdeksan kuukauden ehdottoman vankeusrangaistuksen sijasta. Yhdyskuntapalvelua tuomitaan tuomiosta riippuen 20–200 tuntia. (Kriminaalihuolto 2002, 66.) Kun ehdoton vankeusrangaistus muunnetaan yhdyskuntapalveluksi, vastaa yksi päivä vankeutta yhtä palvelutuntia (Lappi-Seppälä 2006, 118, 119). Tuomittu tekee työtä palvelusuunnitelman mukaisesti vapaa-aikanaan ja sen suorittaminen ajoitetaan täsmälleen alkuperäisen rangaistuksen pituiselle ajanjaksolle. Yleensä yhdyskuntapalvelua suoritetaan 3-4 tuntia kerrallaan kahtena päivänä viikossa. Enintään kymmenen tuntia kokonaisrangaistuksesta voidaan suorittaa erilaisissa Kriminaalihuoltolaitoksen hyväksymissä toimintaohjelmissa, mikäli niiden päämääränä on uusintarikollisuuden ehkäiseminen tai päihdeongelman vähentäminen. Toimintaohjelmia järjestetään muun muassa suuttumuksenhallintaan ja liikenneturvaan liittyen. (Kriminaalihuolto 2002, 66.)

Yllä mainittujen kriteerien lisäksi yhdyskuntapalveluun voidaan tuomita, jos syytetty suostuu yhdyskuntapalveluun ja jos hänen oletetaan siitä suoriutuvan. Yhdyskuntapalvelua saatetaan myös tuomita ehdollisen vankeuden lisärangaistuksena, mikäli ehdollista vankeutta on tuomittu yli vuoden pituiseksi ajaksi. Tällöin yhdyskuntapalvelun pituus on enintään 90 tuntia. Rangaistuksen suorittamiseen vaaditun ajan tuomittu saa asua kotonaan ja pitää normaalisti työ- tai koulutuspaikkansa. Hänellä pysyy myös oikeus työttömyysturvaan ja työttömän työnhakijan statukseen. (Yhdyskuntapalvelu 2008.)

Tavallisimmin yhdyskuntapalvelu suoritetaan valtion, kunnan, kuntayhtymän tai seurakunnan järjestämässä paikassa. Järjestäjänä voi kuitenkin olla jokin muu yhdistys tai voittoa tavoittelematon yhteisö, kuten esimerkiksi urheiluseura tai säätiö. Yhdyskuntapalveluksen suorittaminen yksityishenkilön palveluksessa tai jossain liikelaitoksessa on kiellettyä. Itse työ on useimmiten luonteeltaan avustavaa. (Mt.)

Mikäli yhdyskuntapalveluun tuomittu rikkoo tehtyä palvelusopimusta, seuraa siitä rangaistus. Lieväksi rikkomukseksi luetaan esimerkiksi myöhästely, josta seuraa kirjallinen tai suullinen varoitus. Törkeänä rikkomuksena puolestaan pidetään muun muassa päihtyneenä ilmaantumista palvelupaikalle, sieltä kokonaan poisjääntiä tai uuden rikoksen tekoa tuomion suorittamisen ollessa kesken. Tällöin yhdyskuntapalvelu saatetaan keskeyttää ja tuomitun asia vietään uudelleen syyttäjälle. Syyttäjän esityksestä yhdyskuntapalvelu voidaan muuntaa vankeusrangaistukseksi. Mikäli tuomitulla on menneisyydessään aiempia yhdyskuntapalvelurangaistuksia tai ehdottomia vankeusrangaistuksia ei häntä välttämättä enää tuomita yhdyskuntapalvelukseen. (Mt.)

2.3.4 Nuorisorangaistus

Nuorisorangaistus on alle 18-vuotiaille tarkoitettu erityinen rikoslakiin sisältyvä rangaistus. Rangaistus katsotaan toimivaksi silloin, jos sakko on rikokseen liian pieni ja vankeus liian ankara rangaistus. Nuorisorangaistukseen voidaan tuomita, mikäli syytetty on rikoksen tekohetkellä ollut 15–17-vuotias ja jos kyseisen rangaistuksen katsotaan edistävän hänen sosiaalista selviytymistään ja ehkäisevän uusintarikollisuutta. Nuorisorangaistusta voidaan tuomita neljästä kuukaudesta yhteen vuoteen. Nuorisorangaistus pitää sisällään valvontaa, työelämään perehdytystä ja sosiaalista toimintakykyä edistäviä ohjelmia ja tehtäviä. (Nuorisorangaistus 2008.)

2.3.5 Selvitykset

Kriminaalihuoltolaitoksen tehtäviin kuuluvat myös eri yhteiskuntaseuraamuksiin liittyvien selvitysten laatiminen. Näitä ovat ehdollisesti rangaistujen nuorten valvonnan tarpeellisuutta kartoittava henkilötutkinta, mahdollista yhdys-

kuntapalvelua edeltävä soveltuvuus selvitys ja nuorisorangaistusta koskeva toimeenpanosuunnitelma. (Kriminaalihuoltolaitos 2008.)

15–21-vuotiaasta rikoksentekijästä laaditaan henkilötutkinta mikäli rikoksesta todennäköisesti seuraa jokin muu kuin sakkorangaistus (Ehdollisesti rangaistujen nuorten valvonta 2008). Kokonaisuudessaan henkilötutkinta on nuorta rikoksentekijää koskeva asiantuntijaselvitys. Selvityksen tarkoitus on kartoittaa nuoren elämäntilannetta ja erilaisten seuraamusvaihtoehtojen vaikutusta siihen. Mikäli tuomioistuin toteaa ehdollisen rangaistuksen nuorelle hyväksi vaihtoehdoksi, otetaan henkilötutkinnassa kantaa myös valvonnan tarpeellisuuteen. (Kriminaalihuolto 2002, 64.)

Kriminaalihuoltolaitos selvittää syytetyn soveltuvuuden yhdyskuntapalvelun suorittamiseen. Selvitys tehdään syyttäjän pyynnöstä tai syytetyn tai tämän edustajan aloitteesta. Selvityksen tarkoitus on arvioida onko syytetyllä mahdollisuuksia selviytyä yhdyskuntapalvelusta. Selvityksen tekoa varten syytetty kutsutaan Kriminaalihuoltolaitokselle haastatteluun ja hänen asioistaan kerätään tietoja tarpeen mukaan eri viranomaisilta. Selvityksessä mietitään syytetyn elämäntilannetta ja mitataan hänen motivaatiotaan yhdyskuntapalvelun suorittamiseen. Näiden tietojen avulla Kriminaalihuoltolaitos antaa selvityksestä lausunnon, jonka pohjalta tuomioistuin tekee päätöksensä. (Soveltuvuus selvitys 2008.)

Päätöksen nuorisorangaistukseen tuomitsemisesta tekee tuomioistuin. Ennen tuomiota Kriminaalihuoltolaitos arvioi rangaistuksen tarkoituksenmukaisuuden syyttäjän pyynnöstä. Nuorisorangaistuksen toimeenpanosuunnitelma laaditaan tiiviissä yhteistyössä nuoren, tämän huoltajan sekä sosiaaliviranomaisten kanssa. (Nuorisorangaistus 2008.)

2.4 Jyväskylän aluetoimisto

Jyväskylän aluetoimisto on perustettu jo 1.6.1970 huolehtimaan kriminaali-huollon tehtävistä Keski-Suomessa. Vuodesta 1975 aluetoimisto oli Julkisoikeudellisen Kriminaalihuoltoyhdistyksen alaisuudessa, kunnes sen tehtävät vuoden 2001 organisaatiomuutoksen yhteydessä siirtyivät nykyiselle Kriminaalihuoltolaitokselle. (Historia 2008.)

Kriminaalihuoltolaitoksen Jyväskylän aluetoimisto työllistää 16 työntekijää. Henkilöstöön kuuluu johtaja, apulaisjohtaja, kaksi ohjaajaa, kahdeksan kriminaalihuoltotyöntekijää, sosiaalityöntekijä, kaksi toimistosihteerä ja asiamies. (Henkilöstö 2008) Jyväskylän aluetoimiston vastuualueena toimii Keski-Suomen maakunta, johon kuuluu kaikkiaan 30 kuntaa. Aluetoimisto hoitaa näiden kuntien yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanon, viranomaisyhteistyön ja sen kehittämisen. Jyväskylän aluetoimiston asiakastyö on maantieteellisesti laajan alueen vuoksi jaettu kahdelle tiimille; maakunta- ja kaupunkitiimille. (Toiminta 2008.)

Jyväskylän aluetoimisto on tiiviissä yhteistyössä neljän muun aluetoimiston kanssa lisäresurssien hankkimiseksi. Yhteistyökumppaneita ovat Kuopion, Mikkelin, Joensuun ja Kajaanin aluetoimistot. Tällä hetkellä yhteistyö on toiminut parhaiten ehdonalaisesti vapautuneiden vankien valvontatyössä. Tässä toiminnassa ensisijaisia yhteistyövankiloita ovat Kuopion ja Sukevan vankilat. (Mt.)

Vuonna 2007 Kriminaalihuoltolaitoksen Jyväskylän aluetoimistossa oli toimeenpanossa keskimäärin 270 yhdyskuntaseuraamusta päivittäin. Koko maata koskien vastaava luku on 4800. Jyväskylän aluetoimistossa ei ole toistaiseksi toimeenpantu yhtään nuorisorangaistusta. (Yhdyskuntaseuraamusten toimeenpano 2007.)

TAULUKKO 1 Yhdyskuntaseuraamusten toimeenpano Jyväskylän aluetoimistolla vuonna 2007. (Yhdyskuntaseuraamusten toimeenpano 2007.)

Ehdollisesti rangaistujen nuorten valvonta	Ehdonalaisesti vapautuneiden valvonta	Yhdyskuntapalvelurangaistuksia	Kaikki yhteensä
Toimeenpanossa keskimäärin päivittäin			
N	N	N	N
83	87	100	270

3 SOSIAALINEN PÄÄOMA

3.1 Sosiaalisen pääoman määrittelyä

Sosiaalisella pääomalla tarkoitetaan yleensä sellaisia sosiaalisten suhteiden ja sosiaalisen ympäristön ulottuvuuksia, jotka edistävät erilaisten yhteisöjen ja yksilöiden välistä vuorovaikutusta. Tällaisia ulottuvuuksia ovat esimerkiksi sosiaaliset verkostot, luottamus ja erilaiset normit. Nämä ulottuvuudet edistävät eri toimintojen yhteensovittamista. Tämän sosiaalisen pääoman myötä puolestaan yksilöiden tavoitteiden toteutuminen tehostuu ja yhteisön hyvinvointi lisääntyy. (Ruuskanen 2002, 5.) Termit määritellään myöhemmin tekstissä.

Sosiaalista pääomaa kerryttäväksi asioiksi voidaan katsoa mitä erilaisimpia sosiaalisuuden muotoja. Salmi (2005, 71) kertoo, että laajassa mittakaavassa näihin muotoihin kuuluvat muun muassa äänestäminen, muunlainen yhteiskunnallinen vaikuttaminen, erilaisiin yhdistyksiin tai seuroihin kuuluminen ja vapaaehtoistoimintaan osallistuminen. Jokapäiväisessä kanssakäymisessä sosiaalista pääomaa tuovat ajanvietto ja kanssakäyminen perheen, ystävien ja naapuruston kanssa. Sosiaalista pääomaa lisää kaikenlainen yhteisöllisyys ja käytössä olevat yhteisölliset resurssit. Parhaimmillaan yhteisöllisyys tuottaa hyvinvointia ja se näkyy henkilön elämässä useilla osa-alueilla, kuten taloudel-

lisena hyvinvointina, parempana terveytenä, parempina koulu- ja työsaavutuksina sekä alhaisena rikollisuuden tasona. (Salmi 2005, 71.)

Sosiaalisen pääoman käsitteen juuret löytyvät yhdysvaltalaisista ja ranskalaisista sosiologian tutkimuksista. Nykyään käsitettä käytetään jo laajalti erilaisten yhteiskunnallisten ilmiöiden tulkinnan apuna. Sosiaalisen pääoman käsitteestä ja vaikutuksista on olemassa useita erilaisia teorioita. (Salmi 2005, 72–73.) Keskitymme kuitenkin vain sellaisiin sosiaalisen pääoman osa-alueisiin, jotka ovat yhteydessä nuorten rikolliseen käyttäytymiseen.

3.2 Negatiivinen sosiaalinen pääoma

Sosiaalista pääomaa käsiteltäessä tulee huomioida myös asian kääntöpuoli. Sosiaalinen pääoma ei ole aina puhtaasti positiivinen ilmiö, vaan sillä saattaa olla myös vähemmän toivottuja seurauksia. Sosiaalisen pääoman seuraukset ovat aina sidottuja yhteisön toiminnan tavoitteisiin. Mikäli yhteisön sosiaalinen pääoma kasvaa liian vahvaksi, saattaa siitä seurata esimerkiksi yksilön vapauden rajoittumista, ulkopuolisten syrjintää tai yhteisöstä pois sulkemista. Erilaisten pienryhmien keskuudessa ei toivottuja vaikutuksia voivat olla myös toisten ryhmien tai koko yhteiskunnan etua vastaan asettuminen. Tällaisia ilmiöitä kuvataan käsitteellä negatiivinen sosiaalinen pääoma. Esimerkkejä sen ilmenemisestä yhteiskunnassa ovat nuorten rikoskäyttämisen ryhmäluonne, järjestäytyneet rikollisuus ja rasistiset liikkeet. (Salmi 2005, 73–74.)

Ajatus negatiivisesta sosiaalisesta pääomasta yhdistetään usein erilaisiin kriminologian alakulttuuriteorioihin ja sosiaaliseen oppimiseen. Rikollisuuden alakulttuuriteoriat kumpuavat ajatuksesta, että yhteiskunnassa on olemassa pienryhmiä, joiden oma kulttuuri on rikosten tekemiseen suosivaa. Näiden pienryhmien arvot ja normit hyväksyvät rikollisen käyttäytymisen ja rohkaisevat jäseniään siihen. (Mts. 75.)

3.3 Lapsen ja nuoren sosiaalisen pääoman kehittyminen

Lea Pulkkinen (2002) on ottanut käyttöönsä käsitteen sosiaalinen alkupääoma tutkiessaan lasten sosiaalista kehitystä. Tässä alkupääomassa hän erottaa kolme erityisen tärkeää ulottuvuutta lapsen kehityksen kannalta; arvot ja normit, yhteisön tuen ja luottamuksen. Näiden sosiaalisen alkupääoman ulottuuksien esiintyminen varhaislapsuudessa suuntaa Pulkkinen mukaan huomattavasti lapsen tulevaa sosiaalista kehitystä. (Pulkkinen 2002, 44.)

Lapsen perusluottamus alkaa muotoutua jo varhaisissa ihmissuhteissa. Hyvä ja tasapainoinen kasvuympäristö suojaa lasta pettymyksiltä ja edesauttaa tasapainoista kehitystä. Lapsen varhaisella perustarpeiden laiminlyönnillä, epävakaa elinympäristöllä, rutiinien puuttumisella ja muulla arvaamattomalla kohtelulla taas voi olla kauaskantoisia vaikutuksia lapsen sosiaaliseen kehitykseen. Samoin vaikutuksia voi olla lapsen kokemuksilla muiden ihmisten välisistä suhteista. Mikäli varhaiset kokemukset näistä suhteista ovat riittäviä ja hajanaisia, alkaa lapsi jo varhain kokea turvattomuutta. Kasvuympäristöjen erot tuottavat suuria eroja lasten sosiaaliseen alkupääomaan ja vaikuttavat suoraan lasten kykyyn omaksua tietoa, moraalista luotettavuutta ja sosiaalisia taitoja. (Pulkkinen 2002, 45–46.)

Venla Salmi (2006) kutsuu sosiaalista alkupääomaa myös saaduksi sosiaalisiksi pääomaksi. Tämän saadun sosiaalisen pääoman varaan lapsi ja nuori alkaa rakentaa omaa sosiaalista pääomaansa, johon kuuluvat sosiaaliset verkostot, oma arvomaailma ja luottamukselliset suhteet. Nuorten sosiaalinen pääoma keskittyy lähinnä perheen, koulun ja asuinympäristön muodostamien verkostojen ympärille. Hyvä sosiaalinen pääoma ilmenee nuoren elämässä saatuna sosiaalisena tukena, turvallisten aikuisten välisenä yhteistyönä ja vanhempien toimivana suhteena. Suuren osan sosiaalisesta pääomasta muodostaa myös turvallisten aikuisten nuoreen kohdistama kontrolli ja valvonta. (Salmi 2006, 192.)

3.4 Sosiaalinen pääoma ja nuorten rikollisuus

Vaikka yksittäisten rikosten tekeminen on nuorena iässä varsin yleistä, rikosten teko ei kuitenkaan aina jää nuorilla pelkkään kokeiluun. Nuorten lähtemiseen aktiiviselle rikolliselle polulle ei ole olemassa mitään yksittäistä syytä. (Pulkkinen 2002, 186). Rikollisuuteen voidaan katsoa olevan yhtäläillä yksilöön kuin yhteisöönkin liittyviä tekijöitä. Sosiaalisen pääoman teoriat liittyvät niihin kriminologian tarkasteluihin, joissa korostetaan yhteisön asemaa rikollisen käyttäytymisen kehittämisessä. (Salmi 2005, 74.) Sosiaalisen pääoman yhteyttä nuorten rikolliseen käyttäytymiseen voi tutkia useiden eri tekijöiden summana. Lähestymme tässä asiaa tarkastelemalla nuorten perhesuhteiden, muiden sosiaalisten suhteiden ja luottamuksen vaikutuksia rikolliseen käyttäytymiseen. Tämän jälkeen tarkastelemme asiaa myös itsekontrollin näkökulmasta luvussa 3.4.3.

3.4.1 Nuoren sosiaaliset verkostot

Vakailla kasvuoloilla ja vanhempien tuella ja kontrollilla on selkeät yhteydet nuorten rikolliseen käyttäytymiseen. Vanhemman läsnäolo, kiinnostus nuoren elämään, hyvät perhesuhteet ja vanhempien kontrolloitu alkoholinkäyttö lisäävät nuorten sosiaalista toimintakykyä ja luottamusta ihmisiin (Pulkkinen 2002, 129–130). Näyttäisi siis siltä, että vanhempien niin ajallinen kuin laadullinenkin panostaminen lapsiinsa vähentävät nuorten mahdollisuuksia ajautua rikoskäyttäytymisen tai rikollisen kaveripiirin pariin. Niin ikään perheen sosiaalisen pääoman puutteen on todettu olevan vahvassa yhteydessä ainakin nuorten rikolliseen käyttäytymiseen, koulupinnaamiseen ja koulun keskeyttämiseen. (Salmi 2005, 76.)

Vanhempien lisäksi myös muilla turvallisilla aikuisilla on kyky lisätä nuorten sosiaalista pääomaa. Sekä opettajien että naapuruston tarjoamalla tuella ja kontrollilla on Salmen (2005, 86) mukaan yhteyttä nuorten rikolliseen käyttäytymiseen. Naapuruston tuen ja kontrollin yhteys nuorten rikollisuuteen ei ole aivan yhtä vahva kuin vanhempien ja opettajien, mutta sen merkitys ja toimintatavat vaihtelevatkin suuresti jo pelkästään asuinpaikkakunnan koon mukaan. (Mts. 76.)

Nuoren kaveripiirin vaikutus nuoren elämään ja tämän tekemiin valintoihin on sitä suurempi mitä enemmän hän jää kaveripiirinsä varaan sosiaalisissa suhteissaan. Mitä heikommat suhteet nuorella on kotiinsa ja perheenjäseniinsä, sitä todennäköisemmin hänen elämäntapansa määrittyvät kaveripiirin tapojen mukaiseksi. Kaveripiirin negatiivinen vaikutus nuoren elämään korostuu esimerkiksi tilanteissa, joissa kaveripiirin vapaa-ajan vietto tapahtuu päihteiden käyttöön tai rikollisuuteen liittyvässä toiminnassa. (Pulkkinen 2002, 179.)

3.4.2 Luottamus

Luottamus, luotettavuus ja luottavaisuus ovat mukana kaikessa inhimillisessä toiminnassa. Se vaikuttaa yksilön suhtautumiseen instituutioihin, muihin ihmisiin sekä muiden ihmisten suhtautumiseen yksilöön itseensä. Luottamus on perustana ihmissuhteiden luomiselle ja niiden pysyvyydelle ja se edesauttaa ihmisten yhteistoimintaa ja sosiaalisen toiminnan vastavuoroisuutta. Luottamuksen kokeminen on ihmisen perustarve ja hyvä perusluottamus onkin yksilön sosiaalisen pääoman perusta. (Pulkkinen 2002, 48–49.)

Ihmisen luottamuksen juuret ovat lapsuudessa ja kotioloissa. Pulkkisen (2002) mukaan lapsen hyvän luottamuksen perusta on kotiympäristö, jossa vanhemmilla on hyvä keskinäinen suhde, vanhempien suhde lapseen on huolehtivainen ja luottava ja jossa kasvatustavat vahvistavat lapsen luottamusta. Ongelmallisissa kotioloissa puolestaan lapsi kokee pettymyksiä ihmissuhteissaan ja aikuisten käytöksessä. Tällaisissa tilanteissa perheen lähiverkostot, kuten sukulaiset ja ystävät voivat olla avainasemassa lapsen luottamuksen kehittämisessä. Alhainen luottamus ja vähäinen luotettavuus nuoren käyttäytymisessä saattaa johtaa tovereiden hyljeksimiseen. Tällöin nuori saattaa tietoisesti hakeutua sellaisiin vertaisryhmiin, joissa hän kokee saavansa edes jonkinlaista hyväksyntää. Näissä ryhmissä on sosiaalista pääomaa, mutta usein se on sävyllään negatiivista. Kiteytetysti voidaan sanoa, että ellei ihmisten välillä ole luottamusta, ei ihmissuhdeverkosto sisällä sosiaalista pääomaa. (Pulkkinen 2002, 129–131.)

3.4.3 Itsekontrolli

Itsekontrollin käsitettä on käytetty sekä osana sosiaalisen pääoman teorioita että sen rinnalla. Itsekontrollilla haetaan syitä yksilön käytökselle tämän sisäisestä maailmasta, mutta sen kehittyminen on vahvasti sidoksissa yksilön sosiaalisiin verkostoihin. Itsekontrolli alkaa kehittyä ja vakiintuu jo hyvin nuorella iällä. Sen kehittyminen on vahvasti sidoksissa kasvatuskäytäntöihin eli vanhempien kykyyn tunnistaa lapsen epäsuotava käyttäytyminen ja ohjata tämä oikeaan suuntaan. (Salmi 2005, 78–79.)

Salmi (2005) kertoo sosiaalisen pääoman ja nuorten rikoskäyttäytymisen yhteyttä käsittelevässä tutkimuksessaan alhaisella itsekontrollilla olevan hyvin vahvat yhteydet rikosten tekemiseen. Salmen mukaan alhainen itsekontrolli lisää kaikista edellä mainituista tekijöistä eniten rikollisen käyttäytymisen riskiä. Koska itsekontrollin kehittymisen juuret ovat lapsen kotioloissa ja kasvatuksessa, katsoo Salmi alhaisen itsekontrollin kertovan myös vähäisestä sosiaalisesta pääomasta. Alhainen itsekontrolli aiheuttaa impulsiivisuutta, lyhytnäköisyyttä ja epäsosiaalisuutta. Näin ollen alhainen itsekontrolli myös vähentää nuoren mahdollisuuksia kartuttaa sosiaalista pääomaansa. Salmen mukaan epäsosiaalisista lapsista kasvaa muita lapsia paljon todennäköisemmin ongelmanuoria ja myöhemmin rikollisia aikuisia. Alhainen itsekontrolli on rikosten tekemisen lisäksi vahvasti yhteydessä myös runsaaseen ja holtittomaan päihdeidenkäyttöön sekä onnettomuusalttiuteen. Ihmiset, joilla itsekontrollin taso taas on korkea, syyllistyvät hyvin epätodennäköisesti rikokseen missään elämänsä vaiheessa. (Mts. 79, 88.)

4 NUORISORIKOLLISUUS

4.1 Nuori rikoksentekijä

Nykyisessä Suomen lainsäädännössä nuorella rikoksentekijällä tarkoitetaan yli viisitoistavuotiasta, mutta alle 21-vuotiasta nuorta, joka on syyllistynyt rikokseen (L 31.5.1940/262). Rikos puolestaan tarkoittaa tekoa, joka on tuolloin voimassa olevan Suomen lainsäädännön mukaan rangaistava teko (L 19.12.1889/39). Suomessa nuori tulee rikosoikeudellisesti vastuunalaiseksi täytettyään 15 vuotta (Elfgren, Juntunen & Norppa 2002, 88). Alle 15-vuotias ei ole vielä rikosoikeudellisesti vastuussa teoistaan, mutta silti hänellä on korvausvelvollisuus aiheuttamastaan vahingosta. Yleensä alle 15-vuotiaille korvauksen suuruus määritellään tuottamuksellisuuden eli tahallisuuden tasosta riippuvaksi. Jos vahinko on aiheutettu rikoksella, myös alle 15-vuotiaalle voidaan määrätä korvaussumma maksettavaksi täysimääräisenä. (Mts. 83–84.)

15–17-vuotiaista rikoksen tehneistä nuorista käytetään nimitystä nuori henkilö (Marttunen & Salmi 2006, 201). Laki nuorista rikoksentekijöistä määrittää, että alle 18-vuotiaana tehdystä rikoksesta nuori voidaan tuomita rikoslaissa määritettyjen, jäljessä mainittujen ehtojen mukaisesti (L 31.5.1940/262b). Nuoren henkilön ikä tulee huomioida rangaistuksia määrättäessä, ja alaikäiselle voidaan määrätä enimmillään kolme neljäsosaa rikoslajille määritellystä enimmäisrangaistuksesta. Alle 18-vuotiasta ei kuitenkaan voi tuomita ehdottomaan rangaistukseen, jolleivät todella painavat syyt, kuten teon vakavuus, niin vaa-di. (L19.12.1889/39.) Alaikäisten rikollisuuteen pyritään tuomioistuimen lisäksi vaikuttamaan sosiaalitoimen kautta. Tuomioistuin päättää korvauksista ja tuomioista, kun sosiaalitoimi puolestaan pyrkii auttamaan nuorta lastensuojelun tukitoimien avulla. (Marttunen 2002, 24.)

Täyden rikosvastuun alaisiksi Suomessa tullaan täytettäessä 18 vuotta. Eroituksen selkiinnyttämiseksi 18–20-vuotiaiden rikoksentekijöiden ryhmää tarkoit- taessamme, käytämme opinnäytetyössämme heistä nimitystä nuori aikuinen. Jyrkän ja rajatun lainsäädännön vuoksi Suomessa ei voida 18–20-vuotiaisiin soveltaa alaikäisille tarkoitettuja erityisjärjestelyjä, kuten nuorisorangaistusta.

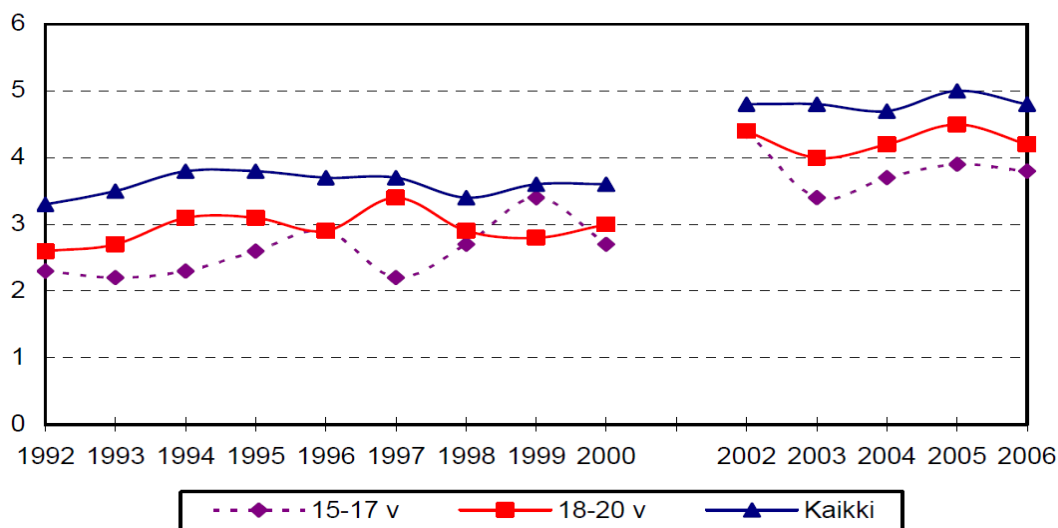
Heitä ei voi myöskään täysi-ikäisyytensä vuoksi enää jättää syytämättä tai tuomitsematta nuoruusperiaatteella. Oikeuskäytännössä kuitenkin 18–20-vuotiaita kohdellaan lievemmin kuin vanhempia henkilöitä. (Marttunen 2002, 26–27.) Jäljessä on mainittu muutamia eroja, kuinka nuorten aikuisten kohtelu oikeusprosessissa eroaa yli 21-vuotiaiden kohtelusta.

Taulukosta 2 voi prosenttilukuja vertailemalla havaita, että vuonna 2006 nuoret rikoksenteelijät tuomittiin useammin sakolla kuin yli 21-vuotiaat. Tilanteen niin salliessa eli ehdottoman tuomion ollessa alle kahdeksan kuukautta, tarjottiin nuorille aikuisille myös helpommin mahdollisuutta suorittaa rangaistus yhdyskuntapalveluna. Ehdottomia rangaistuksia tuomitaan 18–20-vuotiaille prosentuaalisesti noin kaksi kertaa vähemmän kuin yli 21-vuotiaille. (Marttunen 2008b, 396–402.)

TAULUKKO 2 Eri ikäryhmille tuomitut rangaistuslajit vuonna 2006. (Marttunen 2008b, 398.)

	15–17 v.		18–20 v.		21 v. täyttäneet	
	N	%	N	%	N	%
Tuomitsematta jättäminen	180	4,6	87	1,1	593	1,1
Sakko	2 931	75,2	5 077	62,7	28 805	55,2
Ehdollinen	685	17,6	2 063	25,5	12 765	24,5
Nuorisorangaistus	33	0,8	2	0,0	0	0,0
Yhdyskuntapalvelu	7	0,2	326	4,0	2 961	5,7
Vankila	63	1,6	536	6,6	7 050	13,5
Yhteensä	3 899	100,0	8 091	100,0	52 174	100,0
Rangaistusmääräykset	10 907		22 972		195 852	

Kuviosta 2 puolestaan nähdään, että 18–20-vuotiaiden vankeusrangaistusten keskipituus kaikkiin tuomittuihin verrattuna on alhaisempi. Kuvion perusteella vuosina 2002–2006 vankeustuomion keskipituus 18–20-vuotiaille vaihtelee neljän sekä neljän ja puolen kuukauden välillä, kun taas kaikkien tuomittujen tuomion keskipituus on hieman vajaasta viidestä kuukaudesta tasaan viiteen kuukauteen. Myös aiempina vuosina 1992–2000 on samansuuntainen ilmiö nähtävissä. (Marttunen 2008b, 401.)

KUVIO 2. Eri ikäryhmien vankeusrangaistusten keskipituus vuosina 1992–2006. (Marttunen 2008b, 401.)

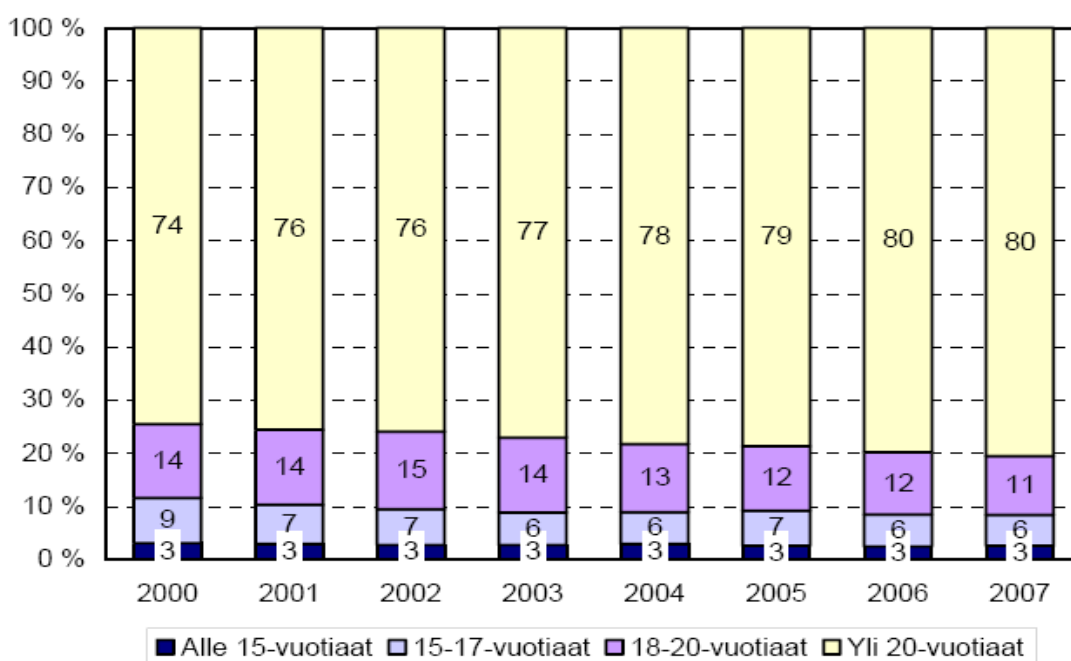
Lievempien tuomioiden lisäksi nuorten rikostentekijöiden oikeusprosessia pyritään nopeuttamaan, jotta rangaistus pystyttäisiin panemaan täytäntöön mahdollisimman pian rikoksen tapahtumishetkestä lukien. Tuomion nopea langettaminen on osaltaan ehkä helpotus tekijälle, mutta toisaalta nopeus toimii myös pelotteena. Pelotevaikutuksen avulla pyritään vähentämään uusintarikollisuutta ja selkiinnyttämään nuorille syy ja seuraus, eli teon ja rangaistuksen välistä yhteyttä. Tutkimusten mukaan pelotteen vaikuttavuudesta ei kuitenkaan ole selkeää näyttöä. (Marttunen 2002, 39–48.)

4.2 Nuorisirikollisuuden ilmiön määrittelyä

Nuoruus on todistetusti rikosten tekemisen yleisintä aikaa, rajoja koetellaan ja kokemuksia hankitaan välillä yhteiskunnan sopimien sääntöjen vastaisestikin. (Salmi 2006, 191.) Suurin osa nuorista syyllistyy jonkinlaisiin rikoksiin tai rikkomuksiin nuoruutensa aikana ja rikosten tekeminen on nuorena enemmänkin normi kuin poikkeavuus. Salmi (2006) esittelee yhdysvaltalaisen psykologian professori Moffitin vuonna 1993 kehittämää ryhmäjaon, jossa erotellaan nuoruuteen rajoittuva rikollinen käyttäytyminen sekä elämänaikainen rikollinen

käyttäytyminen. Salmen (2006) mukaan muun muassa nuoren aggressiivisuus, heikko sosiaalinen pääoma tai negatiivinen sosiaalinen pääoma sekä puutteet nuoren tukemisessa ja kontrollissa voivat olla altistavia tekijöitä rikollisuudelle ja varsinkin elämänaikaiselle rikolliselle käyttäytymiselle. Elämänaikaisen rikollisen käyttäytymisen ryhmään kuuluu kuitenkin vain pieni osa koko nuorten joukosta. (Mts. 198–205.) Rikkomusten tekeminen on yleisimmin nuorille ohimenevä vaihe, joka unohtuu aikuistumisen myötä (Mts. 191).

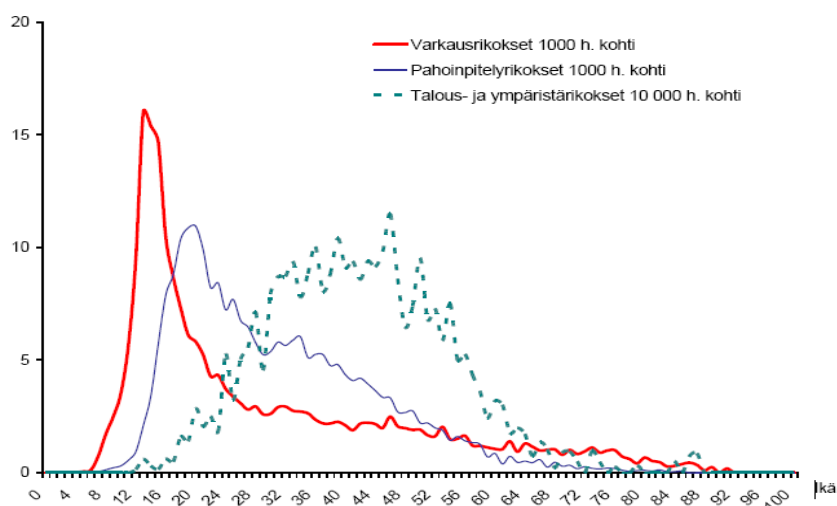
Vaikka nuoruus onkin ikäryhmien kokoon verrattuna rikosten teon ehdottomasti aktiivisinta aikaa, täytyy kuitenkin aina muistaa, että nuorten rikoksenteijöiden osuus kaikista rikoslakia vastaan tehtyjen rikkomusten epäillyistä on vain noin viidesosa. Suurin osa rikoksiin syyllistyneistä on yli 21-vuotiaita eli aikuisia henkilöitä (Kts. Kuvio 3). Kuvioista nähdään myös, kuinka alle 20-vuotiaiden tekemien rikosten määrä on laskenut 2000-luvun alusta. Ainoa vakiintunut luku näyttää olevan alle 15-vuotiaiden epäiltyjen 3 % osuus kaikista rikoksista. Kuviossa 3 ilmoitetut luvut perustuvat poliisin tietoon tulleisiin rikoksiin. (Marttunen & Salmi 2008, 202.)

KUVIO 3 Ikäryhmien osuus rikoslakirikoksiin syylliseksi epäillyistä vuosina 2000–2007 (Marttunen & Salmi 2008, 202.)

Marttunen & Salmi (2008, 203) ovat tutkineet vuonna 2007 alle 18-vuotiaiden osuuksia eri rikoslajeissa. Näistä tuloksista on nähtävissä nuorille tyypillisimmät rikoslajit. Kun verrataan nuorten tekemien rikosten määrää saman rikoslajin kokonaisrikosmäärään, nähdään, että suurin osa alkoholiuoman laittomasta hallussapidosta ja kuljetuksesta (97,7 %) on alaikäisten tekemiä. Myös muissa vapaa-ajanviettoon, alkoholiin tai ikärajoihin kohdistuvissa säännösten rikkomuksissa nuorten teot ovat valta-alalla. Nuorilla on verrattain suuri osa hallussaan vahingonteoista (26,3 %), luvattomista käytöistä (25,1 %), väärän henkilötiedon antamisista (24,5 %), tuhotöistä (24,5 %) sekä moottorikulkuneuvon käyttövarkauksista (20,0 %), varkausrikoksista (18,1 %) sekä ryöstörikoksista (16,4 %) verrattuna rikoslajin kokonaismäärään. Alle 18-vuotiaille harvinaisempia poliisin tietoon tulleita rikoksia olivat rattijuopumukset (4,3 %), petosrikokset (4,3 %), huumausainerikokset (3,3 %), väärennysrikokset (2,2 %) sekä henkirikokset (1,7 %). (Marttunen & Salmi 2008, 203.)

Kuviosta 4 pystymme näkemään, miten tietyt rikoslajit sijoittuvat ikäryhmän kokoon suhteutettuina ikäperustetta tarkasteltaessa. Kuvio osoittaa, että kolmentoista vuoden iässä tehdään kaikkein eniten varkausrikoksia. Myös 10–15-vuotiaina varkauksia tehdään enemmän suhteessa muihin ikäryhmiin. Pahoinpitelyrikosten huippu ikäryhmän kokoon suhteutettuna sijoittuu kahdenkymmenen ikävuoden molemmin puolin. Vertailun vuoksi kuvioon on otettu talous- ja ympäristörikokset, jotka ovat selkeästi ikääntyneemmän väestön tekemiä. (Kivivuori 2006, 16.) Varkausrikoksiin kuviossa 4 on laskettu näpistyksiset, varkaudet ja törkeät varkaudet ja pahoinpitelyrikoksiin lievät pahoinpitelyt, pahoinpitelyt sekä törkeät pahoinpitelyt (Mts. 37,41).

KUVIO 4 Varkaus-, pahoinpitely sekä eräiden talous- ja ympäristörikosten ikäjakauma vuonna 2004. Huom. Talous- ja ympäristörikokset on suhteutettu 10 000 henkeä kohden. (Kivivuori 2006, 16.)

Mainittujen huomioiden lisäksi nuorten tekemää rikollisuutta on poliisien tietojen perusteella todella vaikeaa yleistää tai tutkia tarkemmin, koska nuorten rikollisuudesta iso osa jää poliisin tietoisuuden ja tilastojen ulkopuolelle (Mts. 17). Tarkkojen tietojen saamiseksi on kehitelty kyselyjä, jotka mittaavat rikosten tekemisen yleisyyttä ja muotoja suoraan nuorilta. Tätä tiedonkeruutapaa kutsutaan myös itse ilmoitetun rikollisuuden tutkimiseksi. Tällä menetelmällä saadaan selville nuorten tekemien rikosten todellisuutta paremmin vastaava määrä myös senkin takia, että nuoret vastaavat menetelmän kyselyihin nimettöminä. (Kivivuori 2002, 8; Kivivuori 2006, 18.)

Yhdeksäsluokkalaisille tehdyssä itse ilmoitetun rikollisuuden kyselyssä, nuorten asenne nuorten tekemiä rikoksia kohtaan on ankaroitunut. Lain rikkomista nuoruuden aikana ”normaaliksi” käyttäytymiseksi luokittelevien määrä on aikavälillä 1995–2004 laskenut noin kaksikymmentä prosenttiyksikköä. Myös asenteet rikosten tekemisestä pahan olon merkinä nuorten keskuudessa ovat muuttuneet kielteisemmiksi. Suurin muutos on nähtävissä nuorten vastauksissa asetettaessa talousrikokset vastakkain nuorten tekemien rikosten kanssa. Vuonna 1995 tehdyssä ensimmäisessä kyselyssä nuoria pyydettiin vertaamaan nuorten rikoksia talousrikollisten tekoihin. 74 % nuorista piti nuorten rikoksia mitättöminä. Tuoreimmassa kyselyssä vuonna 2004 sen sijaan

vastaava luku puolittui. Tämä kertoo siitä, kuinka nuorten keskuudessa rikollisuuden ihannoiti ja ”rikosten tekeminen kuuluu murrosikään” -asenne ovat menettäneet suosiotaan. (Kivivuori 2006, 48–49.)

4.3 Nuorisorikollisuustilanne ja sen kehittyminen

Jotta saisimme kuvan nuorisorikollisuudesta, käymme ensin lyhyesti läpi Suomen kokonaisrikollisuustilanteen. Yleisessä vuoden 2007 Rikollisuustilannekatsauksessa Sirén (2008, 9-14) esittelee silloisen kokonaisrikosmäärän ja -tilanteen. Kaiken kaikkiaan vuonna 2007 Suomessa poliisin tietoon on tullut noin 815 000 rikosta. Kasvua edelliseen vuoteen on ollut noin 7 %. Määrällisesti suurin osa (50 %) koko rikosmäärästä oli liikenne rikoksia ja – rikkomuksia. Varkausrikokset puolestaan kattavat koko rikosmäärästä noin 20 %. 1990-luvulta lähtien varkausrikosten määrä on kuitenkin ollut laskemaan päin. Samanlaista kehitystä pystytään havaitsemaan myös edellä mainitun rikoslajin pääryhmässä eli omaisuusrikoksissa. Pahoinpitelyrikosten määrä puolestaan on jatkanut kasvuaan 2000-luvun puolellakin, kuten myös huumeusainerikosten sekä muiden henkeen ja terveyteen kohdistuneiden rikosten määrä. Muutokset rikosten määrissä ovat kuitenkin verrattain pieniä. (Sirén 2008, 9-14.)

Mielestämme opinnäytetyömme kannalta meidän on tarkoituksenmukaisinta tarkastella nuorten rikollisuustilannetta kokonaisvaltaisesti, piilorikollisuus huomioiden. Jotta saisimme mahdollisimman kattavan kuvan siitä, millaisena ilmiönä nuorisorikollisuus nykyään tilastoissa näyttäytyy, päätimme tutkia sekä viranomaisten tietoihin perustuvia että nuorten itse ilmoittamien rikosmäärien tilastoja. Pääpainon kuitenkin pidämme viranomaisten tilastoissa, sillä ne ovat niitä lukuja, joiden parissa töitä rikosseuraamusalalla tehdään.

Marttunen & Salmi (2008 204, 205) ovat tutkineet nuorten rikosentekijöiden osuuksia tiettyjen rikoslajien tekemääriin syylliseksi epäiltyjen määrän pohjalta aikavälillä 1988–2007. Tutkijat ovat ottaneet tarkempaan tarkasteluun ja tilastointiin varkausrikokset, pahoinpitelyrikokset sekä vahingonteot, eli nuorille tyypillisimmät ja yleisimmät rikoslajit. Koska näiden edellä mainittujen tilasto-

jen tiedot perustuvat viranomaistahojen tietoihin, otamme vertailukohteeksi yhdeksäsluokkalaisille tehdyn itse ilmoitetun rikollisuuden kyselyn. Näin saamme selville, miten eri rikoslajien muutokset näyttäytyvät tilastoissa vuosien saatossa. Kaikki edellä mainitut tilastot löytyvät liitteinä 1-5.

Nuorten henkilöiden tekemien varkausrikosten määrä kääntyi selkeään laskuun 1990-luvun alkupuolella ja se on jatkanut laskusuhdannettaan edelleen 2000-luvun puolella. Myös nuorten aikuisten eli 18–20-vuotiaiden henkilöiden tekemät varkaudet ovat vähentyneet varsinkin 2000-luvulla. (Ks. Liite1.) (Mts. 204.) Omaan ikäryhmään verraten samanlaisia tuloksia saatiin myös yhdeksäsluokkalaisille tehdystä itse ilmoitetun rikollisuuden kyselyistä. Kyselyn tuloksista nähdään, että varastaminen on vähentynyt selkeimmin 1998–2001 välisenä aikana. 2000-luvulla varkauksien väheneminen on kuitenkin tasaantunut. (Ks. Liite 4) (Mts. 215.) Vaikka varmaa syytä varkausrikollisuuden vähentymiseen ei tiedetä, voidaan esittää oletuksia, että siihen on vaikuttanut yleisen kontrollin tehostuminen, vartiointin ja kameravalvonnan lisääntyminen sekä nuorison muuttuneet ajanviettotavat. (Mts. 210.)

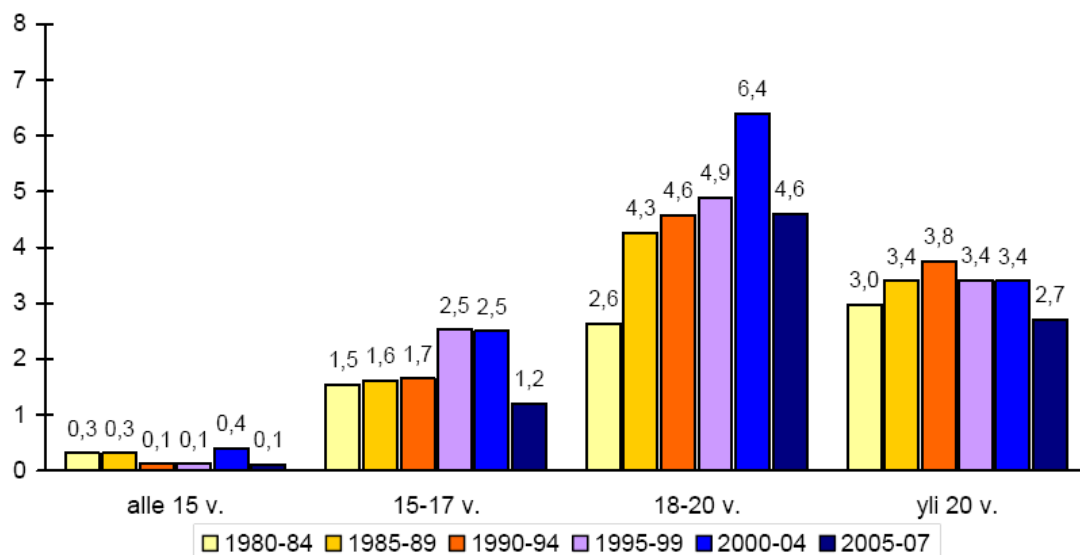
Vahingonteosta epäiltyjen määrä on kasvanut 1980- ja 1990-lukujen aikana sekä nuorten henkilöiden että nuorten aikuistenkin keskuudessa. 2000-luvun alussa epäiltyjen määrä kääntyi laskuun, mutta lähti jyrkkään nousuun vuoden 2003 kohdalla. Vahingontekojen epäiltyjen määrän huippuvuosi oli 2004, jonka jälkeen vahingonteot ovat kääntyneet uudestaan laskuun. 18–20-vuotiailla tosin vahingonteosta epäiltyjen määrän kasvu on ollut hieman suurempaa kuin nuorten henkilöiden, ikäluokan kokoon suhteutettuna. (Ks. Liite 2.) (Mts. 205, 206.) Itse ilmoitetusta rikollisuudesta tehdyn kyselyn mukaan vahingontekojen ja omaisuusrikosten määrä on laskenut melko tasaisesti vuodesta 1995 vuoteen 2001 asti, jolloin väheneminen pysähtyi ja tasaantui verrattuna vuoteen 2004. (Ks. Liite 4) (Mts. 215, 216.) Vahingontekojen lisääntyminen viranomaistilasoissa saattaa osittain johtua sekä poliisin että arjen auktoriteettien, kuten esimerkiksi opettajien, kontrollin lisääntymisestä sekä ilmoituskyvyn alentumisesta ja niiden vaihteluista. Tilastojen mukaan 15–20-vuotiaat tekevät suhteessa oman ikäryhmänsä kokoon noin kuusi kertaa enemmän vahingontekoja kuin muiden ikäryhmien edustajat. (Mts. 205, 206.)

Poliisin tietoon tulleet pahoinpitelyrikokset ovat lisääntyneet viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana kaikkien nuoriin rikoksentekijöihin kuuluvien ikäryhmien keskuudessa. 2000-luvulla tosin 15–17-vuotiaiden kohdalla kasvu on pysähtynyt ja tilanne vakiintunut, kun taas 18–20-vuotiaiden keskuudessa kasvu on jatkunut edelleen. (Ks. Liite 3.) (Mts. 204, 205.) Yhdeksäsluokkalaisille tehdyissä kyselyissä ei näy väkivaltarikoksissa selvää suuntaa puoleen eikä toiseen. Nuorten väkivaltaisuus sahaa tilastoissa kolmen prosentin sisällä viimeisen kymmenen vuoden kyselytilastojen mukaan. (Ks. Liite 4.) (Mts. 216.) Tästä voidaan päätellä, että yleisen kontrollin paraneminen näyttäytyy viranomaistilastoissa ainakin alaikäisten kohdalla. Nuorten aikuisten tekemän väkivaltarikollisuuden kasvuun puolestaan on vaikeampi löytää vastauksia. Osin se voi johtua väkivaltatekojen lisääntymisestä, toisaalta niiden esiintymiseen on voinut vaikuttaa pahoinpitelyn uusi tunnusmerkistö, pahoinpitelynimikkeen syyteoikeutta koskevat muutokset sekä poliisien kampanjat. Nämä asiat ovat varmasti osaltaan vaikuttaneet myönteisesti siihen, että teot tulevat yhä paremmin esille ja ilmoituskynnys poliisille väkivallasta alenee. (Mts. 204, 205.)

Vaikka ilmiö Suomessa ja varsinkin nuorten keskuudessa on melko harvinaisen, haluamme erillisenä kohtana nostaa esille nuorten muun vakavan väkivallan sekä nuorten tekemät henkirikokset. Marttusen & Salmen (2008, 212) esittelemissä tilastoissa vakavan väkivallan tilastoon on laskettu mukaan törkeää pahoinpitelyä ja henkirikosten yritykset. Alle 18-vuotiailla vakavan väkivallan määrä ei ole juurikaan muuttunut viimeisen kymmenen vuoden aikana, mutta 18–20-vuotiaiden vakavan väkivallan määrä on kasvanut. (Mts. 212, 213.) Henkirikoksiin luetaan kuuluvaksi murhat, tapot ja surmat. Viime vuosien aikana nuorten aikuisten tekemät henkirikokset ja niiden yritykset ovat kasvaneet ja uutena ilmiönä mukaan ovat tulleet joukkomurhat, kuten Myyrmannin pommi tai Jokelan koulusurmat.

Kuviosta 5 voidaan nähdä, että alle 15-vuotiaiden tekemä henkirikos on todella harvinaisen. 15–17-vuotiaiden henkirikokset ovat olleet vähäisiä aina 1980-luvulta 1990-luvun alkupuolelle. 1990-luvulla nuorten henkilöiden tekemien henkirikosten määrä kasvoi rajusti, mutta 2000-luvulle tultaessa kasvu näyttäisi hiljentyneen, tosin viimeisessä aikajaksossa ei ole kuin kolme vuotta muiden

aikajaksojen viiden vuoden sijaan, joten vielä on vaikea kaavailla millainen lopputulos tulee olemaan vuonna 2009.

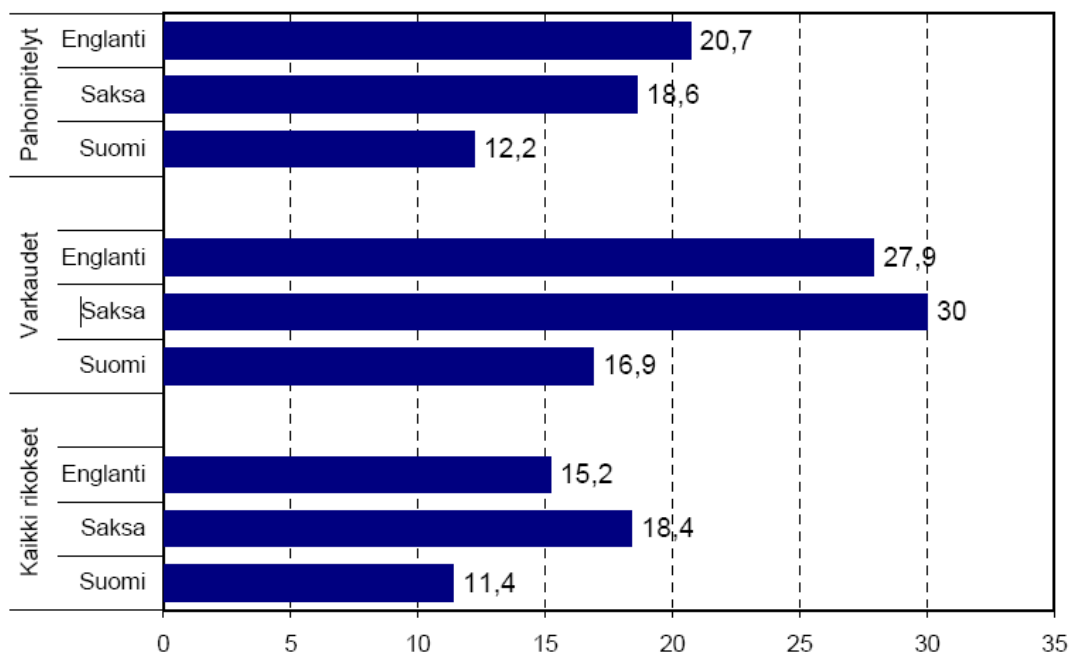
KUVIO 5 Murhaan, tappoon ja surmaan syylliseksi epäiltyjä ikäryhmän 100 000 henkeä kohden vuosina 1980–2007. Tilasto on laskettu Tilastokeskuksen luvuista. 18–20-vuotiaita koskevat tiedot on vuoden 2007 henkirikollisuuden seurantajärjestelmästä. (Lehti & Kivivuori 2008, 26.)

18–20-vuotiaiden ikäryhmässä on suhteellisen korkea henkirikoksesta syylliseksi epäiltyjen lukumäärä. Jos määriä verrataan yli 20-vuotiaiden ryhmään sekä nuorempien ryhmiin voidaan huomata, että oman ikäryhmän kokoon suhteutettuna 18–20-vuotiaat tekevät nuoriin rikoksentekijöihin lukeutuvista ikäluokista eniten henkirikoksia. Vuosien 2000–2004 otannassa määrää nostaa Vantaalla kauppakeskukseen tehty pommi-isku, jossa kuoli seitsemän ja haavoittui 80 ihmistä ja 2005–2007 vuosien nuorten henkirikoksesta syylliseksi epäiltyjen määrää puolestaan nostaa Jokelan koulun verityöt, joissa kuoli kahdeksan ihmistä. (Lehti & Kivivuori 2008, 18, 24–28.) Kuitenkaan syksyllä 2008 tapahtunut Kauhajoen koulun verityö ei tule mukaan taulukon lukemiin, sillä tekijä oli murhien tekohetkellä 22-vuotias. Nuorten aikuisten henkirikosten piikki tulee olemaan kauden lopulla korkea ja nähtäväksi jää, jääkö tuo kausi tilastoihin piikkinä vai nousukauden alkuna.

4.4 Rikollisuustilanne Euroopassa

Ruotsissa tehtyjen nuorisirikollisuuskyselyjen vastauksista on saatu samantaisia tuloksia kuin Suomessakin. Vahingonteot ja varkaudet näyttäisivät kyselyn tulosten perusteella vähentyneen ja lainkuuliaisten nuorten määrä näyttää lisääntyneen. Tulokset ovat osoittaneet myös Suomen ja Ruotsin samankaltaisuuden kysytyistä rikoksista pidättyneiden sekä lainkuuliaisten nuorten osuudessa. Ensimmäisenä mittausvuonna 1995 kolmasosa nuorista pidättäytyi kysytyistä rikoksista. Vuoden 2004 kyselyssä teoista pidättäytyvien määrä oli noussut noin puoleen kaikista 15–16-vuotiaista. Samankaltaisuus on mielenkiintoinen ilmiö, koska maakohtaiset tutkimuksen olivat täysin toisistaan riippumattomat ja kysytyjen tekojen vaihtoehdot erilaiset, tosin ne kuitenkin kattavat melkein samat rikostyyppit. Voidaan siis päätellä, että tulosten samankaltaisuudet johtuvat pitkälti maiden yhteiskunnallisesta samankaltaisuudesta. (Kivivuori 2006, 21.)

On tehty myös kansainvälisiä vertailuja nuorisirikollisuuden tilanteesta ja tekomääristä. Kuviossa 6 on otettu vertailuun Englannin, Saksan ja Suomen alaikäisten tekemä rikollisuus. Kuvio on vuoden 2003 tilastoista, joten se ei ole suoraan vertailukelpoinen aiemmin esitettyihin uudempiin tilastoihin. Kuvion tarkoituksena on ilmentää maittain nuorten osuuksia eri rikoslajien tekijämäärissä. Vertailuun on otettu mukaan Saksa, Englanti ja Suomi. Saksassa on nuorten osuus suurin suhteessa kaikkiin rikoksiin. Suomessa puolestaan on tilastollisesti pienin osuus rikosmääristä alaikäisten tekemiä. Määrien jakautuvuuteen vaikuttaa myös se, että Suomessa rikosvastuu ikäraja on 15 vuotta, Saksassa on 14 vuotta ja Englannissa 10 vuotta. Mitä alhaisempi vastuuikä on, sitä paremmin nuorten tekemät rikokset tulevat poliisin tietoon. Kuvion 6 luvut ovat nimenomaan poliisin tietojen perusteella tehtyjä, joten tilasto ei ehkä kerro koko totuutta, mutta antaa ainakin jonkinlaista suuntaa siihen missä Suomen rikollisuustilanteen kanssa mennään. (Marttunen 2008a, 151–159, 188–190).

KUVIO 6 Alaikäisten osuus rikoksista Suomessa, Saksassa ja Englannissa vuonna 2003. (Marttunen 2008a, 190.)

5 EHDOLLISEN RANGAISTUKSEN VALVONTA NUORISOSEURAAMUKSENA

5.1 Lasten ja nuorten rikosoikeudellisen aseman kehittyminen

Ennen 1300-lukua

Jo varhaisissa ruotsalaisissa maakuntalaeissa on määritelty säännöksiä lasten ja nuorten rikollisten tekojen rankaisemiseksi. Vanhemmissa maakuntalaeissa määriteltiin lapsen isän olevan vastuussa lapsen teoista. Myöhemmin lasten ja nuorten kohdalla siirryttiin sakkokäytäntöön, joka koski vain henkeen ja terveyteen kohdistuneita tekoja. Tuohon aikaan rikokseen syyllistyneestä lapsesta tai nuoresta käytettiin sanaa övermage, joka tarkoitti suoraan suomennettuna ylimääräistä mahaa. Tällä tarkoitettiin ihmistä, joka ei pysty elättämään itse itseään. (Harrikari 2004, 63)

1300 luku-1600 luku

1300- ja 1400-luvuilla sakkorangaistuskäytäntö toimi edelleen nuorten ja lasten ainoana rangaistuksena. Vuonna 1442 määriteltiin lailla seitsemän ja viidentoista vuoden rikoskohtaiset syyntakeisuusikärajat. (Mts. 63.) 1500-1600-luvut olivat ankaran rikosoikeuden aikaa. Sotien seurauksena talollisväestö köyhtyi. Se osaltaan vaikutti myös rikosoikeuden ankaroitumisen takana olevaan yhteiskunnan eriarvoistumiseen. Köyhyyden vuoksi rikosoikeudesta tuliakin alempiin yhteiskuntaryhmiin kohdistettu vallankäyttömuoto. Koska köyhillä ei ollut varaa maksaa sakkojaan, siirryttiin niiden sijaan ruumiillisiin rangaistuksiin, kuten esimerkiksi ruoskimisiin, silpomisiin tai kujanjuoksuihin. 1500-luvulta lähtien uskonpuhdistus on vaikuttanut valtavasti yhteiskunnan kehittymiseen ja tuolloin rikokset julistettiin synneiksi Jumalaa vastaan. 1600-luvun lopulla tehtiin ensimmäinen kirkon lakikokoelma, jossa määrättiin lasten ja nuorten kohdalle rangaistaviksi teoiksi kiroileminen ja sapatin rikkomisen. Ki-roilemisesta seurasi ikään mukautettu vitsarangaistus ja sapatin rikkomisesta uhattiin kirkon nuhtelulla, sakolla tai jalkapuulla. (Mts. 64)

1700- ja 1800-luvut

1736 tuli voimaan ensimmäinen Ruotsi-Suomen yhtenäinen lakikokoelma, joka jatkoi edelleen ankaran rikosoikeuden linjaa. Lain osa Pahategon Caari lisäsi edelleen kuolemanrangaistuksen käyttöastetta määrittelemällä kuoleman rangaistukseksi 68:ta erilaisesta rikoksesta. Laki määritteli myös ensimmäistä kertaa vankeuden yleisimmäksi rangaistukseksi. Pahategon Caarella ei ollut syyntakeisuusikärajoja, vaan rikos käsiteltiin rikosnimikkeen ja sen yhteyteen mainitun ikärajan perusteella. Seuraamuksen ankaruus riippui iän lisäksi siitä, kuinka pahatapaiseksi lapsi tai nuori katsottiin. Nuorten rangaistuksina oli edelleen yleisimmin sakko ja vitsarangaistus. (Mts. 65.)

1700-luvulla loppupuolella alkoi yleinen rangaistusten lieveneminen. 1772 Kustaa III antoi säädöksen, joka kielsi kiduttamisen ja hänen ansiostaan Pahategon Caaresta poistettiin kuolemanrangaistus monen rikoksen kohdalta. Laki jäi kuitenkin vielä ankaraksi. 1793 ja 1795 luovuttiin vanhempaansa herjanneen tai pahoinpidelleen nuoren kuolemanrangaistuksesta ja kirkon langettamasta häpeärangaistuksesta. (Mts. 67.)

1800-luvulla rikoslakien uudistaminen oli yleiseurooppalainen ilmiö. (Mts. 67.) Lapsen ja nuoren rikosoikeudellisesta asemasta käytiin keskustelua. Mietinnän alla oli syyntakeisuusikärajojen määrittelyminen sekä nuoren asema vanhempiin rikoksentekejiin verrattaessa. Vankiloiden sijaan 1800-luvulla lapsia ja nuoria sijoitettiin mieluummin erilaisiin kasvatustaloksiin. Vuonna 1852 annettiin asetus laillisesta suojelusta, jonka seurauksena alkoi keskustelu irtolaisuudesta ja siihen yhdistetyistä rikollisuudesta, köyhyydestä ja laiskuudesta. Lasten kerjääminen oli laukaiseva tekijä samana vuonna annettuun asetukseen myös vaivaisten holhouksesta. (Mts. 71.) Asetus määritteli valtion antaman kasvatustalavun pahantapaisten ja kurittomien lasten elätehoidon tukemiseen. Rikoslakia alettiin valmistella jo vuonna 1816, mutta se tuli voimaan vasta vuonna 1889. (Mts. 72,73.) Käsite alaikäinen syntyi 1800-luvun puolen välin paikkeilla. (Mts. 67.)

Ensimmäisen rikoslakiehdotuksen mukaan vanhempien tulisi kurittaa rikoksen tehnyttä 10-15-vuotiasta lastaan vitsalla toimeenpanovallan läsnä ollessa tai lapsi tai nuori voitiin vaihtoehtoisesti sijoittaa kasvatustalokseen. Myös 15-18-vuotias rikoksen tehnyt nuori voitiin laittaa kasvatustalokseen. Alle 20-vuotias suorittaisi kuritushuonerangaistuksensa tai vankeutensa erillään muista vankeista. Nämä ehdotuksen osa-alueet tulivat voimaan vuonna 1866 keisarin antaman väliaikaisasetuksen myötä. Asetuksessa käytettiin alle 18-vuotiaista nimitystä nuori pahantekijä. (Mts. 75-76.)

Vuoden 1889 rikoslaisissa määriteltiin kolme alaikäisyyden kategoriaa, alle 7-vuotiaat, 7-14-vuotiaat sekä 15-17-vuotiaat. Alle 7-vuotiaat määriteltiin laissa täysin syyntakeettomiksi ja näin ollen heitä ei myöskään voitu rangaista teoistaan. 7-14-vuotiaiden ei katsottu olevan kriminaalisesti vastuunalaisia ja seuraamuksiksi heille määriteltiin ruumiillinen kurittaminen tai kasvatustalokseen sijoittaminen. 15-18-vuotiaiden kohdalla rangaistukset määriteltiin lievennetyiksi. Korvausvelvollisuus alle 15-vuotiaiden kohdalla oli nuoren vanhemmilla. Yli 15-vuotias puolestaan joutui korvaamaan vahingon itse. (Mts. 103.) 1880-luvun lopulla syntyi myös käsite alaikäinen rikoksentekejiä ja yleinen yhteiskunnan suojelu alkoi muodostua lastensuojelulliseen suuntaan (Mts.129).

1900-luku

1900-luvun alussa annettiin suojelukasvatuskomitealle tehtäväksi pohtia keinoja, kuinka pahantapaisille lapsille hankitaan sovelias kasvatus. Rikos katsottiin siveellisen turmeluksen päätepiteeksi, joka aiheuttaa yhteiskunnalle rasi-tetta ja häpeää. Tuolloin määriteltiin myös kolme uutta lasten ja nuorten kate-goriaa. Tuolloin puhuttiin huonohoitoisista lapsista, pahantapaisista lapsista sekä rikollisista lapsista. (Mts. 135-137.) Komitean mukaan alle 15-vuotiaat tulisi irrottaa rikosoikeudesta ja siirtää suojelukasvatuksen piiriin. 15-17-vuotiaille tuli perustaa oma kasvatuslaitoksensa, johon ikäryhmän jäseniä tulisi vankilan sijasta sijoittaa. (Mts. 140.) Vuonna 1918 rikostekijöiden kasvatuslai-tokset ja pahantapaisille nuorille tarkoitetut turvakodit yhdistyivät hallinnollises-ti (Mts. 153).

5.2 Ehdollisen rangaistuksen ja valvonnan historiaa

Ehdollinen vankeusrangaistuskäytäntö on Suomessa otettu käyttöön vuonna 1918, jolloin tuli voimaan myös ensimmäinen laki ehdollisesta rangaistukses-ta. Ehdollinen rangaistus on lähtöisin sisällissodan jälkeiseltä ajalta, jolloin valkoiset olivat pulassa punaisten vankien suunnattoman määrän edessä. (Lappi-Seppälä 2006, 110.) Lain mukaan ehdollinen rangaistus tarkoitti sitä, että vankeusrangaistus voidaan tuomita rikoksenteikijälle vapaudessa tapah-tuvana seuraamuksena. Tämä antoi mahdollisuuden säädellä sisällissodan jälkeistä suurta vankimäärää. Laissa määrättiin, että enintään yhden vuoden pituinen vapausrangaistus voitiin määrätä ehdolliseksi. Ehtona oli, että vangin voidaan olettaa ojentuvan, vaikka rangaistusta ei laitettaisikaan täytäntöön. Ehdollinen oli tuolloin tarkoitettu vain tilapäisrikollisille, joille tuomitut vankeus-rangaistukset olivat lyhyitä. Ehdollinen voitiin tuomita vain erityisestävin perus-tein eli lain tavoitteena oli pyrkimys rangaistuksen avulla vaikuttaa rikoksenteikijään yksilötasolla. (Aaltonen 2005, 352.)

Vuonna 1921 lastensuojelukomitean mietinnössä eroteltiin alaikäisistä lapset ja nuoret erikseen. Nuorilla tarkoitettiin 15-17-vuotiasta henkilöä. (Harrikari 2004.158.) Komitea toi myös esille, että ehdolliset rangaistukset voivat olla nuorille henkilöille vaarallisia, jollei niihin liity valvontaa. (Mts. 168.) Samana vuonna Wankeushoitoyhdistys otti tehtäväkseen vapaaehtoisen ehdollisesti

rangaistujen henkilöiden valvontatyön (Huhtala 1983, 56). Vuonna 1932 laajennettiin lakia ehdollisesta vankeusrangaistuksesta. Laajennuksen ansiosta jatkossa rangaistus voitiin tuomita myös alle 21-vuotiaille henkilöille (Harrikari 2004, 189.)

Tärkein nuorten ehdollisen rangaistuksen kannalta asetettu laki oli 1940-luvulla asetettu laki nuorista rikoksentekeijöistä. Alkuperäisessä laissa on määritelty nuoren rikoksentekeijän ikä, oikeudet ja velvollisuudet. Alle 21-vuotiaana tehdystä rikoksesta voidaan nuori tuomita ehdollisen tuomion tehosteeksi valvontaan, paitsi jos oikeus on erikseen katsonut tuomittavan ojentautuvan ilman valvontaakin. Valvonnan tarkoituksena oli estää tuomittua tekemästä uusia rikoksia ja tukea tätä nuhteettomaan elämään. Valvonta voitiin lakkauttaa, mikäli ehdollisesti tuomittu on käyttäytynyt hyvin valvonta-aikana ja oli perusteltua olettaa, ettei valvonta ollut tarkoituksenmukainen henkilön kohdalla. Jos tuomittu puolestaan rikkoi valvontasääntöjä, käyttäytyi uppiniskaisesti valvojaa kohtaan ja jätti noudattamatta tämän käskyjä, syyllistyi juoppouteen tai muuten pahatapaiseen elämään, voitiin tuomio laittaa täytäntöön. (L 31.5.1940/262a.)

1970-luku oli merkityksellinen nuorten rikoksentekeijöiden lainsäädännölle, sillä tuolloin uudistettiin laki ehdollisesta rangaistuksesta. Uudessa laissa ehdollinen on mahdollista tuomita, mikäli vankeusrangaistuksen enimmäispituus, entisen vuoden sijaan, on alle kaksi vuotta ja jos yleisen lainkuuliaisuuden ylläpitäminen ei vaadi tekijän tuomitsemista ehdottomaan vankeusrangaistukseen. Aiempien tuomioiden vaikuttavuutta myös rajoitettiin. Yksilönäkökulman sijaan uusi laki aseteltiin paremmin yleisestävän rangaistuksen muotoiseksi eli yksilön sijaan rangaistuksella, sen säännöillä ja normeilla pyrittiin vaikuttamaan yhteiskunnan jäseniin, niin että he eivät tekisi rikoksia. Yleisestävän rangaistuksen idea perustuu siis pelotevaikutukseen. Ehdollisen tuomion tehosteeksi määriteltiin myös valvonnan rinnalle oheissakon mahdollisuus. (L 13.5.1976/135; Aaltonen 2005, 352–353.)

Uuden lain lisäksi vuonna 1976 Oikeusministeriö antoi oikeusneuvos Olavi Heinoselle toimeksiannon nuoria rikoksentekeijöitä koskevan lainsäädännön uudistamisesta. Heinosen (1977) mukaan ehdollinen rangaistus on tarkoituk-

senmukainen sellaisten henkilöiden kohdalla, joilla on todettu olevan vähäinen uusimisriski. Korkean uusimisriskin omaaville henkilöille ehdollinen rangaistus olisi puolestaan huono seuraamus. Jos ehdollinen joudutaan laittamaan täytäntöön, saattaa ensikertaa vankilaan menevä joutua istumaan suhteettoman pitkän ajan, varsinkin jos päällekkäisiä ehdollisia on useampi. Tuolloin voimassa ollut rikoslaki ei nimittäin joutanut vanhan ja uuden tuomion yhdistämiseen yhdeksi rangaistukseksi. (Heinonen & Sulonen 1977, 64–68.)

Ratkaisuksi Heinonen ehdottaakin jonkinlaista välimallin ratkaisua ehdollisen ja ehdottoman tuomion välille. Heinonen kritisoi vanhaa lakia nuorista rikoksentekeijöistä ja erityisesti sen 8-12 pykälää. Pykälässä kahdeksan määritellään, että ehdolliseen tuomittavalle nuorelle tuomitaan automaattisesti myös valvontaa, jollei toisin määrätä. Pykälissä yhdeksän ja kymmenen määritellään, että valvonnan järjestämis- ja johtovastuu kuuluu oikeusministeriön alaisuuteen. Pykälä yksitoista kertoo, mitä tietoja valvottavan tulee antaa hänelle määrätylle valvojalle ja pykälän kaksitoista sisältö liittyy valvottavan hyvän käyttäytymisen mahdollistamaan valvonnan lakkauttamiseen. Suunnitelmasaan Heinonen esittää, että ehdollisesti tuomittujen nuorten valvonta lakkautettaisiin ja tilalle otettaisiin rangaistusvalvonta, joka olisi mahdollinen kaikille tuomituille ikään katsomatta. Rangaistusvalvonta olisi myös ankarampi ja tiukempi seuraamus kuin ehdollisesti rangaistujen nuorten valvonta, sillä rangaistusvalvontaan tuomitun pitäisi käydä kaksi kertaa viikossa ilmoittautumassa poliisille. Rangaistusvalvonta kestäisi yhdestä kolmeen kuukautta tuomioistuimen tuomiosta riippuen. Jos tuomittu ei käy tapaamisissa tai jättää ilmoittautumatta voidaan hänet määrätä vangittavaksi. Muuten peruseriaatteeltaan rangaistusvalvonta toimisi samalla tavalla kuin ehdollisesti rangaistujen nuorten valvonta. (Heinonen & Sulonen 1977, 85–100.)

Uutta lakia nuorista rikoksentekeijöistä ei ole vielä tähänkään päivään mennessä tullut. Vanhaa lakia kuitenkin muutettiin, mutta vasta 1990-luvulla. Siitä nimittäin poistettiin 1990-luvulla pykälät 2-5, 17–19, 21–22. Pykälät 2-5 määrittelevät missä tilanteissa syyttäjä voi tehdä nuoren kohdalla syyttämättäjättämispäätöksen. Pykälissä 17–19 ja 21–22 käsitellään nuorisovankilaan tuomitsemista ja sen käytäntöjä. (L 13.5.1940/262a; L 13.5.1940/262b.) Voisimme kuitenkin luulla, että Heinosen ehdotuksella on ollut oma vaikutuksensa niin

yhdyskuntapalvelun kuin nuorisorangaistuksenkin toteutumiseen muotoutumiseen.

Myös vuonna 2001 Kriminaalihuollon organisoitumisen myötä, tuli useaan lain kohtaan muutoksia. Pykälät 7-10, 11, 12, 28 muuttivat muotoaan osin ankarimmiksi, osin syöden valvontatyö pohjan. Laissa ei enää muutosten jälkeen ole selkeästi sanottu, että ehdollinen tuomio voidaan laittaa täytäntöön, mikäli tuomittu ei valvontaansa ole hoitanut (vrt. s.33). Toinen suuri muutos vuonna 2001 oli, että ehdolliseen tuomittavalle nuorelle valvontaa ei tuomita ohessa enää automaattisesti, vaan tuomioistuimen pitää erikseen tuomita nuori ehdollisen lisäksi myös valvontaan. (L 13.5.1940/262a; L 13.5.1940/262b.) Tämä on osaltaan vaikuttanut 2000-luvun taitteen jälkeiseen ehdollisesti rangaistujen nuorten valvontojen määrän putoamiseen.

Kriminaalihuoltoyhdistyksen tullessa valtion laitokseksi vuonna 2001 myös ehdollisesti rangaistujen nuorten valvonta organisoitui. Ennen valvojaksi saatettiin määrätä oikeusministeriön, huoltolautakunnan tai huoltoyhdistyksen toimesta, kun taas uusi lakimuutos määrittelee tiukasti valvojan olevan Kriminaalihuoltolaitoksen työntekijä tai heidän valtuuttamansa henkilö. Myös muut asiat, kuten valvonnan lakkauttamispäätökset ovat yksityiskohtaisesti organisoitu ja mainittu uusissa lakimuutoksissa. (L 13.5.1940/262a; L 13.5.1940/262b.) Nykyään noin 60 % vankeusrangaistuksista tuomitaan ehdollisina (Lappi-Seppälä 2006, 110).

Tällä hetkellä on valmisteilla kaksi lakiehdotusta sisältävä hallituksen esitys rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä ja esitys ehdollisen vankeuden valvontaa koskevaksi lainsäädännöksi. Lakiehdotus nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä poistaa nykyisen henkilötutkinnan ja määrittelee sen tilalle sosiaaliselvityksen sekä seuraamus selvityksen. Lakiehdotus ehdollisen vankeuden valvonnasta puolestaan muuttaa valvonnan käytänteitä sekä lisää valvottavan velvollisuuksia. Lakiehdotus mahdollistaa erilaisia sanktiointitoimenpiteitä, mikäli valvottava laiminlyö velvollisuuksiaan. Näitä toimenpiteitä ovat suullinen ja kirjallinen varoitus, nouto valvontatapaamiseen sekä valvonta-ajan pidentäminen. Mikäli valvottavan epäillään olevan päihtynyt valvontatapaamisessa, voidaan hänet velvoittaa puhalluskokeeseen. Lakiehdotusten

on tarkoitus astua voimaan tammikuussa 2010. Tällaiset toimenpiteet eivät nykyisen lainsäädännön puitteissa ole mahdollisia. (Hallituksen esitys 2009.)

5.3 Valvontakäytännöt ja valvojan rooli

Ehdollisesti rangaistujen nuorten valvontaa järjestetään kriminaalihuollon ja sosiaalihuollon työntekijöiden toimesta. Pääsääntöisesti alaikäisten valvonnan suorittavat sosiaaliviranomaiset. Ehdollisesti rangaistulla nuorella voi olla myös kriminaalihuollon ulkopuolinen yksityisvalvoja, joka voi olla nuoren kanssa aiemmin toiminut viranomainen tai muuten Kriminaalihuoltolaitoksen hyväksymä henkilö. Koko Suomen laajuisesti yksityisvalvojen toimesta tapahtuu noin 50 % kaikista valvonnoista. Yksityisvalvojilla ja sosiaalitoimen viranomaisilla on useimmiten vain muutama valvottava, kun taas Kriminaalihuoltolaitoksen työntekijällä saattaa valvottavia on toistakymmentä. (Nuorisoriikostoitokunnan mietintö 2003, 17)

Valvojan rooli ehdollisesti rangaistujen nuorten valvonnassa on erittäin haasteellinen, valvonnan tavoitteisiin pyritään pääsemään vahvistamalla nuoren tuomitun vastuuntuntoa ja toimintakykyä. Nuorta koetetaan saada kiinnostumaan ja ottamaan vastuuta omasta elämästään ja tulevaisuudestaan. Päätaavoitteena on saada nuori uskomaan omiin kykyihinsä ja vähitellen luottamaan omaan itseensä asetettujen tavoitteiden saavuttamisessa. Jos valvojan ja valvottavan välille ei synny luottamuksellista suhdetta, on nuorta vaikea saada motivoitua elämänmuutokseen. (Mts. 16.)

Valvonnan alkaessa nuorelle tehdään yksilöllinen valvontasuunnitelma, jota pyritään päivittämään ja noudattamaan koko valvonnan ajan (Lappi-Seppälä 2006, 113, 114). Valvontatapaamisia on yleensä yksi tai kaksi kertaa kuukaudessa. Tapaamisajankohdista valvoja ja valvottava sopivat ennalta. Valvojan tulee valmistautua valvontatapaamisiin käymällä huolellisesti läpi nuoren papereita, selvittämällä luvattuja asioita, kertailemalla valvontasuunnitelmaa ja valvoja voi myös tehdä tapaamiselle jonkinlaisen rungon. (Nuorisotoimikunnan mietintö 2003, 17.) Valvonnan aikana ovat tärkeitä rikoksesta käytävät keskustelut. Näiden keskusteluiden tavoitteena on, että nuori tunnistaa rikokseen johtaneita syitä ja ymmärtää rikokseen syyllistymisen ja sen seurauksien eri

tasot ja näkökulmat. Nuoren kanssa pyritään löytämään uusia vaihtoehtoisia malleja, joiden avulla pystyttäisiin välttämään rikoksiin johtaneita tilanteita. Tarvittaessa valvontatapaamisissa voidaan nuoren kanssa käsitellä myös päihteidenkäyttöä ja tarvittaessa nuori voidaan ohjata hänen tarvitsemansa avun piiriin sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden asiakkaaksi. (Mts. 16.)

Käytännössä valvontaan tuomitun nuoren tukeminen saattaa olla esimerkiksi auttamista asumisjärjestelyissä, raha-asioiden hoitamisessa tai koulutukseen hakeutumisessa. Valvoja voi myös pitää yhteyttä nuoren läheisiin eli tehdä verkostotyötä nuoren lähipiirin kanssa. Kirjallinen valvontasuunnitelma ja tavoitteen asettelut ovat myös valvojan työkaluja. Valvontaan liittyy usein myös viranomaisyhteistyö. Valvottavalla saattaa olla jo tukenaan viranomaisverkosto, jota kannattaa hyödyntää nuoren tarkoituksenmukaisimman valvontamennettelmän löytymiseksi. Tällaisia mahdollisia yhteistyökumppaneita voivat olla poliisi, päihdepalvelujen henkilökunta, sosiaaliviranomaiset, työvoimaviranomaiset, oikeuslaitos, velka- ja talousneuvojat, ulosottoviranomaiset, koulu, asuntoviranomaiset, Kansaneläkelaitos tai mielenterveyshuolto. (Mts. 17.)

Valvontaan tuomitulla nuorella on myös velvollisuuksia tuomionsa vuoksi. Hänen täytyy antaa valvojalle tiedot, mistä hänet tavoittaa. Tämä tarkoittaa myös sekä työnpaikan että asuinpaikan tietoja. Valvottavan on viipymättä tultava valvojan kutsusta tätä tapaamaan, vastattava viipymättä tämän yhteydenottoihin ja noudatettava tämän antamia ohjeita ja neuvoja. Myös, jos valvottava on aikeissa muuttaa toiselle paikkakunnalle tai ulkomaille, tulee hänen ilmoittaa siitä hyvissä ajoin etukäteen valvojalle. (Vogt-Airaksinen & Kangaspunta 2004.)

Jos valvottavalle ei ole tullut uusia rikoksia valvonnan aikana, valvonta päätetään koeajan loppumisen ajankohtaan. Jos uusia rikoksia puolestaan on tullut, useimmiten asiakkuus kriminaalihuollossa jatkuu uuden ehdollisen rangaistuksen muodossa. Suomessa erittäin harvoin laitetaan käytäntöön nuorten rikostentekijöiden ehdollisia rangaistuksia. (Marttunen 2005, 360)

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

6.1 Tutkimusongelmien muotoutuminen

Opinnäytetyömme aihe muotoutui sekä omien mielenkiinnonkohteidemme että Kriminaalihuoltolaitoksen toiveiden pohjalta. Aloimme miettiä aihetta yhdessä Kriminaalihuoltolaitoksen kanssa jo keväällä 2008. Halusimme tehdä työmme nuorista rikoksentekijöistä ja näin ollen aihealueeksi valikoitui luontevasti ehdollisesti rangaistujen nuorten valvonta. Ehdollisesti rangaistujen nuorten ajatuksia valvonnasta on tutkittu jo aikaisemmin Ekblomin & Lahtisen (2007) toimesta. Me kuitenkin halusimme tutkia valvonnan vaikutuksia. Selvitimme myös minkälaisia toiveita yhteistyökumppanillamme Kriminaalihuoltolaitoksen Jyväskylän aluetoimistolla oli tutkimuksemme sisällön suhteen. Kriminaalihuoltolaitos halusi tietoa nuorten valvontaan sitoutumisen syistä ja erilaisista keinoista, joilla työntekijät voisivat paremmin motivoida ja vastuuttaa nuoria rikoksentekijöitä. Näiden ajatusten pohjalta lähdimme nimeämään tutkimusongelmaamme.

Rajatessamme tutkimusongelmaamme, taustatyöstä nousi esiin valvonnan vaikutuksiin olennaisesti liittyen kolme suurempaa tutkimuskysymystä, joihin halusimme saada vastauksia.

- 1) Mikä saa nuoren sitoutumaan valvontaan ja sen tavoitteisiin?
- 2) Kuinka valvonta on vaikuttanut nuorten elämään?
- 3) Miksi osa haastateltavista on tehnyt uusia rikoksia valvonnasta huolimatta?

Halusimme etsiä syitä sille, miksi valvonta on toisille toimiva rangaistus ja toisille ei. Tämän vuoksi halusimme tutkimukseemme mahdollisimman monipuolisen tutkimusjoukon. Jaottelimme tutkimuskohteena olevat nuoret kahteen eri ryhmään. Ensimmäisen ryhmän nuoret eivät ole tehneet valvonnan jälkeen uusia rikoksia. Toiseen ryhmään kuuluvat nuoret, jotka ovat tehneet uusia rikoksia valvonnan jälkeen. Tutkimuksessamme he muodostavat rikosten uusijoiden ryhmän. Tutkimusjoukkomme rajaus salli rikosten tekemisen kuitenkin

vielä valvonnan aikana. Asetimme rajan valvonnan viralliseen päättymishetkeen, sillä vasta sen jälkeenhän valvonnan vaikutuksia voidaan tutkia. Koimme tällaisen ryhmäjaon mahdollistavan parhaiten erilaisten vaikutusten vertailun.

Teimme tutkimusta koskien yhteistyösopimuksen Kriminaalihuoltolaitoksen aluetoimiston kanssa. Tässä yhteydessä sovimme myös haastateltavien saamisesta Kriminaalihuoltolaitoksen työntekijöiden kautta. Keskustellessamme työntekijöiden kanssa mahdollisista tulevista haastateltavista, ymmärsimme, että pelkkä haastateltavien paikalle saaminen voisi muodostua ongelmaksi. Haastatteluun osallistuminen oli kaikille täysin vapaaehtoista ja lisätäksemme mielenkiintoa haastattelua kohtaan, päätimme arpoa osallistuneiden kesken elokuvalippupaketin. Tällainen motivointikeino oli myös Kriminaalihuoltolaitoksen johtajan ja työntekijöiden mielestä hyvä ajatus.

6.2 Tutkimusmenetelmät

Tutkimusongelmia määritellessämme valitsimme niihin sopivat tutkimusmenetelmät. Tutkimusmenetelmiä valittaessa tulee miettiä huolellisesti minkälaisella menetelmän avulla saadaan parhaiten vastaukset ennalta määriteltuihin tutkimusongelmiin. Koska tutkimuksemme on kvalitatiivinen, päädyimme alla mainittuihin menetelmiin.

6.2.1 Teemahaastattelu

Teemahaastattelun avulla voidaan tutkia haastateltavan yksilöllisiä ajatuksia, tunteita, kokemuksia sekä myös sanantonta kokemustietoa. Siinä korostuu haastateltavan yksilöllinen elämysmaailma ja menetelmä tuo tutkittavien oman äänen kuuluviin. (Hannila & Kyngäs 2008, 4.) Vaikka teemahaastattelu onkin vapaampi ja avoimempi tutkimusmenetelmä kuin täysin strukturoitu haastattelu, on haastattelijan silti pysyttävä tarkkana kysymystensä asettelussa. Teemahaastattelussa on tarkoituksena löytää merkityksellistä tietoa ja vastauksia, jotka vastaavat juuri asetettuun tutkimusongelmaan. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 77.) Edellä mainittujen teemahaastattelun ominaisuuksien ja haastattelumme

kohderyhmän huomioon ottaen, koimme teemahaastattelun meidän tutkimuksellemme parhaiten sopivaksi tiedonkeruumenetelmäksi. Koimme, että teemahaastattelun avulla saamme parhaiten esiin yksilöllisiä merkityksiä sekä näkökulmaa, jossa korostuu haastateltavan oma elämäntarina.

Teemahaastattelu on puolistrukturoitu haastattelumenetelmä, jossa aihealueita käydään läpi haastattelijan ennalta laatimien teemojen kautta. Teemahaastattelu on puolistrukturoitu menetelmä siksi, että haastattelussa läpikäytävät aihepiirit ovat kaikille haastateltaville samat. Haastattelijan esittämille kysymyksille ei kuitenkaan ole olemassa tarkkaan määriteltyä muotoa ja järjestystä. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 47–48.) Muodostimme oman haastattelurunkomme kronologiseen järjestykseen, koska ajattelimme saavamme näin mahdollisimman kattavan kuvan haastateltavan elämänkaaresta. Ajattelimme rungon olevan looginen ja selkeä myös haastateltavalle. Pääteemoina olivat lapsuus ja nuoruus, valvonta-aika ja valvonnan jälkeinen aika. Haimme lapsuus- ja nuoruusteemalla vastauksia rikollisuuden syihin ja kartoitimme sen avulla myös haastateltavan sosiaalista pääomaa. Valvonta-ajan teemalla pureuduimme valvontaa edeltäneeseen aikaan, valvontaan sitoutumisen syihin ja haastateltavan suhtautumiseen valvontaan ja valvojaansa. Halusimme myös selvittää onko valvonta-aika muuttanut haastateltavan elämää ja, jos on niin miten. Viimeisellä teemalla pyrimme saamaan selville, mitä haastateltava ajattelee valvonta-ajastaan nyt, onko hän tehnyt uusia rikoksia sekä minkälaisia tulevaisuuden suunnitelmia hänellä on.

Keräsimme jokaisen teeman alle muutaman avoimen kysymyksen, joihin kukin haastateltava sai vastata parhaaksi näkemällään tavalla. Näiden avuksi muodostimme myös tarkentavia kysymyksiä, joita esitimme tarpeen mukaan. Kaikki kysymykset on valittu teoriaa peilaamalla vastaamaan tutkimusongelmiimme.

6.2.2 Haastattelujen tallentaminen

Teemahaastattelun luonteelle on ominaista haastattelun tallentaminen. Se sekä nopeuttaa haastattelutilannetta että tekee siitä sujuvamman. Haastattelun nauhoittaminen säilyttää puhutut asiat alkuperäisessä muodossaan sekä

helpottaa analyysivaihetta. Näin tiedot myös säilyvät luotettavassa muodossa. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 92.) Nauhoitimme haastattelut Audacity- ohjelmaa käyttäen suoraan kannettavalle tietokoneelle kahden mikrofonin avulla. Teimme varmuuskopiot nauhoituksista myös kahdelle muistitikulle.

6.2.3 Litterointi

Litterointi tarkoittaa nauhoitettujen haastattelujen purkamista kirjoitetuksi tekstiksi. Haastatteluiden sanasta sanaan purkaminen on hidas ja työläs tutkimuksen vaihe, mutta se helpottaa aineiston myöhempää käsittelyä ja analyysia. Jokainen tutkija voi kuitenkin itse määritellä litteroinnin tarkkuuden, sillä siihen ei ole olemassa mitään yleispäteviä ohjeita. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 140.) Halusimme litteroida haastattelut mahdollisimman tarkasti. Litteroinnin yhteydessä jätimme pois ainoastaan haastattelijoiden omien kysymysten väliin ek-syneet täytesanat. Muuten litterointi oli sanatarkkaa ja tarvittaessa kysymyk-siin liitettiin havainnoijan niihin yhdistämät huomiot. Näin koimme varmistavamme tulosten luotettavuuden.

6.2.4 Tulosten analysointimenetelmät

Sisällön analyysin perustavoite on kuvata tutkimusmateriaali yleisessä ja tiiviissä muodossa johtopäätösten tekoa varten. Sisällön analyysi on tekstianalyysia, jossa eritellään tekstin merkityksiä. Sisällön analyysissa tutkimustuloksia pyritään kuvaamaan sanallisesti. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 105–108.) Tämän analyysimenetelmän käyttöön ei ole olemassa mitään yhtenäistä ennalta määrättyä ohjetta, vaan sitä pidetään perusanalyysimenetelmänä, jota voidaan käyttää kaikissa laadullisissa tutkimuksissa. Tutkijan on itse etukäteen päätettävä se, mitä hän analysoi. Tärkeää sisällönanalyysissa on erottaa aineistosta samankaltaisuudet ja erilaisuudet ja aineistoa kuvaavien luokkien tulee olla yksiselitteisiä. (Hannila & Kyngäs 2008, 11.)

Hirsjärvi ja Hurme kuvaavat laadullisen tutkimuksen analyysiprosessia aineiston kuvailun, luokittelun ja yhdistelyn summana. Aineiston kuvailuvaiheessa kartoitetaan tutkimusaineiston ominaisuuksia ja piirteitä; toisin sanoen halutaan vastaukset kysymyksiin kuka, missä, milloin, kuinka paljon ja kuinka

usein. Aineiston kuvailemisella laaditaan analyysin perusta. Luokittelulla tutkimusaineisto puolestaan yksinkertaistetaan ja tiivistetään. Luokittelu mahdollistaa aineiston keskeisten piirteiden löytymisen, aineiston eri osien vertailun ja tapausten tyypittelyn. Luokittelu on päättelytyötä ja se voidaan tehdä monista lähtökohdista käsin. Lopulta aineiston yhdistelyssä, luokkien väliltä voi etsiä ja löytää säännönmukaisuuksia ja samankaltaisuuksia. Yhdistelyn jälkeen tutkimusaineistoa voi lähteä tulkitsemaan. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 145–150.)

Kirjoitimme tulokset auki tiivistetyssä muodossa litteroitujen haastattelujen mukaisesti. Pyrimme saamaan kaikkien haastateltaviemme äänet mahdollisimman tasapuolisesti kuuluviin. Noudattelimme tuloksissa haastattelurungon teemoja, mutta tarpeen tullen yhdistelimme ja tiivistimme niitä. Mikäli tuloksissa ei johonkin kysymykseen tule vastausta, johtuu se siitä, ettei näillä vastauksilla ollut tulosten kannalta tutkimuksellista arvoa. Tulosten analysoinnissa arvioimme haastateltavien sosiaalista pääomaa, vastaamme tutkimusongelmiimme ja vertailemme haastateltavien vastauksia ennalta määrätyn ryhmäjon mukaisesti.

6.3 Teemahaastattelun toteuttaminen

Halusimme tehdä haastattelurungosta mahdollisimman monipuolisen. Käytimme ensimmäisen version ohjaajillamme ja yhteistyökumppanillamme kommentoitavana ja teimme siihen saadun palautteen perusteella muutamia muutoksia (Ks. Liite 4.). Muutimme kysymyksiä avoimemmiksi ja poistimme rungosta päällekkäisyyksiä. Tämän jälkeen suoritimme koehaastattelun, jonka avulla saimme tuntumaa sekä haastattelurunkoomme että kysymysten muotoilemiseen. Valmistelimme myös etukäteen haastatteluiden alussa käytettävän pienen puheenvuoron, jossa selvitetään muun muassa vaitiolovelvollisuus- ja salassapitoasiat.

Laadimme haastateltaville kutsukirjeet haastatteluihin (Ks. Liite 6.). Kutsukirjeet toimivat myös apuvälineinä työntekijöille heidän kertoessaan tutkimuksettamme haastateltaville. Haastateltavat allekirjoittivat suostumuksen haastatteluissa esiin tulleiden tietojen käytöstä tutkimuksessa oman työntekijänsä luo-

na. Vasta kirjallisen suostumuksen allekirjoittamisen jälkeen, saimme tiedot haastatteluihin tulijoista. Näin turvasimme asiakkaiden henkilötietosuojan.

Haastatteluja varten saimme käyttöömme tilat Kriminaalihuoltolaitoksen Jyväskylän aluetoimistolta. Toteutimme haastattelut yksilöhaastatteluina. Järjestimme ennen jokaista haastattelua saamamme tilan mahdollisimman mukavaksi ja häiriöttömäksi. Mukavuustekijöitä lisäsimme tarjoamalla haastateltaville kahvia ja pullaa. Pyrimme rentouttamaan tilannetta jutustelemalla sekä käymällä yhteisesti läpi tutkimuksen tarkoitusta, haastateltavan ja haastattelijoiden rooleja sekä haastattelun kulkua. Rohkaisimme haastateltavaa kysymään neuvoa epäselviin asioihin.

Haastattelutilanteessa olimme aina molemmat paikalla. Jaoimme tehtävät siten, että vuorotellen toinen toimi tilanteissa haastattelijana ja toinen tarkkailijana. Tarkkailijan tehtävänä oli havainnoida haastateltavan reaktioita ja esittää täydentäviä kysymyksiä. Kuitenkin ehkä tärkein havainnoijan tehtävä oli tarkkailla ja antaa palautetta haastattelijan työstä.

Haastattelun aikana seurasimme nauhoituksen ääniraitaa ja tallensimme äänitteen jokaisen pääteeman jälkeen. Näin pyrimme minimoimaan mahdolliset ongelmat. Haastattelun jälkeen valmistelimme aineistoa analyysia varten litteroimalla haastattelut tietokoneelle. Pääsääntöisesti jäimme litteroimaan aineistot suoraan haastattelun jälkeen, kun tilanne oli vielä molemmilla tuoreessa muistissa. Purimme haastattelutilannetta myös vertailemalla havaintojamme ja antamalla toisillemme palautetta.

7 HAASTATTELUTULOKSET

7.1 Taustatiedot

Ennen varsinaisen haastattelun aloittamista kysyimme kaikilta haastateltaviltamme muutamia perustietoihin liittyviä kysymyksiä, jotka kartoittivat iän, siviilisäädyn ja toimeentulon. Haastattelemistamme nuorista yksi oli 20-vuotias,

yksi 21-vuotias ja loput neljä olivat 22-vuotiaita. Heistä kolme oli naimisissa, yksi avoliitossa ja kaksi naimattomia. Kolmella haastateltavista oli lapsi tai lapsia. Kaksi haastateltavista oli työelämässä, yksi opiskeli ja kolme sai toimeentulonsa sosiaalitoimiston kautta. Haastateltavista viisi oli miehiä ja yksi oli nainen.

7.1.1 Lapsuus ja nuoruus

Kyselimme haastateltaviltamme heidän lapsuudestaan ja nuoruudestaan. Halusimme selvittää heidän perherakenteitaan ja -suhteitaan, perheen taloudellista tilannetta, perheenjäsenten päihteidenkäyttöä, muiden perheenjäsenten rikoshistoriaa sekä kartoittaa mahdollisia lastensuojeluasiakkuuksia. Halusimme myös kuulla onko haastateltavien kotona ollut sääntöjä, miten niiden rikkomisesta rangaistiin ja kuinka perheessä huomioitiin onnistumiset.

Kolme haastateltavista oli kasvanut perheessä, johon kuului molemmat vanhemmat. Kahden haastateltavan vanhemmat olivat eronneet ja yhden haastateltavan kohdalla vain toinen vanhempi oli osa lapsen elämää. Myöskään toisella niistä haastateltavista, joiden vanhemmat olivat eronneet, ei ollut minäkäänlaisia välejä poissaolevaan vanhempaan. Kahdella perheeseen on kuullut myös huoltavan vanhemman uusi puoliso. Toinen koki tulevansa vanhempansa uuden puolison kanssa hyvin toimeen, mutta toisella oli ollut väkivaltaan liittyviä ongelmia uusioperheessään.

Haastateltava E: Aluks oli ihan ok välit. Sen jälkeen se kävi kerran mun päälle ja meiän mutsin päälle. Sitten meni vähän huonomaks välit. Ei siinä, mutta nyt ne on saanu sovittua ne asiat.

Kaikilla haastateltavilla oli ollut yksi tai useampia sisaruksia. Kahden haastateltavan nuoruudessa perheessä oli kuitenkin ollut kuolemantapauksia. Kaksi haastateltavista kuvasi perheensä taloudellisen tilanteen hyväksi, kaksi normaaliksi, yksi heikoksi ja yksi heikoksi, mutta jossain vaiheessa parantuneeksi.

Seuraavaksi selvitimme haastateltavien perheenjäsenten päihteiden käyttöä haastateltavien lapsuudessa. Kolmella haastateltavalla toinen vanhemmista

käytti alkoholia runsaammin, kun taas toinen ei juuri ollenkaan. Yhden haastateltavan mukaan hänen kotonaan ei päihteiden käyttöä ollut lainkaan. Kaksi haastateltavista puolestaan kuvaili perheenjäsentensä alkoholin käyttöä vähäiseksi tai ainakin sellaiseksi, etteivät he koskaan kokeneet siitä olleen kenellekään haittaa.

Haastateltava B: Ei ollu äitin puolelta ollenkaan. Isä käytti sillon joku mä olin lapsi. Mut äiti ei oo mun nähe ainakaan juonu koskaan. Ja on se sanonukki ettei oo ottanu.

Haastateltava C: Siis ei meijän porukat oo koskaan käyttäny.

Haastateltava E: Ei siellä siis silleen et kyllä nyt niinku viikonloppusin saattovat illan siinä ottaa saunaoluita. Ei muuten, että mut sitte just jotku juhannukset ja uuet vuodet ja tämmöset ne saatto sit ottaa et enempi. (...) Ei nekään ottanu sillon ku oli ite hereillä et vasta sitte. (...) Sen jälkeen vasta sinä ottivat, että jos tuli jotain vieraitaki käymään.

Neljällä kuudesta haastateltavista yksi tai useampi perheenjäsen oli jossain elämänsä vaiheessa syyllistynyt rikokseen. Kahdella haastateltavalla kyseessä oli toinen tai molemmat vanhemmista, yhdellä toinen vanhemmista ja sisarus ja yhdellä rikoksiin oli syyllistynyt useampia sisaruksia.

Haastateltava A: Mä oli 4-vuotias ku isä joutu linnaan ja oli 5 vuotta pois. Olin sitte kouluikänen ku isä tuli kuvioihin. (...) On äitiki ollu linnassa ja mä oon oppinu käveleen linnassa.

Haastateltava B: On nytteki vanhin veli on vankilassa. Sitte yks veli oli kanssa vankilassa ja yks on suorittanu yhdyskuntapalvelun.

Kolmella haastateltavalla oli ollut perheessä lastensuojelun asiakkuus heidän lapsuudessaan tai nuoruudessaan. Kolmella perheet eivät puolestaan olleet millään lailla olleet tekemisissä lastensuojelun kanssa.

Haastateltava B: Enköhän mä ollu jotain (...) ku vanhemmat eros ja sitte me lähettiin lastenkotiin kaikki. Sit sieltä muutettiin äitin luo. (...) Sitte asuin äitin luona siihen johonki (...)asti, sitte lähin noihin erityiskouluihin ku ei oikein toiminu nuo koulut. Sit lähin (...) nuorisokotiin.

*Haastateltava C: Joo no esimerkiksi se, et mä jouduin lähtee fajjal-
le ni tota niinku toinen vaihtoehto ois justiisa et huostaanotto (...)
Sosiaalityöntekijällä oon käyny, jostain viistoista vuotiaasta asti.
Juttelemassa kaikennäköstä jostain päihteittenkäytöstä sun
muusta.*

Haastateltava E: Onhan niitten kanssa tullu poljettua.

Halusimme ottaa selvää onko haastateltavien kotona ollut lapsuudessa sääntöjä ja millä tavoin niiden rikkomisesta oli mahdollisesti rangaistu. Koimme tärkeäksi myös tiedon siitä, onko perheissä huomioitu onnistumisia ja jos on niin millä tavalla. Kolme haastateltavista koki, että kotona oli ollut sääntöjä, joita he olivat noudattaneet ja myös onnistumiset huomattiin. Yksi kertoi, ettei sääntöjä ollut eikä onnistumisiakaan huomioitu. Kaksi koki, että sääntöjä oli kyllä ollut jonkin verran, mutta he eivät totelleet niitä saati suostuneet niiden rikkomisesta minkäänlaisiin sanktioihinkaan. Toinen heistä kertoi, että myös onnistumiset huomioitiin tottelemattomuudesta huolimatta.

*Haastateltava C: Sillee et jos se sano et kotiarestia ni mä vaan
nauroin, sitte tuun yöllä takasi nukkumaan. Varmaan ollu aika vai-
kee lapsi. Siis en mää mejän mutsia voi syyttää, ihan omasta
päästäni tuo on.*

*Haastateltava D: Joo no oli tosi tiukat säännöt. Piti ajoissa tulla
kotia ja sitte siivota ja semmosta (Jos sääntöjä ei noudattanut)
Saatiin remmiä (...) Joo kyllä.. no jotain siivoomisia et jos siivos
koko talon tai siis kämpän ni sai rahaa tai jotain.*

7.1.2 Koulu

Seuraavaksi lähdimme kartoittamaan haastateltavien koulunkäyntiä, kaveripiiriä ja vapaa-ajan viettotapoja heidän nuoruudessaan. Kaikki kuusi haastateltavaa olivat käyneet peruskoulun loppuun, yksi heistä on parhaillaan ammat-
tiin johtavassa koulutuksessa ja yksi on ammattitutkinnon jo suorittanut. Neljä haastateltavista ei ole peruskoulun jälkeen hankkinut koulutusta. Kolme muis-
ta haastateltavista oli aloittanut jatkokouluttautumisen vähintään kerran, mutta olivat jossain vaiheessa jättäneet opinnot kesken.

Kyselimme haastateltavilta yleisesti heidän kokemuksistaan koulunkäynnistä. Kahdella haastateltavista muistot peruskoulusta olivat pääasiassa positiiviset

ja neljällä koulun käymisessä oli ollut erilaisia ongelmia. Yhdellä oli vaikeuksia oppimisessa, yhdellä oppimisessa ja päihteidenkäytössä, yhdellä koulunkäynnin ongelmat liittyivät päihteisiin ja keskittymiseen ja yhdellä päihteisiin ja siihen, ettei häntä oikeastaan kiinnostanut käydä koulussa.

Haastateltava C: No ku koulu oli aika heikolla. Niinku silleen meni koulu, että ei nyt yläaste hirveen putkeen menny.

Kysyimme haastateltavilta minkälaisia muistoja heillä on opettajistaan. Olimme kiinnostuneita kuulemaan kokivatko haastateltavat epäoikeudenmukaisuutta opettajiensa taholta tai toisaalta kokivatko he saaneensa joltain tai joiltain opettajiltaan erityistä tukea elämäänsä. Viisi kuudesta haastateltavasta vastasi opettajien olleen pääasiassa mukavia. Mikäli he olivat saaneet opettajiltaan tiukempaa kohtelua, he katsoivat sen johtuneen enemmänkin omasta käytöksestään, eikä opettajista näin ollen ollut jäänyt juurikaan huonoja muistoja. Yhdellä haastateltavalla oli ollut ongelmia useammankin opettajan kanssa, mutta hänellä oli ollut myös yksi sellainen opettaja, jolta hän oli saanut erityistä tukea sekä oppimiseensa että kanssakäymiseensä muiden opettajien kanssa.

Haastateltava A: Mm.. no aina mä oon kokenu et ne on tosi kivoja ollu ja ymmärtäväisiä ja tommosia. Ei oo ikinä jääny niinku huonua muistoa kestään opettajasta.

Haastateltava C: Kyllä nyt juttuun tuli opettajien kanssa, mut ne pisti sillee käytävään tekemään niinku tehtäviä tunnin aikana. Et mä kävin kuunteleen aina sen teorian ja.. siis sillee että, se joh.. johtu varmaan siitä et mä olin aika ylivilkas siihen aikaan. Lievästi sanottuna mut kuitenkin.

Haastateltava F: No aika omituisia oli osa ja jotkut oli aika.. miten sen nyt sanos, aika aggressiivisia.

Haastateltava F kertoi joutuneensa ensimmäisenä epäillyksi kaikista koulussa tapahtuneista rikkomuksista. Hän ei myöskään ollut päässyt mukaan luokkaretkelle ja hän koki, että häneltä yritettiin evätä päästötodistuksen saaminen epäoikeudenmukaisin perustein. Hänen mukaansa yksi opettajista oli kuitenkin jatkuvasti pitänyt hänen puoliaan.

Haastateltava F: Mut sitten taas mä sitte tiiä miten kävi, mutta tuo erityisopettaja meni käymään siellä ja se tuli ja toi sen mun todistuksen sitte. Ei ku se tuli sanomaan mulle, että mee käymään siellä kansliassa ja mä menin.

Kysyimme haastateltavilta oliko heillä tapana lintsata koulusta ja mikäli oli, niin kuinka he tuon ylimääräisen vapaa-ajan viettivät. Kaikilla haastateltavilla löytyi ylimääräisiä poissaoloja. Yhdellä lintsaminen ajoittui vain ala-asteelle, kun koulunkäynti ei hänen omien sanojensa mukaan vain jaksanut kiinnostaa, mutta yläasteella tilanne parani. Viidellä lintsaminen oli jatkuvaa. Yksi haastateltavista kertoi viettäneensä ajan käyttämällä päihteitä ja tehden rikoksia, yhdellä aika meni nukkumiseen ja tietokoneella pelaamiseen itsekseen, yksi kertoi viettäneensä aikaa kavereidensa kanssa, yksi kertoi ajan menneen päihteidenkäyttöön kavereiden kanssa ja yksi haastateltava kertoi ajan menneen päihteiden käyttöön ja myyntiin.

Haastateltava B: Hengailin jossaki.

Haastateltava E: Pikkurikoksia. Jotain päihteiden käyttöö. Siihen se aika nyt meni. Eipähän sitä muuta tullu tehtyä, jotain konnailtua.

Kysyimme myös ilmenikö haastateltavien nuoruudessa koulukiusaamista ja mikäli ilmeni, niin kummassa roolissa haastateltava oli ollut. Neljä nuorista sanoi, ettei muista koulukiusaamista missään muodossa. Yksi oli ollut koulukiusattu jonkin aikaa, mutta oli saanut välinsä selvitettyä kiusaajan kanssa. Yksi kertoi olleensa molemmissa rooleissa jossain vaiheessa koulunkäyntiään. Yksikään haastateltavista ei omien sanojensa mukaan pitänyt koulukiusaamista sellaisena asiana, joka olisi vaikuttanut suuremmin heidän elämänsä.

7.1.3 Kaverit ja vapaa-aika

Haastattelimme nuoria heidän kaveripiireistään. Olimme kiinnostuneita kuulemaan oliko kaveripiiri sama koulussa ja vapaa-ajalla ja millä tavalla nuoret viettivät kavereidensa kanssa aikaa. Katsoimme olennaiseksi selvittää myös, oliko nuorella ollut kavereita ylipäätään. Kolmella haastateltavista kaveripiirit

vaihtelivat koulussa ja vapaa-ajalla. Vapaa-aikana he kertoivat viettäneensä aikaa itseään vanhempien kavereiden kanssa. Kahdella kaveripiiri oli sama koulussa ja vapaa-ajalla. Yhdellä kaveripiiri oli sama koulussa ja vapaa-ajalla viisitoistavuotiaaksi asti, mutta alkoi muotoutua uudelleen päihteidenkäytön tuolloin lisääntytyä.

Haastateltava C: No on ollu kavereita kyllä ihan tarpeeks. Sano- taanko et melkeen liiakski. (...) Siis sillee, ei mulla semmosta mi- tään sydänystävää oo kuitenkaan. On mulla kavereita. Siis sillee en oo nii.. miten te sen varmasti ajattelette ni, on niitä kavereita kyllä ihan tarpeeks. Mää pyörin niinku ku mä olin jotain viistoista mää pyörin kaksikymppisten kanssa.

Haastateltava D: Siis joo. Kavereitten. Kavereita oli kyllä. Mut kaikki joi.

Yksi haastateltava eritteli kaveripiirinsä vahvaa vaikutusta myös rikosten te- kemisen kannalta:

Haastateltava B: No tosta kaupungin (ravintolasta) lyötiin yöllä la- sit sisään ja otettiin sieltä sitte siidereitä. Vaikka mä en kyl tiä mi- kä siinä oli ku,(...) mulla oli kassi, sit ku me lähettiin baarista ja siellä oli vielä kaljaa siellä kassissaki. Mut ne oli sit niitten kave- reitten idea. Sitte vaan meni ku ne rikko sen lasin. Menin sinne si- sälle, mulla oli se kassi ja sit laitettiin sinne. Omenasiideriä mistä kukaan meistä ei tykänny ees. Mentiin harjulle juomaan sitte sitä ni, kaikki oksenteli siellä. Että aika turha oli.

Kysyimme nuorilta heidän vapaa-ajan viettotavoistaan nuoruudessa. Ha- lusimme tietää mihin nuoret tuolloin käyttivät aikaansa ja olivatko he kenties sitoutuneet johonkin harrastukseen. Yksi nuorista kertoi harrastaneensa usei- takin lajeja, joissa oli säännöllisesti harjoituksia, noin vuoden verran kerrallaan ja muu aika meni yhdessäoloon kavereiden kanssa. Viidellä muullakin haasta- teltavalla oli kaikilla ollut joku säännöllinen harrastus jossain vaiheessa nuo- ruuttaan. Kaikilla heillä vapaa-aikaan oli liittynyt myös runsas päihteidenkäyttö. Kaikilla heistä viidestä säännöllinen harrastaminen oli joko suuresti vähentynyt tai loppunut kokonaan juuri päihteiden vuoksi.

Haastateltava A: No ihan normaalia kavereitten kans pyörimistä ja tollasta. No mä oon aina harrastanu jotain. Painia, potkunyrkkei- lyä, painnonnostoa ja kaikkea tollasta.

Haastateltava C: Kyllä mä oon lätkää pelannu jonku kuus vuotta. Sitte kyllä mä varmaan pelasin vielä salibandyä kolme vuotta niinku seiskasta ysiin. (...) Tuli vähä muut intrestit. No justiisa rupesin pyöriin vähä eri porukoissa ni. Ei sitte oikeen kerinny harkkoihin. Enää.

Haastateltava F: No oli mulla jonku aikaa tämä.. muutaman vuoden harrastin taekwondo, että mulla ei jääny vissiin ku yhet tai kahet harjotukset käymättä siinä koko aikana mut se sitten loppu. Siihenhän se sitten kun ensimmäisen heroinipiikin pistin ni se loppu siihen se.

7.1.4 Nuoren oma päihteidenkäyttö

Halusimme kartoittaa haastateltavien päihteidenkäyttöä heidän nuoruudessaan ja sitä kuinka isossa roolissa päihteet ovat ylipäätään olleet heidän elämässään. Yksi haastateltavista oli käyttänyt nuorempana jonkin verran alkoholia, mutta hän ei kokenut sen olleen koskaan ongelma. Kaikilla muilla haastateltavilla päihteidenkäyttö oli ollut runsaampaa. Heistä yhdellä päihteidenkäyttö rajoittui alkoholiin, mutta neljä muuta käytti myös erilaisia huumausaineita sekä mahdollisesti lääkkeitä. Kolmella päihteidenkäyttö oli alkanut jo ala-asteiässä ja kolmella muulla yläasteiässä. Kaksi kertoi myös myyneensä huumausaineita jossain vaiheessa elämäänsä.

Haastateltava C: No alkoholin käyttöön varmaan tyyliin. Joka päivä melkeen varmaa ja sitte kaikkee muuta siihen päälle ni. Et ei nyt mitään suonensisäsiä en oo koskaan käyttäny nytte. Piriä ja tollasia. (...) Ai nuorempana, ai jossain yläasteiässä? Mä oon ruennu, no sillo myö poltettiin pilvee eikä käyty koulussa. Se joskus kolmetoista vuotiaana alotin, kyllä me nyt jotain lääkkeitä syötiin. Juotiin kaljaa ja jotain tommosta ihan tyhmää sekoilua. Se oli niinku justiinsa jostain seiskaluokalta oikeastaan tonne ysiin.

Haastateltava C kertoi myös myyneensä kannabista yläasteiässä.

Haastateltava E: Varmaan joskus emmää nyt ihan tarkkaan muista, mut oisko se ollu joskus kaheksan yheksänvuotiaana rupesin juomaan ja sit siihen tuli jotain pillereitä otettua ehkä joskus sitte ykstoistavuotiaana ja kakstoistavuotiaana tuli sitte alotettua pilvenpoltto. Kolmetoistavuotiaana amfetamiinin ja subun käyttö. (...) jouduin katkalle. Silleen et eihän se nyt et siinä niinku kyllä siinä se lapsuus jäi.

Haastateltava F: Hmm. No ala-asteiässä ni sillon oli. No sillon mä en kuuennella luokalla mä vasta mä aloin alkoholia mä join ensimmäistä kertaa oikeestaan tai no niinno ensimmäiset kannit. (...)Sitten tuli huumeet kuvioihin, pilvi ja.. Oisinko kolmetoista ollu. Tuli niitä kokeiltua ja neki oli silleen että sillon tällön. Mut sit ku olin neljätoista ni oli sit melkeen jo päivittäin sitte jo. Rauhottavat lääkkeet jo mulla tuli sillon päivittäin mukaan, että aina sitte jotain oli päivittäin, että joko se oli Subutexia tai sitte rauhottavia lääkkeitä tai jotain kovempia aineita. (...) Niin oon siis oon myyny kyl oon huumeita jonku verran ja käyttänykki.

Kahdella nuorella päihteidenkäyttöön puututtiin jossain vaiheessa lastensuojelun toimesta. Toiselle rajoja pyrittiin asettamaan määräaikaikaisella muutolla toiselle paikkakunnalle ja toinen huostaan otettiin päihteidenkäytön vuoksi. Hänen päihteidenkäyttönsä tosin jatkui katkaisuhoidon jälkeen. Yhden haastateltavan vanhemmat yrittivät jossain vaiheessa puuttua nuoren päihteidenkäyttöön kovalla kädellä, mutta yritys epäonnistui.

7.2 Rikollisuus

7.2.1 Rikosten tekemisen alku

Rikollisuusteeman aluksi halusimme tietää haastateltavien rikoshistoriaa, milloin ja miten rikosten tekeminen on alkanut ja onko heillä ennen ehdollisen vankeusrangaistuksen tuomiota ollut aiempia tuomioita käräjiltä. Kyselimme myös millaisia rikoksia nuoret ovat tehneet ja millaisista rikoksista nuoret tuomittiin ehdolliseen vankeusrangaistukseen ja sen tehosteeksi valvontaan. Halusimme lisäksi saada selville syitä, miksi rikoksia on aloitettu tekemään.

Kysyttäessä ikää, jolloin haastateltava oli aloittanut rikosten tekemisen puolet haastateltavista vastasi aloittaneensa 15–16-vuotiaana. Kaksi haastateltavista aloitti huomattavasti aiemmin, toinen 11-vuotiaana ja toinen 13-vuotiaana. Yksi haastateltavista kertoi aloittaneensa rikosten tekemisen 19-vuotiaana. Aloittamisiän keskiarvoksi vastausten perusteella tuli 15 vuotta. Yleisimmin rikosten tekeminen aloitettiin omaisuusrikoksilla, kuten näpistyksillä ja varkauksilla. Yksi haastateltavista sanoi aloittaneensa rikosten tekemisen tekemällä ilkivaltaa ja toinen kertoi tehneensä omaisuusrikosten lisäksi myös väkivaltarikoksia.

Haastateltava E: Tää oma rikoskierre alkoki ku rupes noita sääntöjä vastaan sitte pelailemaan.

Rikosten tekeminen viiden haastateltavan vastausten mukaan aloitettiin yhdessä kavereiden kanssa. Kaikilla haastateltavilla humalatiila liittyi rikosten tekemiseen ja kaksi haastateltavista kertoi päihteiden olleen myös rikosten kohteena.

Haastateltava A: Nuorempana ku oli noita väkivaltarikoksia. Niihin liitty aina se päihteidenkäyttö.

Haastateltava E: En oo tehny ikinä yhtään rikosta, en oo tehny selvin päin. (...) Kännipäissään lähtenyt aina koheltamaan.

Neljä haastateltavista eritteli rikosten tekemisen syyksi rahaongelmat. Yksi haastateltavista tarvitsi rahaa elämiseen ja puolet haastateltavista ilmoitti rahoittaneensa rikosten avulla huumausaineiden käyttöönsä. Yksi haastateltava kertoi nostaneensa rikosten tekemisellä statustaan kaveripiirissään.

Haastateltava C: Sitte niinku mietin, et pitäähän tässä jotain vittu syyäkki.

Rikosnimikkeiden kohdalla yleisyyden havainnollistamiseen käytämme apuna prosenttilukuja. Prosenttiluvut ilmoittavat, kuinka suuri osa haastateltavista on syyllistynyt mihinkin rikokseen. Yksi henkilö on voinut syyllistyä useampaan rikokseen. Haastateltavat kertoivat syyllistyneensä yleisimmin pahoinpitelyihin (5/6), varkauksiin (5/6), rattijuopumuksiin (3/6) tai huumausainerikoksiin (2/6). Muita mainittuja rikosnimikkeitä oli näpistys (1/6), ilkivalta (1/6), ajokorttitta ajo (1/6), oikeudessa käsiteltävä uhkaaminen (1/6), törkeä kotirauhan rikkominen (1/6), ampuma-aserikos (1/6), ryöstö (1/6), moottorikulkuneuvon käyttövarkaus (1/6), petos (1/6), maksuvälinepetos (1/6) sekä karkaaminen (1/6). Nämä olivat rikoksia, joista haastateltaville tuomittiin ehdollinen vankeusrangaistus ja sen tehosteena valvonta. Vaikka rikosnimikkeiden lista on jo sinällään melko pitkä, voi olla, ettei kaikkia tuomioon vaikuttaneita nimikkeitä tullut esille. Tämä johtuu siitä, että haastateltaville oli melko epäselvää, mitä rikoksia ehdollisen vankeusrangaistuksen tuomioon on sisällytetty.

Haastateltava C: En muista mitä kaikkee, niitä on niin vitun paljon ehtiny jo tulla.

Yksi haastateltava mainitsi erikseen, että ennen ehdollisen ja siihen liittyvän valvonnan tuomiota hänellä ei ollut aiempia tuomioita, eikä näin ollen myöskään rikosrekisteriä. Toinen kertoi myös käräjien, joilla ehdollista ja valvontaa tuomittiin olleen hänen ensimmäiset kärjänsä. Neljä haastateltavaa puolestaan kertoi olleensa käräjillä useamman kerran. Kolmella heistä valvontoja on ollut useampi peräjälkeen.

Haastateltava A: Tuntuu et oon ihan aina käyny täällä (Kriminaali-huoltolaitoksella).

7.2.2 Uusintarikollisuus

Halusimme rikoshistorian lisäksi tietää onko rikollinen käyttäytyminen jatkunut valvonnan aikana ja vielä sen jälkeenkin. Näin halusimme kartoittaa, millaisessa tilanteessa olevien elämään valvonta on auttanut eniten.

Haastatelluista kaikki syyllistyivät uusiin rikoksiin valvonnan aikana. Neljä haastatelluista kertoi syyllistyneensä uusiin rikoksiin myös valvonnan jälkeen. Työntekijöiden tietojen mukaan haastateltavista puolet eivät olisi syyllistyneet rikoksiin, joten tässä luvussa voi olla joku ilmoittanut sellaisia rikoksia, mistä ei ole jäänyt kiinni ja näin ollen ei ole myöskään saanut teostaan tuomiota. Puolet eli kolme haastatelluista kertoi saaneensa uusia tuomioita valvonnan loppumisen jälkeen. Puhuessamme uusintarikollisuudesta yhden haastateltavan kanssa hän kertoi, että hänen tilanteessaan keinot kunnon kansalaisuuteen alkavat olla vähissä. Toinen haastateltava sanoi myös, että rikosten tekeminen on enemmän hänen oma valintansa eikä siihen voi vaikuttaa kukaan tai mikään.

Haastateltava E: Siihen on aika paljon kokeiltu. (...) Että mut silti on tullu uusia juttuja, että ei kai siinä muu auta ku patteriarestiin ni ei pääse lähtemään mihinkään.

Haastateltava A: Mulla on semmonen luonne niin ku, että jos mä haluan jotakin ni mä yritän että se tehään vaikka miten.

Valvonnan aikana ja valvonnan loppumisen jälkeen tehdyistä rikoksista annettiin ehdollisia tuomioita yhteensä kolme kappaletta, joihin kaikkiin tuomittiin tehosteeksi myös valvonta. Haastateltavien mukaan yhdyskuntapalvelutuomioita annettiin neljä ja ehdottomia vankeusrangaistuksia tuomittiin kaksi. Mainittuja tuomioita on voitu antaa useampi yhdelle henkilölle. Yksi haastateltava ei saanut uusia tuomioita valvonnan aikana eikä sen jälkeenkään valvonnan aikana tehdyistä rikoksista huolimatta.

Syiksi rikosten tekemisen jatkumiseen valvonnasta huolimatta haastateltavat mainitsivat tekemisen puutteen, päihteiden vaikutuksen alaisena olemisen sekä totutun elintason ylläpitämisen ja itsetunnon kohottamisen.

Haastateltava A: Mä en halunnu hyväksyä, et sitä rahaa ei oo. Ja mä en tykänny siitä ku ei ollu sitä rahaa ku on aina tottunu ja muilla oli, ja sitä tunsi, että miten mä sanoisin en se on niinku omatunto niinku laski. Että oli tehtävä rikos, että mä tavallaan sillä rahalla nostatin sitä itsetuntoa.

Osa haastateltavista kertoi rikosten tekemisen jääneen, koska oman perheen perustaminen ja työpaikan saanti ovat rauhoittaneet elämää. Myös pelko vankeilaan joutumisesta sai yhden haastateltavan jättämään rikosten tekemisen.

7.3 Valvonta

7.3.1 Ennakkokäsitykset valvonnasta sekä siihen asennoituminen

Haastateltavien ennakkokäsitykset valvonnasta olivat mielestämme tärkeä selvittää, koska se kertoo osaltaan siitä, kuinka hyvin valvottava on perillä oikeusjärjestelmästä. Samaa asiaa kartoittaen kysyimme myös sitä, että tiesikö haastateltava muita rangaistusmuotoja kuin ehdollisen vankeusrangaistuksen ja siihen liittyvän valvonnan. Halusimme tietää olisiko jokin toinen seuraamus ollut haastateltavien mielestä heille hyödyllisempi, kartoittaen haastateltavien suhtautumista valvontaan seuraamuksena.

Neljä haastateltavista kertoi, että ennen valvontaa heillä ei ollut minkäänlaista käsitystä siitä, millaista valvonta käytännössä tulisi olemaan.

Haastateltava B: Ei mitään, ku en mä silloin tienny mistään tämösistä jutuista.

Toinen haastateltava, jolla oli jonkinlainen käsitys valvonnasta ennen sen alkamista, oli kuullut kyseessä olevasta seuraamuksesta lähipiiriin kuuluvalta henkilöltä. Tämä oli myös ollut tuomittuna valvontaan. Henkilötutkinnan yhteydessä haastateltavalle oli myös kerrottu, mitä valvonta tulee olemaan. Haastateltava kertoi käsitystensä vastanneen todellisuutta 80 prosenttisesti, sillä hän kertoi tienneensä, että valvojat tulisivat kyselemään kuulumisia ja heidän tehtävänsä olisi auttaa muun muassa asioiden hoitamisessa. Toinen haastateltavista ei tarkentanut, mistä tiedon oli saanut.

Kysyttäessä, kuinka moni tiesi toisia rangaistusmuotoja kuin ehdollisen vankeusrangaistuksen ja siihen liittyvän valvonnan, neljä haastateltavista vastasi vankilan tai vankeustuomion ja kolme vastasi yhdyskuntapalvelun. Yksi nuorista ei eritellyt tietämiään muita rangaistuksia.

Kaikki haastateltavat olivat sitä mieltä, että ehdollinen rangaistus verrattuna muihin rangaistuksiin oli heille heidän tilanteessaan paras ratkaisu. Syitä mielipiteeseen tosin oli erilaisia. Yksi haastateltavista kertoi ehdollisen olevan helppo rangaistus. Toinen puolestaan piti ehdollista rangaistusta ja siihen kuuluvaa valvontaa pienenä rangaistuksena. Yksi haastateltava ei osannut sanoa, miksi ehdollinen ja valvonta olivat hänelle sopivin tuomio. Yksi kertoi, että hänen mielestään valvonta seuraamuksena on hyvä vaihtoehto ja yksi haastateltavista alkoi kritisoida Suomen vankilajärjestelmää.

Haastateltava A: Tää on ollu se hyödyllisin vaihtoehto ja hyvä et tämmönen on olemassa. No, ehkä se nuorempana oli (hyödyllisempää), sai kuiteski jutella ja sai vähän eri näkökulmaa asiaan.

Haastateltava C: Ehdollisella pääsi kaikista helpoimmalla. Jos ei pysty antaa minkään näkösiä tuomioita ni ei se saa ketään niinku pakotettua täällä käymään. Koska siitä ei tuu kaikille mitään jatko-toimenpiteitä vaikkei täällä käviskää. Voiko tätä (valvontaa) nytte hirveen vakavasti ottaa ees?

Haastateltava E: Ku ei se (valvonta) kauheen paljo merkitse mitään, sillee niinku siinä vaiheessa, että enemmän merkitsee vasta sitte ku tulee jotain niinku oikeita tuomioita. Se on niin pieni.. pieni rangaistus ettei sitä ota huomioon silleen. (...) Kantapään kautta, kun pitää oppia ni ei sillä oo niinku ei siinä vaiheessa oo jos periaatteessa, no ei siinä ois mikään muu auttanu ku sitte taas. Jos siihen olisi haluttu joku pätevämpi rangaistus ni se ois ollu sitte ki vitaloon suoraan.

Yksi haastateltavista alkoi pohtia, minkälainen rangaistus valvonta olisi, jos tapaamisiin pitäisi aina tulla. Hän oli sitä mieltä, että jos valvonnan suorittamattomuudesta olisi tiukemmat sanktiot, niin ehdolliseen liittyvä valvonta suoritettaisiin kaiken kaikkiaan tunnollisemmin. Hän pohdiskeli myös Kriminaali- huoltolaitoksen työntekijöiden tämän hetken valtuuksia.

Haastateltava C: Jos tää ois sellanen (...) et jos et käy täällä ni sitte istut ne ehdolliset ni totta kai täällähän kävis vittu kaikki sen jälkeen. Mut ku tota, näillä ei oo periaatteessa mitään valtuuksia vaikuttaa tuomioihin tai sillee mu.. mihinkään muuhun ku suosittel-la yhdyskuntapalvelusta. Tai niinku suositella et onko yhdyskuntapalvelukelpoinen, tekee henkilötutkinnan täällä. Ni se on periaatteessa ainut sauma missä kriminaalihuolto voi millään v... tavalla vaikuttaa.

Yksi haastateltavista ei oikein osannut kysyttäessä kertoa mitä valvonta on ja mihin rangaistusmuotoon se liittyy. Tällaista tuomioiden sekoittamista näkyi myös kahden muun haastateltavan vastauksissa.

Haastateltava D: Se oli vaan joku semmonen ku oli alle 20 tai 21 tai joku semmonen ku ne tarkkaili mua tai kävin aina puhumassa täällä miten on menny.

7.3.2 Valvonnan toteutus, sitoutuminen ja vaikuttamismahdollisuudet

Halusimme kartoittaa sitä, miten nuoret olivat valvontansa suorittaneet, mitä heiltä odotettiin, mihin heitä veloitettiin ja miten valvontaa heidän kanssaan toteutettiin. Halusimme tietää, kuinka haastateltavat olivat sitoutuneet valvontaan, minkälaisia asioita heidän kanssaan käsiteltiin valvontatapaamisissa ja mitkä asiat vaikuttivat nuoren valvontaan sitoutumiseen. Kysyimme myös pystyivätkö haastateltavat vaikuttamaan valvontatapaamisten sisältöön ja olisivatko he halunneet vaikuttaa siihen enemmän.

Viisi haastateltavista koki käyneensä suhteellisen säännöllisesti valvontatapaamisissa, mutta kaksi heistä myönsi jättäneensä tapaamisia väliin. Yksi haastateltavista kertoi käyneensä tapaamisissa erittäin harvoin. Syiksi tapaamisissa käymättömyyteen nuoret ilmoittivat päihderiippuvuuden, tapaamisen unohtumisen tai työt. Yksi haastateltava mainitsi, että pyrki ilmoittamaan valvojalleen aina, jos ei päässyt valvontatapaamiseen tulemaan. Toinen haastateltava puolestaan ei ilmoittanut, eikä myöskään vastannut valvojan yhteydenottoihin.

Haastateltava B: Kyllä mä niissä (valvontatapaamisissa) aina kävin ku ne oli. (...) Kävin joo ja selvin päin sinne menin ja ne meni ok. No se (työntekijä) sanoi, et jos en tuu ni poliisit tulee hakemaan. Nii ja ei ois ollu syytä jättää tulematta muutenkaan.

Haastateltava C: Kyllähän mä täällä käyn, tai yritän käyä aina ku kerkee ni kyllä mä ajallani tuun.

Haastateltava D: No oli siis vielä nuo rikokset ja sitten just huumet vielä niin paljon mielessä. (...) Kävin tosi harvoin (valvontatapaamisissa).

Asioista puhuminen ja työntekijän kanssa jutteleminen mainittiin kaikissa haastatteluissa. Neljä haastateltavista kertoi, että valvontatapaamisissa käsiteltiin tehtyjä rikoksia. Tarkennusta kysyessämme he mainitsivat, että tapaamisissa käytiin läpi tilanteita, missä rikoksia tapahtui, miten edellä mainittuja tilanteita voisi välttää sekä yleisesti rikosten tekemiseen ja uusimiseen liittyviä asioita. Kaksi haastateltavaa kertoi, että tapaamisissa käsiteltiin päihdeongelmia ja päihdeettömyyttä. Puolet haastateltavista mainitsi valvojan myös kyselleen valvottavan tapaamishetken tilannetta ja kuulumisia. Yksi haastateltavista ei oikein osannut eritellä tapaamisissa käytyjä asioita.

Haastateltava A: Sovittiin aika ja mä kävin täällä ja juteltiin. Mistä se rikos tuli, mikä siihen johti ja mitä siinä tilanteessa tapahtu.

Haastateltava E: Se (tapaamiskäynti) oli melkeen se et kävit tässä kertomassa mitä oot tehny ja kävelit ovesta ulos. Ja jatkoit taas samaa rataa.

Kahden haastateltavan kohdalla valvontaa oli aluksi suoritettu yhteistyölaitoksessa tilanteen niin vaatiessa, eli asiakkaan tarvitessa eri alan toimijoiden apua. Tavallisten tapaamisten sijaan valvottava meni tapaamaan yhteistyötahon työntekijää ja nämä käynnit laskettiin valvontakäynneiksi. Yhteistyötahoina toimivat esimerkiksi Työvoimapalvelukeskus tai Päihdepalvelusäätiö. Yksi haastateltava kertoi myös, että he käyvät joskus valvojan kanssa tapaamisten aikana kahvilla Kriminaalihuoltolaitoksen ulkopuolella.

Suunnitelmiin, mitä valvojan kanssa tapaamisten aikana tehtiin, liittyi muun muassa valvontatapaamisissa käyminen ja valvontaan sitoutuminen, asunnon hankkiminen, päihteettömyys ja siihen sitoutuminen, koulutuksen hankkiminen, ajokortin hankkiminen sekä velkojen maksaminen. Kolme haastateltavaa ei muistanut, että tapaamisten aikana olisi tehty suunnitelmia.

Haastateltava F: Ihan hyvin (valvonta onnistui). Ku siinä tuli ne tavoitteet tehtyä ja niistä suurin osa onnistui. Nii et se yks oli mikä vähän meni pieleen. Mut se nyt sitte hoitunu ku on tuo (...) hoito alkanu.

Vaikuttamismahdollisuuksista kysyttäessä viisi haastateltavista vastasi pystyneensä vaikuttamaan valvontatapaamisten sisältöön halutessaan. Haastateltavat erittelivät pystyneensä suorittamaan osan valvonnasta yhteistyötahojen luona ja vaikuttamaan valvontatapaamisissa kulloinkin käsiteltävään aiheeseen. Yksi haastateltava mainitsi, että hänhän sai itse päättää, mitä asioita valvojalleen kertoisi. Yksi haastateltavista ei vastannut tähän kysymykseen. Neljä haastateltavaa kertoi vaikutusmahdollisuuksien olleen hyvät ja että enempää he eivät olisikaan halunneet tapaamisiin vaikuttaa.

7.3.3 Valvonnasta saatu apu ja tuki

Halusimme selvittää, onko valvonnalla ollut vaikutuksia nuoren elämään. Tähän kysymykseen perehdyimme kartoittamalla nuorten saamia tukimuotoja sekä mahdollisia, konkreettisia apukeinoja, joita työntekijät käyttivät nuoren kanssa toimiessaan. Tämä aihe oli melko haasteellinen kysymysten asettelun kannalta, joten päätimme ottaa kysymyspatteristoomme mukaan myös kysymyksen, kuinka nuoren elämä muuttui valvonnan aikana. Nuorten asennetta

valvontaan seuraamuksena tiedustelimme kysymyksillä olisiko haastateltavan pitänyt aikanaan suhtautua valvontaan vakavammin sekä kuinka haastateltava koki valvontansa onnistuneen.

Kysyttäessä haastateltavilta, minkälaista tukea tai apua he ovat valvonnasta saaneet elämäänsä, vastauksissa nousi esiin säännöllisyyden tuominen arkeen, paikka jossa käydä, motivointi, tuki päihteettömyyteen, velkojen kokonaissumman tiedoksisaanti, konkreettinen apu ja valvojan mukana olo hakemusten täyttämässä ja asiointissa erilaisissa virastoissa. Eräs haastateltavista mainitsi myös kokeneensa, että keskustelu lähipiiriin kuulumattoman henkilön kanssa oli hänelle tärkeää. Haastateltava kertoi, että rikoksiin liittyvistä asioista oli helpompi jutella ihmiselle, jota ei tunne henkilökohtaisella tasolla. Kaksi haastateltavaa mainitsi myös saaneensa valvonnassa ollessaan tarvitsemiaan neuvoja ja tietoja. Yksi haastateltavista koki hyvänä asiana, että valvontatapaamisiin piti tulla selvin päin.

Haastateltava A: No kyllä mä oon kokenu et aina mä oon ollu niinku silleen, saanu tukea ja mä oon saanu semmosen periaatteessa niinku semmosen kavereussuhteen valvojaan ja oppinu siltä kuuntelemaan sen asioita ja jääny joskus mieleenki jotain positiivista ku on puhunu.

Haastateltava B: Se toi vähän niinku jotain säännöllisyyttä arkeen. Että piti jossain ees käydä joskus. Et ei ollu ihan vaan semmosta lorvimista tuolla kaupungilla tai jossain.

Kun kysyimme, kuinka haastateltavien elämä oli muuttunut valvonnan aikana tai sen jälkeen, kahden haastateltavan mukaan rikosten tekeminen oli jäänyt täysin, tosin syy siihen jäi hieman epäselväksi. He eivät osanneet sanoa, oliko valvonnalla ollut siihen vaikutusta. Kaksi haastateltavista kertoi myös lopettaneensa huumausaineiden käytön valvonnan aikana. Kysyttäessä valvonnan osuutta, toinen kertoi saaneensa apua valvonnasta päihteettömyyteen, toinen koki valinnan olleen hänen omansa. Yksi haastateltavista koki, ettei valvonta ollut vaikuttanut hänen elämäänsä mitenkään. Yksi haastateltava ei vastannut kysymykseen.

Haastateltava A: No on erilaisia ihmisiä ehkä johon, joihinkin ihmisiin voi ollakin vaikutusta, mut mä oon vähän semmonen jääräpää tai semmonen, että jos mä jonku haluan jonku asian tehdä ni mä en koe et siihen pystyy kukaan vaikuttaan.

Haastateltava D: Siis on se (valvonta) varmasti auttanut, mutta ei niin ehkä, omasta päästähän se on kiinni.

Haastateltava F: Ehkä se on, ku on käyny siellä (Kriminaalihuoltolaitoksella) ni ei oo sit viittiny tehdä sit niitä rikoksia niin paljon. Mut se on kumminki loppujen lopuksi aina oma päätös ja valinta. (...) No emmää oikeen tiiä. Ei sillä nyt ehkä, ihan vähäsen saatto olla. Et ei nyt sen kummemmin.

Viisi haastateltavista oli sitä mieltä, ettei heidän olisi tarvinnut suhtautua valvontaan vakavammin. He kertoivat suhtautuneensa valvontaan mielestään tarpeeksi vakavasti. He kokivat käyneensä valvontatapaamisissa ja että tapaamiset heidän kohdallaan menivät hyvin. Niiden kolmen haastateltavan kohdalla, joiden kanssa valvonnassa oli suunnitelmia tehty, suunnitelmat olivat toteutuneet ainakin osittain. Yksi haastateltavista oli sitä mieltä, että hänen olisi pitänyt suhtautua valvontaan vakavammin. Kysyessämme mikä olisi auttanut häntä ottamaan valvonnan vakavammin, haastateltava vastasi, että huumeseuloissa käynti olisi auttanut sitoutumaan valvontaan paremmin. Haastateltavat kokivat pääsääntöisesti valvontansa menneen hyvin.

Haastateltava C: Kyllä mä mä täällä nyt aika tunnollisesti oon käyny. Mutta ku meillä nuo tavoitteet on tyyliin et tuut käymään täällä. Käyään vaan, istutaan ja jutellaan jostakin. (...) Miten tän voit ottaa oikeasti vakavasti? Vakava on mulle se, et mä käyn täällä, pysyn paikalla. Sillee niinku et tuun aina ku sovitaan paikalle. Mut ku ei täällä tehdä mitään vakavia juttuja ni. Sillee et mitkä vaikuttaa mun elämään millään tavalla.

7.3.4 Valvoja ja valvojan rooli

Suhde valvojaan oli mielestämme erittäin oleellinen asia valvonnan onnistumisen kannalta. Halusimme selvittää, minkälaiseksi haastateltavat kokivat oman suhteensa valvojansa kanssa. Halusimme myös kartoittaa, mitkä asiat vaikuttivat suhteen muotoutumiseen ja minkälaiseksi haastateltavat kokivat työntekijän toiminnan. Halusimme tietää vaihtuiko haastateltavilla valvoja koeajan aikana, vaikuttiko se nuoren valvontaan suhtautumiseen ja oliko valvojalla yli-päättään vaikutusta nuorten halukkuuteen käydä valvontatapaamisissa.

Suhde valvojan kanssa koettiin kaikkien haastateltavien keskuudessa hyväksi. Joskin yksi haastateltava mainitsi, että suhdetta heikensi se, että hän ei itse ollut mukava valvojalle, eikä myöskään käynyt tapaamisissa. Neljällä haastateltavalla valvoja vaihtui vähintään kerran ja heistä kahdella valvoja vaihtui useamman kuin yhden kerran. Kolme haastateltavista ei kokenut valvojan vaihtumista valvontaa haittaavaksi tekijäksi, mutta yksi haastateltavista ei olisi halunnut valvojansa vaihtuvan. Kysyttäessä vaikuttaako valvoja halukkuuteen käydä valvontatapaamisissa kaksi haastateltavista vastasi, että vaikuttaa. Toinen heistä perusteli asiaa valvojan kanssa luodun kontaktin perusteella.

Henkilö A: Jos sä viihdyt valvojan kanssa ja pystyt jutteleen asioista ni totta kai siinä on kivempi on tulla ja helpompi tulla. Vois kuvitella et jos ei saa semmosta kontaktia valvojan kanssa ni vois olla vaikeetaki (...) Mulla oli yks valvoja pitkään. Oisin halunnu et se ei lähtis. Ja oisin niinku halunnu et se ois ollu mut ei sitten, niin.

Toinen puolestaan kertoi kokeneensa, että valvoja ymmärsi nuoria, eikä tuominnut tehdyistä rikoksista. Kaksi haastateltavaa oli sitä mieltä, että jos valvojana olisi ollut sellainen henkilö, jonka kanssa ei tule toimeen, he eivät olisi tulleet valvontatapaamisiin mielellään. Yksi haastateltavista puolestaan sanoi, että valvojalla ei juuri ollut vaikutusta halukkuuteen käydä tapaamisissa, sillä haastateltava koki käyvänsä tapaamisissa omasta halustaan.

Haastateltava D: Kyllä se niinku yritti ainaki, et se oli ihan käynny oven takanaki, yrittäny soitella ja tavotella mua. Sillon oli huono asia et se seuraa mua, mutta nyt ku mieltii et se oli huolissaan et missä mä meen.

Haastateltava E: Ihan hyvät välit oli (valvojaan). Morjenstettiin ku nähtiin tuolla kadulla tai kaupassa. Riitti sitä juttua siihen tunnin ajaksi. Ei tarvinnu istua hiljaksiin.

Kysyimme tuliko haastateltaville valvonnan aikana uusia rikoksia ja olivatko he kertoneet niistä valvojalle. Kolme haastateltavista sanoi kertoneensa tekemistään rikoksista valvojalle. Yksi kolmesta tarkensi soittaneensa aina valvojalleen ja kertoneensa mitä oli käynyt. Kaksi haastateltavista ei ollut kertonut uusista rikoksista valvojalleen, koska he eivät tuolloin käyneet valvontatapaami-

sisä ja yksi haastateltava ei vastannut kysymykseen. Tiedustelimme haastateltavilta olisiko valvoja voinut tehdä jotain toisin valvonnan aikana. Haastateltavista kolme oli sitä mieltä, että valvoja ei olisi tarvinnut tehdä mitään toisin. Kaksi ei oikein osannut sanoa ja yksi haastateltavista ei vastannut kysymykseen.

Haastateltava F: No en kyllä tiiä. No tuo meni mun mielestä ainaki ihan hyvin, miten oli. Autto aina ja ymmärti ja neuvo. Kyllä mun mielestä ihan hyvin, että hyvin meni.

Yksi haastateltavista kertoi myös pitäneensä yhteyttä valvojaan muutenkin kuin tapaamisissa. Hän kertoi soittaneensa valvojalleen tarvitessaan apua tai neuvoja. Yksi haastateltava koki valvonnasta olleen apua myöhemmän tuomionsa kanssa. Hän kertoi suorittaneensa valvonnan tunnollisesti tulevaa oikeudenkäyntiä silmällä pitäen. Toinen haastateltava sanoi saavansa ehkä helpotusta tuomionsa, koska omaa hyvät suhteet Kriminaalihuoltolaitoksen työntekijöihin.

7.3.5 Läheisten suhtautuminen rikoksiin ja valvontaan

Perheen suhtautuminen nuoren tekemiin rikoksiin ja valvontaan kertoo paljon siitä, minkälainen luottamussuhde lapsen ja vanhempien välillä on. Halusimme tietää, kuinka perheen suhtautuminen vaikutti nuoren halukkuuteen käydä tapaamisissa. Kysyimme myös sitä, miten haastateltavan kaverit suhtautuivat valvontaan ja vaikuttiko kavereiden suhtautuminen nuoren valvontaan sitoutumiseen.

Kolme haastateltavaa sanoi, etteivät heidän vanhempansa tienneet ensimmäisistä heidän tekemistään rikoksista. Heistä yksi vielä tarkensi, ettei hänellä ollut tuohon aikaan minkäänlaisia välejä vanhempiensa kanssa. Toinen haastateltavista kertoi toisen vanhempansa saaneen myöhemmin tietää nuoren tekemistä rikoksista, mutta tämä ei oikein suhtautunut niihin millään tavalla. Kolmas haastateltava kertoi lähipiirissä olevan henkilön sairauden vieneen tuolloin perheen huomion, haastateltava koki saaneensa silloin tehdä mitä halusi. Yksi haastateltavista kertoi saaneensa vanhemmiltaan rangaistuksen näiden kuultua nuoren rikoksista. Rangaistuksina toimivat esimerkiksi aresti tai kännykkäkielto. Yhden haastateltavan vanhemmat toivoivat, että nuori op-

pisi jo olemaan kunnolla. Yksi haastateltavista ei oikein osannut vastata kysymykseen.

Haastateltava A: Noo eihän ne siitä tykänny ja oli meillä tosiaan oli kuri kotona, että aina seurasi joku rangaistus siitä ku teki jotain tommosta.

Haastateltava E: Onhan ne sanonu että eikö jo pitäis pikku hiljaa ruveta oppimaan.

Haastateltava F: Itse asiassa mä en tiiä. Niistä ei oo.. ei ne (vanhemmat) edes tiiä niistä. Ei, eipä oo ollu (puhetta).

Yhden haastateltavan vanhempi kannusti käymään valvonnassa tuomalla nuoren valvonnan alussa aina Kriminaalihuoltolaitoksen ovelle asti ja odottaen niin kauan kuin nuori oli tapaamisessa. Näin nuorelle tuli valvonnassa käymisestä tapa. Haastateltava mietti, että tällainen vanhemman aktiivinen kannustaminen saattoi johtua siitä, että vanhempi itse oli nähnyt vankilaelämää, eikä näin ollen halunnut lapselleen käyvän samoin. Toisen haastateltavan kohdalla valvonnasta keskusteltaessa hänen vanhempansa olivat sanoneet, että kannattaa käydä. Kolmannen haastateltavan vanhemmat kyllä tietävät nuoren käyneen valvonnassa, mutta asiasta ei kotona puhuttu. Neljännen haastateltavan perhe oli onnellinen, että nuori saa apua. Kahden haastateltavan mukaan vanhempien suhtautumisella ei ollut vaikutusta nuoren omaan halukkuuteen käydä valvonnassa

Kolmella haastateltavalla oli kavereita, jotka olivat myös käyneet valvonnassa. Kaksi heistä kertoivat juttelevansa valvonnasta ystäviensä kanssa. Toinen kertoi juttelun lähinnä keskittyvän kysymyksiin, miten tapaaminen meni ja mitä siellä puhuttiin. Toinen kertoi naureskelevansa kavereidensa kanssa valvonnalle ja valvontatyöntekijöille.

Yksi haastateltava kertoi, etteivät hänen kaverinsa edes välttämättä tieneet mitä valvonta tarkoittaa. Yksi kertoi, etteivät hänen kaverinsa ole sanoneet mitään ihmeempää hänen valvonnassa käynnistään. Yksi haastateltava ei vastannut kysymykseen.

7.4 Nykytilanne

Kysyimme haastateltavilta minkälainen elämäntilanne heillä on nykyään. Mainituista asioista useampi kuin yksi saattaa koskea samaa henkilöä. Kolmella haastateltavista on nykyään oma perhe, jossa on yksi tai useampia lapsia. He kaikki ottavat vanhemmuuden vakavasti ja viettävät runsaasti aikaa perheen kesken. Yksi haastateltavista on ammattiin johtavassa koulutuksessa ja kokee sen sujuvan paremmin kuin aikaisemmat yritykset kouluttautua. Yksi haastateltavista odotti yhdyskuntapalvelun alkamista ja yksi ehdottoman vankeus-tuomion täytäntöönpanoa sekä suunnittelee kouluttautumista tuomion aikana. Yksi odottaa oikeudenkäyntiä. Kaksi on parhaillaan työelämässä. Yksi haastateltavista yrittää päästä eroon päihderiippuvuudestaan.

Koimme, että olisi mielenkiintoista kuulla, millä tavoin haastateltavat määrittelisivät itse itseään. Ajattelimme tällä tavoin saavamme selville, missä valossa nuoret näkevät itse itsensä. Kysyimmekin heiltä, millä tavalla he kuvailisivat itseään tai, että onko heillä kenties jotain mottoa. Osa ei halunnut vastata kysymykseen mitään, mutta saimme kuitenkin muutamia vastauksia.

Haastateltava A: Mä yleensäkki yleensä tuun ihmisten kans toi-meen. Pystyn juttelemaan asioista. No selviytyjä.

Haastateltava C: Ei oo kummempia mottoja. En mää tiiä. Ei, ei oo mitään semmosia. Varmaan päivä kerrallaan.

Haastateltava D: Töihin pitä's mennä (nauraa).

7.5 Tulevaisuuden näkymät

Kysyimme haastateltavilta ensin, missä he näkevät itsensä kymmenen vuoden päästä. Seuraavaksi kysyimme, missä he haluaisivat olla, kun tuo aika on kulunut. Halusimme selvittää minkälaisia suunnitelmia ja haaveita haastateltavilla on ja onko niiden kahden kysymyksen vastauksissa eroja. Kahdella vastaukset kysymykseen olivat samat, muilla vastausten välillä oli eroja. Suurimaksi osaksi haastateltavat toivoivat ja odottivat rauhallista elämäntilannetta, jossa ollaan yhdessä perheen tai seurustelukumppanin kanssa. Myös työpaik-

ka oli mukana useissa vastauksissa. Yhdellä epätietoisuutta tulevaisuuteen aiheutti tuleva oikeudenkäynti ja yhdellä ei toiveita eikä suurempia suunnitelmia ollut.

Haastateltava B: Mitähän mä silloin oisin, kolmekymmentä, en mä tiiä. Töissä varmaan. Tai kotona. Ulkomailla. Veikkaan et töitä teen, on (parisuhde) ja.. en tiiä.

Haastateltava C: Ei vittu mitään havaintoa. En mä pysty miettiin ees mitä mä teen ens viikolla ni sitte kymmenen vuoden päästä ni on aika ihme jos tiiän. (...)En ainakaan Suomessa. Ei mulla sen kummempia suunnitelmia oo.

Haastateltava F: No en tiedä. Kotona (puolison) kanssa. (...)Ehkä ihan normaalissa töissä. Semmosta normaalia elämäntilannetta. Ois käyny jonku koulun tai oppisopimuksella saanu ammatin tai olis mielekäs työpaikka.

8 TUTKIMUSTULOSTEN ANALYSOINTI JA JOHTOPÄÄTÖKSET

8.1 Haastateltavien sosiaalinen pääoma

Halusimme ottaa opinnäytetyöhömmä yhdeksi teemaksi sosiaalisen pääoman. Päädyimme tähän ratkaisuun, koska on tutkitusti todistettu, että sosiaalisen pääoman puutteella tai sen laadulla on yhteyttä rikolliseen käyttäytymiseen. Tästä johtuen kyselimme varsin laajasti haastateltaviltamme heidän lapsuudestaan ja nuoruudestaan. Tarkastelemme tässä minkälaista sosiaalista pääomaa meidän kuuden haastateltavamme elämästä löytyi ja miten se näytti vaikuttavan heidän rikolliseen käyttäytymiseensä. Sosiaalinen pääoma on yksilöllinen asia, emmekä halua näin ollen tehdä tätä asiaa koskien minkäänlaisia yleistyksiä vaan rajaamme tarkastelun koskemaan vain omia haastateltaviamme heidän antamiensa tietojen perusteella.

Haastateltaviemme lapsuudesta ja nuoruudesta löytyi useita erilaisia perhe-
muotoja. Osalla oli ydinperhe, osalla uusioperhe ja yhdellä huoltajana toimi
vain toinen vanhemmista. Osalla perheessä oli sääntöjä, joita haastateltavat

kunnioittivat. Jotkut eivät olemassa olevia sääntöjä totelleet tai joillain sääntöjä ei ollut lainkaan. Osalla haastateltavilla lapsuudesta löytyi lastensuojelun asiakkuuksia. Osalla myös muut perheenjäsenet olivat syyllistyneet rikoksiin jossain vaiheessa elämäänsä. Eroavaisuuksista huolimatta kaikki päätyivät kuitenkin yhtäläillä rikolliselle polulle.

Kaikilla haastateltavillamme oli laajat kaveripiirit. Osalla nuoruuden kaverit olivat huomattavasti haastateltavia itseään vanhempia ja osalla kaveripiiri oli vapaa-ajalla sama kuin koulussa. Vaikka osalla haastateltavistamme perhesuhteet olivat vahvat, määrittivät kaikkien haastateltavien ajanviettotavat silti enemmän kaveripiirin kuin perheen sisäisten normien mukaan (vrt. s. 20). Näillä kaveripiirien tavoilla oli vaikutusta kaikkien nuorten kohdalla sekä päihteenkäytön että rikollisen toiminnan aloittamiseen.

Arvioidessamme haastateltaviemme sosiaalista pääomaa luottamuksen kannalta, saimme vaikutelman, että vain yhdellä haastateltavalla oli puutteita perusluottamuksessa. Tämä näkyi niin hänen suhtautumisessaan auktoriteetteihin kuin omiin kavereihinsakin. Vaikka sosiaalisen pääoman teoria (vrt. s. 20) kertookin tällaisen luottamuksen puutteen johtuvan yleensä ongelmallisista kotioloista, niin siitä ei tämän haastateltavan kohdalla kuitenkaan ollut kysymys. Haastattelussa ei tosin valitettavasti ilmennyt, mistä tämä piirre oli lähtöisin.

Miettiessämme haastateltavien itsekontrollia, arvioimme, että sen puute ilmenee tuloksissa kahdella tavalla. Ensinnäkin kaikilla haastateltavilla päihteiden vaikutus näkyi itsekontrollin alenemisena. Tätä perustelemme sillä, että kaikki haastateltavat kertoivat aloittaneensa rikosten tekemisen päihtyneenä. Osa myös rahoitti rikoksilla päihteidenkäyttöään. Päihteiden vaikutukset itsekontrollin alenemiseen näkyivät myös siinä, että osalla päihteidenkäytön lopettaneista nuorista myös rikosten tekeminen loppui. Toisekseen havaitsimme osalla haastateltavista itsekontrollin olevan selvästi alhaisempi kuin muilla tutkimusryhmäläisillä. He eivät nimittäin nähneet rikosten tekemistä moraalisesti vääränä ja saattoivatkin tehdä rikoksia myös ilman mitään havaittavaa olemassa olevaa syytä tai tarvetta. Myös Salmi (2005) oli tutkimuksessaan päätenyt samanlaiseen tulokseen itsekontrollin ja rikosten tekemisen yhteydestä.

8.2 Sitoutuminen, vaikutukset ja uusintarikollisuus

Käsitlemme tässä osiossa tutkimusongelmiimme saamiemme vastauksia. Pohdimme myös tuloksista esille nousseita asioita omien havaintojemme ja johtopäätöstemme kautta. Tuomme seuraavassa esille tuloksissa yleisimmin mainitut ja esiin nousseet asiat tiiviissä muodossa kategorioituna tutkimusongelmiemme mukaisesti.

Mikä saa nuoren sitoutumaan valvontaan ja sen tavoitteisiin?

Pääosin nuoret kokivat sitoutuneensa valvontaan hyvin, mutta syitä tähän he eivät osanneet juurikaan eritellä. He kertoivat enemmänkin syitä miksi tulivat tapaamisiin, mutta varsinaista sitoutumista valvontaan ja sen tavoitteisiin ei suurimmasta osasta vastauksista löytynyt. Osa haastateltavista kuitenkin kertoi sitoutuneensa valvontaan sen mukanaan tuoman avun vuoksi ja mielestämme tämä sitoutuminen oli aitoa.

Valvontaan sitoutumattomien haastateltavien vastauksista nousi esiin se, että he kokivat ehdolliseen rangaistukseen liittyvän valvonnan olleen helppo vaihtoehto, eikä sitä olisi pitänyt ottaa sen vakavammin. Osa nuorista oli todella tietoisia, että tapaamisissa käymättömyydestä ei rangaista ja tällä oli suuri vaikutus siihen, etteivät he ottaneet rangaistusta vakavasti. Mielestämme oli mielenkiintoista, että myös nämä nuoret kokivat valvonta-aikansa menneen hyvin, vaikka ainoa havaittava sitoutumisen taso oli pyrkimys saapua tapaamisiin. Myöhemmän sitoutumisen tason määrittelyn selkiinnyttämiseksi käytämme edellä mainitusta sitoutumistavasta käsitettä näennäinen sitoutuminen.

Osa haastateltavista kertoi, että valvonnan aikana he tekivät yhdessä valvojansa kanssa omaan elämäntilanteeseen sopivia tavoitteita, joita valvonta-aikana pyrittiin toteuttamaan. Useissa tapauksissa nuoren valvontaan sitoutuminen oli suoraan nähtävissä tämän tavoitteiden laadussa ja niiden toteutumisessa. Tavoitteet vaihtelivat paikalle saapumisesta nuoren elämäntilanteen laajempaan kohentamiseen. Mielestämme sitoutumisesta kertoi myös näiden tavoitteiden saavuttaminen, sillä tavoitteet toteutuivat vain edellä mainittujen valvontaan aidosti sitoutuneiden kohdalla. Osalla tehdyt tavoitteet eivät toteu-

tuneet tai tavoitteita tai suunnitelmia ei heidän omien sanojensa mukaan edes tehty.

Kuinka valvonta on vaikuttanut nuorten elämään?

Kysyttäessä nuorilta valvonnan vaikutuksista heidän elämäänsä, suurin osa vastasi, että niitä saattoi olla, mutta näiden vaikutusten erittely oli kuitenkin yleisesti ottaen heille vaikeaa. Muutamilla apukysymyksillä saimme esiin joitain yksittäisiä asioita, mistä nuoret kokivat saaneensa tukea elämäänsä. Yleisimpiä vastauksia olivat keskustelu valvojan kanssa sekä tältä saadut neuvot ja tiedot.

Osalla haastateltavista elämä oli muuttunut valvonnan aikana todella paljon. Nämä muutokset liittyivät rikoksettomuuteen ja päihteettömyyteen. Kysyttäessä valvonnan vaikutuksia näihin muutoksiin ainoastaan yksi näki valvonnalla olleen vaikutusta elämänmuutokseensa. Muut eivät joko osanneet sanoa tai eivät nähneet valvonnalla olleen minkäänlaisia vaikutuksia asiaan. Mielestämme oli kuitenkin selkeää, että valvonnalla oli joidenkin haastateltavien kohdalla vaikutusta. Vaikka haastateltavat eivät eritelleet näitä vaikutuksia mainitun kysymyksen vastauksissa, niin viittauksia valvonnan merkityksestä muutoksiin nousi esiin pitkin haastatteluita. Toisaalta mielestämme on aivan yhtä selvää se, että osalla valvonnalla ei ollut minkäänlaisia suurempia vaikutuksia heidän elämäänsä. Vaikka kaikilla haastateltavilla oli elämä muuttunut valvonnan aikana, osalla nämä muutokset olivat täysin valvonnasta riippumattomia.

Meidän mielestämme sellaiset elämänmuutokset, joihin valvonnalla voi olla vaikutusta, kulkevat käsi kädessä valvontaan sitoutumisen kanssa. Tämä näkyy myös meidän tutkimuksemme tuloksissa. Tuloksista kävi ilmi, että valvontaan aidosti sitoutuneiden haastateltavien valvonnassa laaditut suunnitelmat ovat toteutuneet ja muuttaneet heidän elämäänsä. Tästä johtuen katsoisimmekin, että näiden haastateltavien elämässä tapahtuneet muutokset ovat olleet valvonnasta lähtöisin. Valvontaan ja suunnitelmiin sitoutumattomien kohdalla elämänmuutokset olivat valvonnasta erillään, eikä niitä näin ollen voida katsoa valvonnan ansioksi, vaikka ne olisivatkin olleet luonteeltaan positiivisia.

Koemme, että nuorten kuvaa valvonnasta täytyy muuttaa. Nykyisellään aina-kaan haastateltavamme eivät tuntuneet pitävän valvontaa rangaistuksena. Muutos onnistuisi meidän mielestämme tapaamisissa käymättömyydestä seuraavilla sanktioilla. Haastatteluissa nousi esiin myös erään nuoren ajatus seulojen tarpeellisuudesta. Hän koki, että olisi todennäköisesti suoriutunut valvonnastaan tunnollisemmin, mikäli hänen päihteidenkäyttönsä olisi yritetty vahvemmin vaikuttaa.

Miksi osa haastateltavista on tehnyt uusia rikoksia valvonnasta huolimatta?

Aiemmin määritellyn haastateltavien ryhmäjaon mukaisesti käsittelemme tässä vain sellaisia rikoksia, jotka on tehty valvonnan päättymisen jälkeen (Ks. s. 39). Tällaisen ryhmäjaon vuoksi odotimme saavamme tähän kysymykseen vastauksia vain puolelta haastateltavistamme. Kuitenkin kävi ilmi, että odotettua useampi oli syyllistynyt rikokseen valvonnan jälkeen. Valvonnan jälkeisiä tuomioita löytyi vain puolelta haastatelluista. Katsomme tämän johtuvan siitä, että joistain tehdyistä rikoksista ei ole jouduttu vastuuseen.

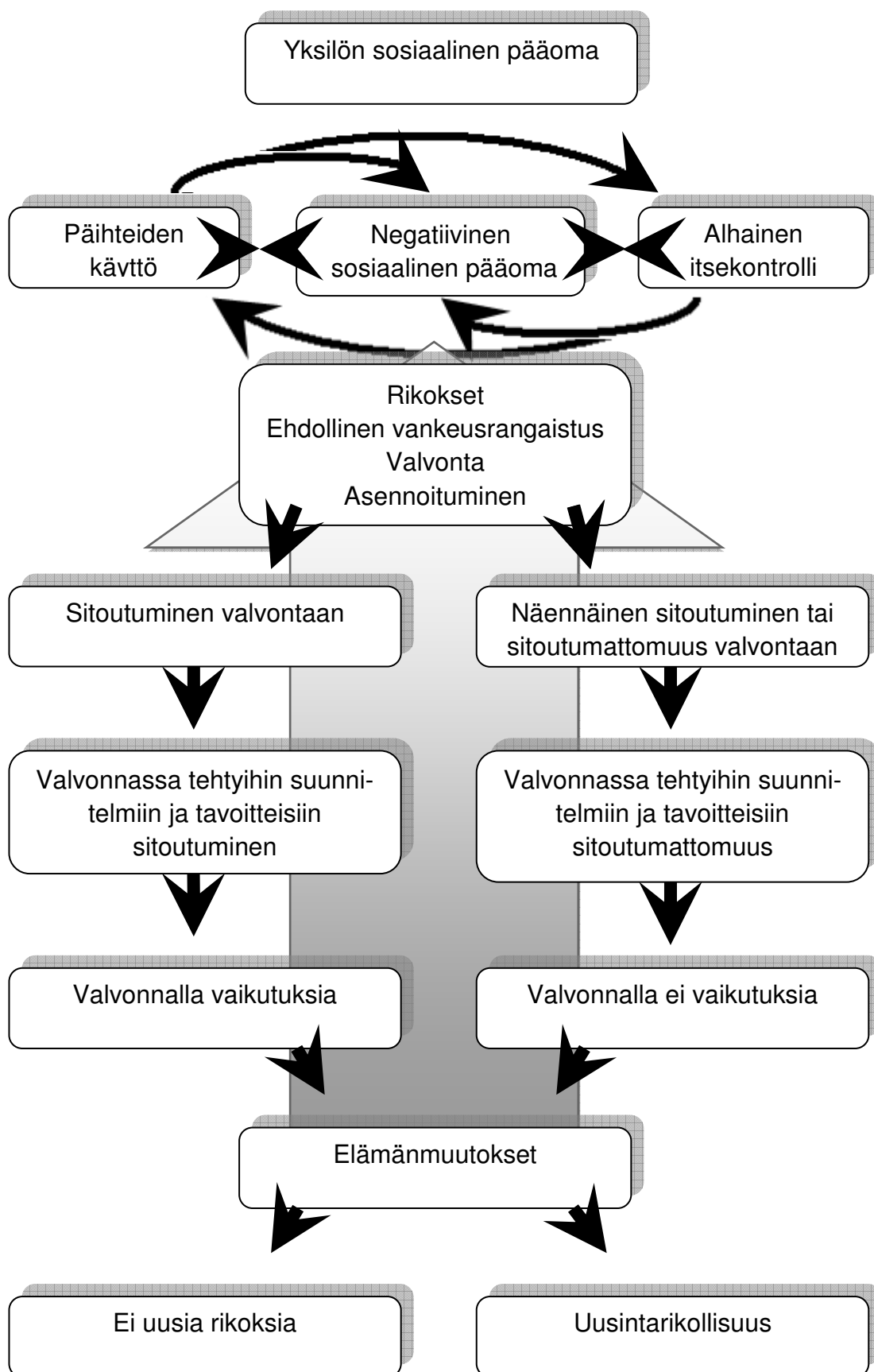
Kysyttäessä syitä, miksi uusia rikoksia on valvonnan jälkeen tehty, kaikkien kysymykseen vastanneiden syyt poikkesivat toisistaan. Analysoidessamme syitä laajemmassa mittakaavassa kokosimme pääasiallisiksi taustasyiksi päihteiden käytön, alhaisen itsekontrollin ja heikon taloudellisen tilanteen. Suurimmalla osalla vastauksista näkyi myös itsensä ulkoistaminen rikoksen tekijän roolista. Heidän mielestään rikoksia vain ”ikään kuin tulee” ja he eivät koe pystyvänsä vaikuttamaan asiaan juuri lainkaan.

Meidän mielestämme uusintarikollisuuteen syyllistyneiden nuorten vastauksista näkyi, etteivät he pitäneet rikosten tekemistä moraalisesti tuomittavana asiana. Rikoksen tekeminen oli helppo ja luonnollinen ratkaisu vastaan tuleviin ongelmiin heidän kohdallaan. Huomioimme myös sen, että uusijat hyväksyivät yhteiskunnan heille määräämät tuomiot, mutta eivät näistäkään huolimatta nähneet syytä toimintansa muuttamiseksi. He antoivat meidän ymmärtää, että heillä ei ole aikomusta luopua rikollisesta käyttäytymisestä. Kaikki nämä uusijat kuuluivat siihen ryhmään, jotka eivät alun perinkään sitoutuneet valvontaan ja jotka näkivät valvonnan helppona ratkaisuna.

Tutkimustulosten keskinäiset yhteydet

Tekemämme kuvion 7 on tarkoitus avata lukijalle tapa, jolla havaitsimme tutkimiemme asioiden nivoutuvan yhteen. Kuvion yläosassa on kuvattuna mahdolliset rikollisuuden aloittamiseen vaikuttaneet asiat eli päihteiden käyttö, negatiivinen sosiaalinen pääoma sekä alhainen itsekontrolli. Nämä asiat voivat ilmetä yhdessä tai erillään ja niiden välillä voi ilmetä riippuvuussuhteita. Esimerkiksi kaveripiirin sisäinen negatiivinen sosiaalinen pääoma voi olla vahvasti päihteiden käyttöä suosivaa ja tämä saattaa johtaa nuoren päihteiden käytön aloittamiseen. Päihteiden käyttö puolestaan usein alentaa itsekontrollin tasoa. Kaikki haastateltavat syyllistyivät rikokseen tällaisten vaikutinten alaisena. Kuvion yläosassa olevat tekijät ovat myös niitä tekijöitä, jotka heikentävät nuoren sitoutumista valvontaan.

Rikoskentän jälkeen kuviossa eriytyy kaksi linjaa. Asennoituminen valvontaa kohtaan rangaistuksena yleensä määrittelee kummalla linjalla nuori aloittaa valvontansa. Linjat ilmentävät valvontaan sitoutumisen merkitystä valvonnan vaikutuksille. Valvonnan aikana nuori voi myös taantua esimerkiksi hallitsemattoman päihteidenkäytön tai uusien rikosten vuoksi. Elämänmuutokset voivat toimia taantumisen laukaisijana. Kuviossa taantumista kuvataan taustalla olevalla harmaalla nuolella. Elämänmuutokset toimivat kuviossa risteyskohtana, joka saattaa vaikuttaa myös aloitetun linjan vaihtumiseen. Myös näennäisesti sitoutunut nuori saattaa lopettaa rikosten tekemisen, mutta tämä on kuitenkin täysin valvonnasta riippumatonta. Korostamme, että tämä kuvio kuvaa todellisuutta ainoastaan oman tutkimusryhmämme kohdalla.

KUVIO 7. Nuorten rikollisuuteen ja valvonnan vaikutuksiin liittyvät tekijät

8.3 Tutkimusryhmien vastausten vertailu

Koska meidän tutkimusjoukkomme oli jaettu kahteen ryhmään sen mukaan ovatko he tehneet rikoksia valvonnan jälkeen, haluamme tarkastella tuloksia myös vertaillen näiden ryhmien vastauksia keskenään. Katsomme löytyykö ryhmien välillä eroja sekä sosiaalisen pääoman että tutkimusongelmien kautta. Ryhmien välisten erojen havainnollistamiseksi, kutsumme ei-uusijoiden ryhmää ryhmäksi 1 ja uusijoiden ryhmää ryhmäksi 2. Olemme havainnollistaneet vastauksia tämän lisäksi myös tekemällä kaksi taulukkoa ryhmien vastauksista.

Tarkasteltaessa haastateltavien sosiaalista pääomaa kokonaisuudessaan ryhmän 1 perhetilanteet vaikuttavat luonteeltaan pysyvämmiltä kuin ryhmällä 2. Perheen sääntöjen suhteen ryhmien välillä ei juurikaan ollut eroja, mutta sääntöjen noudattaminen oli yleisempää ryhmällä 1. Ryhmässä 1 yhtä moni vastasi perheenjäsentensä tehneen rikoksia kuin ryhmässä 2. Molemmissa ryhmissä oli lastensuojelun asiakkuuksia, mutta ryhmässä 2 näitä oli enemmän. Kaikilla haastateltavilla oli kavereita. Ryhmässä 1 kaverit olivat pääsääntöisesti samoja kuin koulussa ja ryhmän 2 jäsenistä useampi liikkui itseään vanhempien kavereiden kanssa vapaa-ajalla. Ainoastaan ryhmästä 2 löytyi heikkoa perusluottamusta. Itsekontrollin kohdalla erot olivat selkeät. Ryhmällä 1 alhainen itsekontrolli näytti olevan sidoksissa päihteiden käyttöön, kun taas ryhmällä 2 ilmeni alhaista itsekontrollia yleisemmin. Mainittu tieto löytyy havainnollistettuna taulukosta 3.

TAULUKKO 3 Sosiaalisen pääoman vertailu ryhmien välillä

SOSIAALINEN PÄÄOMA

	Ryhmä 1	Ryhmä 2
Ydinperhe	2	1
Uusioperhe	0	2
Yksinhuoltajuus	1	0
Kotona oli sääntöjä	2	3
Kotona ei ollut sääntöjä	1	0
Nuori noudatti sääntöjä	2	1
Nuori ei noudattanut sääntöjä	0	2
Lastensuojelun asiakkuus	1	2
Muut perheenjäsenet tehneet rikoksia	2	2
Oli kavereita	3	3
Kaveripiiri sama kuin koulussa	2	1
Kaverit itseään vanhempia	1	2
Heikko perusluottamus	0	1
Alhainen itsekontrolli (yleinen)	0	3
Alhainen itsekontrolli (päihteet)	3	0

Valvonnan vaikutuksia tarkasteltaessa ensimmäinen kohta koskee valvontaan sitoutumista. Aitoa sitoutumista valvontaan löytyi ainoastaan ryhmässä 1, mutta toisaalta ryhmästä löytyi myös valvontaan kokonaan sitoutumaton jäsen. Kaikki ryhmän 2 jäsenet sitoutuivat näennäisesti valvontaan. Suunnitelmia tehtiin enemmän ryhmässä 1, kun taas ryhmässä 2 useampi jäsen ei osannut sanoa, oliko suunnitelmia tehty lainkaan. Suunnitelmat toteutuivat samassa suhteessa niiden tekemisen kanssa. Tarkasteltaessa valvonnan vaikutuksia nuorten elämään, ryhmässä 1 vaikutuksia löytyi suurimmalta osalta, kun taas ryhmässä 2 vaikutuksia ei näyttänyt olevan. Kaikki ryhmän 1 jäsenet kokivat saaneensa apua myös yksittäisissä asioissa valvonnan aikana. Ryhmän 2 jäsenistä vain yksi sanoi samaa. Rikollisuutta valvonnan jälkeen oli yhdellä ryhmän 1 jäsenistä ja kaikilla ryhmän 2 jäsenistä. Vastausten vertailu on esitetty taulukossa 4.

TAULUKKO 4 Tutkimusongelmien vastausten vertailu ryhmien välillä.

TUTKIMUSONGELMAT

	Ryhmä 1	Ryhmä 2
Valvontaan sitoutuminen		
Aito sitoutuminen valvontaan	2	0
Näennäinen sitoutuminen valvontaan	0	3
Ei sitoutunut valvontaan	1	0
Suunnitelmia tehtiin	2	1
Suunnitelmia ei tehty	0	0
Ei osannut sanoa tehtiinkö suunnitelmia	1	2
Suunnitelmien toteutuminen	2	1
Vaikutukset elämään		
Oli vaikutusta	2	0
Ei ollut vaikutusta	1	3
Sai apua pienemmissä asioissa	3	1
Uusintarikollisuus		
Tehnyt rikoksia valvonnan jälkeen	1	3

Nämä ryhmien väliset erot halusimme tuoda esille, koska koimme tärkeäksi tutkimusjoukon kannalta eritellä tulokset. Jo tutkimusta suunnitellessamme halusimme ottaa selvää löytyykö näiden ryhmien väliltä eroja. Näiden erojen avulla tulee myös ilmi valvonnan vaikutusten erot näiden ehdollisesti rangaistujen nuorten kohdalla.

9 POHDINTA

Tutkimuksen prosessi

Pitkän pohdiskelun ja keväällä 2008 tapahtuneen aiheen valinnan jälkeen, varsinainen kirjoitusprosessimme lähti liikkeelle tutkimus- sekä aihe suunnitelman laatimisella. Kirjallisuuskatsauksen ja yhteistyöpalaverin myötä suunnitelmamme menivät kuitenkin uusiksi, sillä huomasimme rajanneemme tutki-

musjoukon aiheen kannalta epäolennaisesti. Alun perin tutkimusjoukkomme käsitti vain valvonnan jälkeen rikollista toimintaa jatkaneita nuoria. Rajasimme tässä vaiheessa tutkimusryhmän uudelleen ja uusijoiden lisäksi mukaan tuli nuoria, jotka valvonnan jälkeen eivät rikoksia ole enää tehneet. Halusimme mahdollistaa valvonnan vaikutusten vertailun näiden kahden ryhmän välillä, koska ajattelimme näin saavamme paremmin selville, onko valvonnalla ollut vaikutusta nuorten uusintarikollisuuteen. Uskoimme tämän ryhmäjaon avulla esiin nousevan myös mahdollisimman monipuolisia vaikutuksia, joita valvonnalla on ollut näiden nuorten elämään.

Opinnäytetyön tekeminen on sujunut pitkälti siten, että teorian kirjoittaminen on kulkenut työn käytännön osuuden suorittamisen rinnalla. Alkuperäinen suunnitelmamme opinnäytetyön aikataulutukselle oli, että se valmistuisi joulukuuksi 2008. Laadimme kesän 2008 lopulla työjärjestyksen aikataulun tueksi. Haastateltavien saamisessa tuli kuitenkin lokakuun aikana ongelmia ja näin ollen jouduimme hieman venyttämään alkuperäistä aikatauluamme. Tämä ei kuitenkaan ollut meille ongelma, sillä halusimme mieluummin mahdollisimman monta haastateltavaa, kuin tehdä työn liian pienellä tutkimusjoukolla. Halusimme haastateltavia ehdottomasti vähintään kuusi siten, että tutkimusryhmät ovat tasapainossa keskenään. Syksyn 2008 aikana kirjoitimme opinnäytetyön teoriaosan, suoritimme tutkimuksen käytännön osuuden sekä litteroimme sen aikana tehdyt haastattelut. Joulukuun 2008 ja tammikuun 2009 aikana keskityimme tulosten kirjoittamiseen, niiden analysoimiseen ja johtopäätösten tekemiseen.

Teoriaosuudessa halusimme tutkia sosiaalista pääomaa, Suomen kriminaalihoiltoa, nuorten rikostentekijöiden asemaa ja nykytilannetta, ehdollista rangaistusta sekä siihen liittyvää valvontaa. Rajasimme teorian osa-alueet mahdollisimman osuvasti aiheemme kannalta. Nuorten rikosentekijöiden aseman ja rikollisuustilanteen kartoittamisen koimme tärkeiksi nuorisirikollisuuden ilmiön määrittelijöiksi. Valitsimme Suomen kriminaalihoiltoon ja ehdolliseen rangaistukseen ja siihen liittyvään valvontaan historiallisen näkökulman saadaksemme niistä mahdollisimman laajan kokonaiskuvan. Opinnäytetyömme aiheen kannalta halusimme painottaa erityisesti ehdollisen vankeusrangaistuksen historiallista kehittymistä. Halusimme myös mahdollistaa kriminaali-

huollon ja ehdollisen rangaistuksen ja siihen liittyvän valvonnan kehittymisen historiallisen vertailun. Sosiaalisen pääoman teemalla perustelimme rikollisuuden mahdollisia syitä ja nuoren yksilöllisen elämäntarinan merkitystä. Spesifin teoritiedon löytyminen tuotti prosessin aikana ongelmia, mutta perusteellisen etsintätyön jälkeen saimme kuitenkin monipuolisen lähdekokoelman. Tiedon sirpaleisuus teki teorian kirjoittamisesta odotettua työläämpää, mutta olemme erittäin tyytyväisiä lopputulokseen.

Lähtiessämme tekemään opinnäytetyömme käytännön osuutta, pyrimme ottamaan ennalta huomioon mahdolliset eteen tulevat ongelmakohtat. Tiesimme tutkimusryhmämme olevan melko haasteellinen, joten osasimme varautua myös siihen, että heidän paikalle saamisensa voi olla vaikeaa. Epäilimme, että asiaa vaikeuttaisi myös se, että toisen tutkimusryhmämme jäsenillä asiakkuus Kriminaalihuoltolaitoksen kanssa oli jo päättynyt. Ajattelimme, että heitä saattaisi olla vaikea motivoida tulemaan paikalle. Toisella tutkimusryhmällä asiakkuus oli edelleen käynnissä, jonka vuoksi heillä oli muutenkin käyntiä Kriminaalihuoltolaitoksella. Kuten epäilimme, muutamia haastateltavia jouduimme odottamaan turhaan. Mielenkiintoista meidän mielestämme oli kuitenkin se, että ensimmäisenä saimme kokoon juuri ei-uusijoiden haastattelut. Olimme odottaneet asian menevän täysin päinvastoin. Arpomamme elokuvalippupaketti on myös voinut vaikuttaa halukkuuteen osallistua haastatteluun.

Ennen haastatteluja oli vaikeaa arvioida, kuinka halukkaita haastateltavat olisivat vastaamaan meidän kysymyksiimme. Osa kysymyksistämme oli todella henkilökohtaisia ja ne käsittelivät vaikeitakin asioita. Siksi yksi suurimpia haastattelujen aikana vastaan tulleita yllätyksiä olikin haastateltavien avoimuus. Useimmiten nuoret kertoivat hankalistakin asioista oma-aloitteisesti ja varsin laajasti, suoraan ja kaunistelematta. Mietimme, mistä tällainen avoimuus voisi johtua. Tulimme siihen tulokseen, että osan suhtautuminen meihin oli vain äärettömän luottavaista, toisten vastauksista paistoi eräänlainen ”virastoviisuus” ja yksi tuntui olevan täysin välinpitämätön koko haastattelutilanteesta. Asia, jota myös jäimme miettimään, oli nuorten vastauksista nouseva ymmärtämättömyys tuomiota kohtaan. Osa nuorista ei tuntunut erottavan mistä tuomiosta puhuttiin, varsinkin jos heillä oli tuomioita ollut peräkkäin. Nuoret eivät aina erottaneet esimerkiksi ehdollista rangaistusta toisesta seuraamuksesta.

Eri seuraamukset ikään kuin sekoittuivat keskenään. Tämä saattoi johtua nuorten välinpitämättömyydestä tuomioita kohtaan. On myös mahdollista, ettei eroja ollut selkiytetty heille tarpeeksi hyvin. Uskoisimme, että tuomioiden ymmärtämättömyyteen voisi vaikuttaa käymällä tuomion sisältö yhdessä läpi nuoren kanssa valvonnan alkuvaiheessa.

Tutkimuksen luotettavuutta mielestämme parantaa huolellisesti laatimamme haastattelurunko. Korjailimme sitä ohjaavan opettajan ja yhteistyökumppanin Kriminaalihuoltolaitoksen Jyväskylän aluetoimiston työntekijöiden kommenttien pohjalta. Suorittamamme koehaastattelu auttoi omalta osaltaan tarkastelemaan haastattelurungon kysymysten asettelua ja sen avulla saimme testattua myös haastatteluihin käytettävän laitteiston ja ohjelman. Muita luotettavuutta lisääviä asioita olivat mielestämme molempien tutkijoiden osallistuminen haastattelutilanteeseen sekä tutkimukseen osallistumisen vapaaehtoisuus. Havainnoijan roolissa toimiva antoi palautetta haastattelijalle haastattelutilanteen jälkeen. Tällaisella vertaisarvioinnilla kehitimme itseämme haastattelijoina koko tutkimuksen käytännön osuuden ajan. Haastattelut litteroimme aina mahdollisimman pian ja mahdollisimman tarkasti haastattelutilanteen jälkeen.

Kokemuksemme puute haastattelutaidoissa saattoi vaikuttaa saatuihin tuloksiin. Onhan esimerkiksi mahdollista, että emme ole osanneet kiinnittää joihinkin vastauksiin tarpeeksi huomiota. Tällä tarkoitamme, että joissain tilanteissa olisimme esimerkiksi voineet saada syvempää tietoa oikein kohdistettujen tarkentavien kysymysten avulla. On myös mahdollista, että haastateltavat ovat voineet ymmärtää joitain kysymyksiä väärin ja että haastattelijat eivät ole tätä huomanneet. Haastattelujen luotettavuuteen ovat voineet vaikuttaa myös sellaiset seikat, joihin me emme olisi edes voineet vaikuttaa. Tällaisia voisivat olla esimerkiksi vastauksien kaunistelu tai asioiden liioittelu.

Tutkimustulokset

Haastatteluista nousi esiin monia mielenkiintoisia ja tutkimuksellisesti arvokkaita asioita. Vaikka haastateltavien elämäntarinat olivatkin erilaisia, oli niistä kuitenkin löydettävissä myös yhtymäkohtia. Näitä kohtia tarkastelemalla löysimme tutkimustuloksemme. Mielestämme oli äärimmäisen mielenkiintoista,

että vaikka analysoimme tuloksia varsin erilaisissa kategorioissa, nivoutuivat vastaukset tavalla tai toisella yhteen. HavaitSIMME alhaisen itsekontrollin, kaveripiireistä nousevan negatiivisen sosiaalisen pääoman ja päihteiden käytön olevan suurimpia vaikuttajia rikollisen käyttäytymisen aloittamiseen tutkimusryhmämme kohdalla. Asennoituminen puolestaan määritteli pitkälti valvontaan sitoutumisen tasoa. Tulostemme mukaisesti valvonnalla on vaikutusta nuoren elämään ainoastaan, jos nuori on valvontaan aidosti sitoutunut. Uusintarikollisuuteen syyllistyneiden kohdalla rikollisen käyttäytymisen syyt eivät olleet valvonnan myötä muuttuneet eivätkä kadonneet. Mielestämme avain valvonnan vaikutusten lisäämiseksi voisikin olla välttämättömän asenteen muutoksen korostaminen.

Tulosten pohjalta aloimme miettiä, millä tavalla nuorten sitoutumisen tasoon voisi vaikuttaa. Koemme, että nuorten välinpitämättömyyden asennetta ehdolliseen rangaistukseen kuuluvaa valvontaa kohtaan voisi muuttaa parhaiten erilaisia sanktiointitoimenpiteitä lisäämällä. Tämä nostaisi myös valvonnan statusta rangaistuksena nuorten keskuudessa. Valvonnan sanktiointi tehostaisi kyseisen rangaistuksen merkitystä myös tukimuotona, sillä näitä nuoria on vaikeaa saada vapaaehtoisesti avun piiriin. Koemme, että valmisteilla oleva hallituksen esitys on oikeilla linjoilla sanktiointien lisäämisessä. Se tarjoaa valvojille hyviä keinoja puuttua nuoren valvonnan laiminlyömiseen. Sanktiot voisivat kuitenkin mielestämme olla vielä ankarampia. Lakiehdotukseen tulisi lisätä pelote ehdollisen rangaistuksen muuttamisesta ehdottomaksi. Koska päihteiden käyttö näyttää olevan varsin yleinen ongelma ainakin tutkimusjoukkomme kohdalla, katsoisimme, että Kriminaalihuoltolaitoksen työntekijöille olisi syytä tarjota konkreettisia keinoja puuttua tähänkin ongelmaan. Esimerkkinä tällaisista keinoista mainittakoon haastatteluista esiin noussut ehdotus huumeseulojen pakollisuudesta. Tämä olisi myös hyvä lisä lakiehdotuksen sisältämään päihtymyksen toteamiskeinoihin.

Samankaltaisia tutkimuksia valvonnasta ei ole juurikaan tehty. Lähimmät liittymäkohdat löytyvätkin Ekblom & Lahtinen (2007) opinnäytetyöstä, vaikka siinä he keskittyivät valvonnan vaikutusten sijaan nuorten ajatuksiin kyseisestä rangaistuksesta. Molemmissa töissä yksi esiin noussut asia on, että valvonnan laiminlyömiseen tulisi puuttua sanktioinnin lisäämisellä.

Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Tutkimuksen tekemisessä oli jatkuvasti mukana eettisyyden haaste, sillä käsitelimme siinä monia erittäin arkaluontoisia asioita. Jouduimmekin pohtimaan todella tarkkaan kysymystemme sisältöjä ja niiden asettelua. Muotoilimme osan kysymyksistä avoimiksi, jotta nuori saa määritellä itse sen, mitä haluaa asioista kertoa. Mietimme jo etukäteen minne vedämme tarkentavien kysymysten esittämisen rajan, mikäli nuori ei ilmiselvästi asioista halua puhua. Nuoret olivat kuitenkin erittäin avoimia, joten edellä mainittua tilannetta ei haastatteluissa tullut vastaan. Aiheiden arkaluontoisuuden vuoksi otimme vaihtolovelvollisuuden alusta asti todella vakavasti ja erittelimmekin haastateltaville perusteellisesti salassapitovelvollisuuden sisällön. Selvitimme myös ettemme puhu haastattelujen sisällöistä edes Kriminaalihuoltolaitoksen työntekijöiden kanssa. Lupasimme lähettää valmiin työn kaikille haastateltaville, jotka sen haluavat. Näin he pääsevät itse tarkistamaan miten heidän antamiaan tietoja on käytetty. Säilytimme nauhoituksia ainoastaan omilla tietokoneillamme ja pidimme huolta siitä, ettei kukaan ulkopuolinen pääse niitä kuuntelemaan. Tuhosimme nauhoitteet asianmukaisesti heti litteroimisen jälkeen. Poisimme työssämme käytetyistä sitaateista kaikki haastateltavan henkilöllisyyteen viittaavat tiedot ja tuhosimme allekirjoitetut suostumukset haastatteluun. Näin pidimme huolta siitä, etteivät haastateltavien henkilötiedot tule millään lailla ilmi. Aiomme tuhota myös litteroinnit heti työn valmistumisen jälkeen.

Olemme eritelleet tarkasti tutkimuksessamme käytetyt menetelmät ja kaikki muutkin tutkimuksen toistamiseen tarvittavat tekijät löytyvät opinnäytetyöstämme. Mielestämme valitsemamme menetelmät olivat opinnäytetyöhömme sopivia ja löysimmekin niiden avulla vastaukset tutkimiimme ongelmiin. Tutkimuksemme on siis teknisesti helposti toistettavissa, mutta kuten aina laadullisessa tutkimuksessa tulokset ovat tutkimusjoukosta riippuvaisia. Saamiamme tuloksia ei näin ollen voida yleistää koskemaan suurempaa joukkoa kuin haastateltaviamme. Koska meidän tutkimusjoukkomme oli melko pieni, tutkimuksen toistaminen suuremmalla tutkimusjoukolla olisi mielenkiintoista. Toiston avulla olisi nähtävissä pysyisivätkö tulokset samansuuntaisina. Tutkimus olisi aiheellista toistaa muutaman vuoden kuluttua, jolloin olisi nähtävissä tulevien uusien lakien vaikutukset nuorten valvontaan asennoitumiseen.

Ammatillinen kehittyminen ja kiitokset

Opinnäytetyön tekeminen oli meille haasteellinen, mutta erittäin palkitseva kokemus. Opimme paljon niin tutkimuksen käytänteistä kuin sen kokonaisprosessistakin. Työn aikana sisäistämämme teorian tieto on syventänyt valtavasti tietämystämme kriminaalihuollon kentästä sekä nuorisorikollisuuden ilmiöstä. Teoriaan perehtyminen on myös auttanut ymmärtämään asiakkaiden omien yksilöllisten piirteiden ja heidän elämäntarinoidensa huomioonottamisen tärkeyden. Haastattelujen tekeminen antoi eväitä haasteellisen asiakasryhmän kohtaamiseen sekä varmuutta haastattelijan rooliin. Työskentelyn aikana organisointikykyämme ovat kehittyneet huomasti ja asioiden priorisointi on helpottunut. Koko opinnäytetyön prosessi on ollut erittäin arvokas ammatillisen kehittymisemme kannalta.

Haluamme kiittää lämpimästi yhteistyökumppaneitamme Kriminaalihuoltolaitoksen Jyväskylän aluetoimiston työntekijöitä. Heidän tutkimuksellemme antamansa apu sekä haastattelujen yhteyteen ajoittuvat arvokkaat kommentit ovat olleet työmme kannalta todella tärkeitä. Kiitokset haluamme osoittaa myös ohjaavalle opettajallemme sekä yhteistyötahon ohjaajallemme neuvoista ja tuesta työmme eri vaiheissa. Ja aivan erityisen kiitoksen tahdomme osoittaa haastattelimillemme nuorille, sillä ilman heitä ja avoimuuttaan koko tätä tutkimusta ei olisi koskaan syntynyt.

LÄHTEET

Aaltonen, P. 2005. Ehdollisen rangaistuksen perusteleva vuodelta 2001 uudistuksen jälkeen. Teoksessa Rikostuomion perusteleva. Oikeuslaitoksen sivusto. www.oikeus.fi Tuomioistuimet, Hovioikeudet, Helsingin hovioikeus, hovioikeuden julkaisut aakkosjärjestyksessä, rikostuomion perusteleva.

Ehdonalainen vapaus. 2008. Viitattu 30.9.2008. Kriminaalihuoltolaitoksen sivusto. www.kriminaalihuolto.fi, ehdonalaisesti vapautuneiden valvonta.

Ehdollisesti rangaistujen nuorten valvonta. 2008. Viitattu 30.9.2008. Kriminaalihuoltolaitoksen sivusto. www.kriminaalihuolto.fi, ehdollisesti rangaistujen nuorten valvonta.

Elfgren, T., Juntunen, R. & Norppa, K. 2002. Nuorten lakikirja. Rikoksesta rangaistukseen. Jyväskylä: Gummerus.

Elonheimo, H. 2002. Turun nuorten rikollisuus kyselyjen valossa. Teoksessa Nuoret rikosten tekijöinä ja uhreina. Toim. J. Kivivuori. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisu 188. Helsinki: Hakapaino, 108–118.

Hallituksen esitys. 2009. Hallituksen esitys Eduskunnalle nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämistä ja ehdollisen vankeuden valvontaa koskeva lainsäädännöksi. Luonnos. Helsinki: oikeusministeriön kriminaalipoliittinen osasto.

Hannila, P. & Kyngäs P. 2008. Teemahaastattelu laadullisessa tutkimuksessa. Opinnäytetyö. Helsingin ammattikorkeakoulu, sosiaali- ja terveysala.

Harrikari, T. 2004. Alaikäisyys ja rikollisuuden muuttuvat tulkinnat suomalaisessa lainsäätämiskäytännössä. Nuorisotutkimusseuran julkaisu 48. Helsinki: Hakapaino.

Heinonen, O & Sulonen A. 1977. Suunnitelma nuoria rikoksentekijöitä koskevan lainsäädännön uudistamisesta. Oikeusministeriön lainsäädäntöosaston julkaisu 3/1977. Helsinki: Oikeusministeriön lainsäädäntöosasto.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2000. Tutkimushaastattelu. Helsinki: Yliopistopaino.

Huhtala J. 1984. Kriminaalihuoltotyön vaiheita 1870–1975. Helsinki: Valtion painatuskeskus.

Kivivuori, J. 2006. Nuorisoriikollisuuden kehitys. Nuorisoriikollisuus. Määrä, syyt ja kontrolli. Toim. P. Honkatukia. & J. Kivivuori. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisu 221. Helsinki: Hakapaino, 15–56.

Kriminaalihuolto. 2000. Vankeinhoidon vuosikertomus 2000. Rikosseuraamusviraston sivusto. www.rikosseuraamus.fi, tietopankki, julkaisut, vuosikertomus.

Kriminaalihuolto. 2002. Teoksessa Kriminaalihuoltolaitoksen & Vankeinhoitolaitoksen vuosikertomus 2002. www.kriminaalihuolto.fi, tietopankki, julkaisut, vuosikertomus, Kriminaalihuoltolaitoksen & Vankeinhoitolaitoksen vuosikertomus 2002, luku 7.kriminaalihuolto.

Kriminaalihuoltolaitos. 2008. Viitattu 30.9.2008. Kriminaalihuoltolaitoksen sivusto. www.kriminaalihuolto.fi.

L 13.2.1976/135 Laki ehdollisesta rangaistuksesta. Viitattu 11.12.2008. Valtion säädöstietopankki Finlex. www.finlex.fi, ajantasainen lainsäädäntö.

L 19.12.1889/39. Rikoslaki. Viitattu 11.12.2008. Valtion säädöstietopankki Finlex. www.finlex.fi, ajantasainen lainsäädäntö.

L 31.5.1940/262a. Laki nuorista rikoksentekijöistä. Viitattu 11.12.2008. Valtion säädöstietopankki Finlex. www.finlex.fi, alkuperäinen lainsäädäntö.

L 31.5.1940/262b Laki nuorista rikoksentekijöistä. Viitattu 11.12.2008. Valtion säädöstietopankki Finlex. www.finlex.fi, ajantasainen lainsäädäntö.

Lappi-Seppälä, T. 2006. Rikollisuus ja kriminaalipolitiikka. Helsingin yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisuja. Helsinki: Yliopistopaino.

Lehti, M. & Kivivuori, J. 2008. Kuolemaan johtanut väkivalta. Teoksessa Rikollisuustilanne 2007. Rikollisuus ja seuraamusjärjestelmä tilastojen valossa. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisu 238. www.optula.om.fi, julkaisut, rikollisuustilanne 2007, rikollisuuskehitys A; rikoslajit, kuolemaan johtanut väkivalta.

Marttunen, M. 2002. Nuorisoprosessi. Lasten ja nuorten tekemien rikosten viranomaiskäsittelyn arviointia. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisu 193. Helsinki: Hakapaino.

Marttunen, M. 2005. Nuorten rangaistukset. Teoksessa Rikollisuustilanne 2005. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisu 220. www.optula.om.fi, Julkaisut, Rikollisuustilannekatsaukset 1991–2005, Rikollisuustilanne 2005, Rikollisuuskontrolli B; Kontrollijärjestelmän erityispiirteitä, Nuorten rangaistukset.

Marttunen, M. 2008a. Nuorisorikosoikeus. Alaikäisten rikosten seuraamukset kriminaalipoliittisesta ja vertailevasta näkökulmasta. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisu 236. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen sivusto. www.optula.om.fi, julkaisut, nuorisorikosoikeus.

Marttunen, M. 2008b. Nuorten rangaistukset. Teoksessa Rikollisuustilanne 2007. Rikollisuus ja seuraamusjärjestelmä tilastojen valossa. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisu 238. www.optula.om.fi, julkaisut, julkaisu 2008, rikollisuustilanne 2007, rikollisuuskontrolli B; kontrollijärjestelmän erityispiirteitä, nuorten rangaistukset.

Marttunen, M. & Salmi, V. 2008. Nuorisorikollisuus. Teoksessa Rikollisuustilanne 2007. Rikollisuus ja seuraamusjärjestelmä tilastojen valossa. Oikeuspo-

liittisen tutkimuslaitoksen julkaisu 238. www.optula.om.fi, julkaisu, rikollisuustilanne 2007, rikollisuuskehitys B; rikollisuuden piirteitä, nuorisoriikollisuus.

Nuorisorangaistus. 2008. Viitattu 30.9.2008. Kriminaalihuoltolaitoksen sivusto. www.kriminaalihuolto.fi, nuorisorangaistus.

Pulkkinen, L. 2002. Mukavaa yhdessä. Sosiaalinen alkupääoma ja lapsen sosiaalinen kehitys. Keuruu: Otava.

Rikosseuraamusala. 2008. Viitattu 30.9.2008. Rikosseuraamusviraston sivusto. www.rikosseuraamus.fi.

Rikosseuraamusvirasto. 2006. Rikosseuraamusviraston yleisesite. www.rikosseuraamus.fi, julkaisu, esitteet, Rikosseuraamusviraston yleisesite.

Ruuskanen, P. 2002. Sosiaalinen pääoma ja hyvinvointi. Näkökulmia sosiaali- ja terveysaloille. Keuruu: Otava.

Salmi, V. 2005. Sosiaalinen pääoma ja nuorten rikollisuus. Teoksessa Nuorten rikoskäyttäytyminen 1995–2004. Teemana sosiaalinen pääoma. Toim. J. Kivivuori & V. Salmi Helsinki: Hakapaino, 71–108.

Salmi, V. 2006. Sosiaalinen pääoma ja nuorisoriikollisuus. Teoksessa Nuorisoriikollisuus. Määrä, syyt ja kontrolli. Toim. P. Honkatukia & J. Kivivuori. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisu 221. Helsinki: Hakapaino, 187–209.

Sirén, R. 2008. Rikollisuuskehitys. Teoksessa Rikollisuustilanne 2007. Rikollisuus ja seuraamusjärjestelmä tilastojen valossa. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisu 238. www.optula.om.fi, julkaisu, rikollisuustilanne 2007, rikollisuuskehitys A; rikoslajit, rikollisuuden rakenne ja kehitys.

Soveltuvuus selvitys. 2008. Viitattu 30.9.2008. Kriminaalihuoltolaitoksen sivusto. www.kriminaalihuolto.fi, yhdyskuntapalvelu, soveltuvuus selvitys.

Syrjälä, L., Ahonen, S., Syrjäläinen, E. & Saari S. 1994. Laadullisen tutkimuksen työtapoja. Rauma: Westpoint.

Tavoitteet, arvot ja periaatteet. Viitattu 2008. 30.9.2008. Rikosseuraamusviraston sivusto. www.rikosseuraamus.fi, yleistä, tavoitteet, arvot ja periaatteet.

Toimintakertomus. 1978. Kriminaalihuoltoyhdistys Jyväskylän aluetoimisto. Kokoelmassa Kriminaalihuoltoyhdistyksen toimintakertomuksista vuosilta 1978-1984.

Toimintakertomus. 1985. Kriminaalihuoltoyhdistys, Jyväskylän aluetoimisto. Kokoelmassa Kriminaalihuoltoyhdistyksen toimintakertomuksista vuosilta 1985-1996.

Toimintakertomus. 1987. Kriminaalihuoltoyhdistys, Jyväskylän aluetoimisto. Kokoelmassa Kriminaalihuoltoyhdistyksen toimintakertomuksista vuosilta 1985-1996.

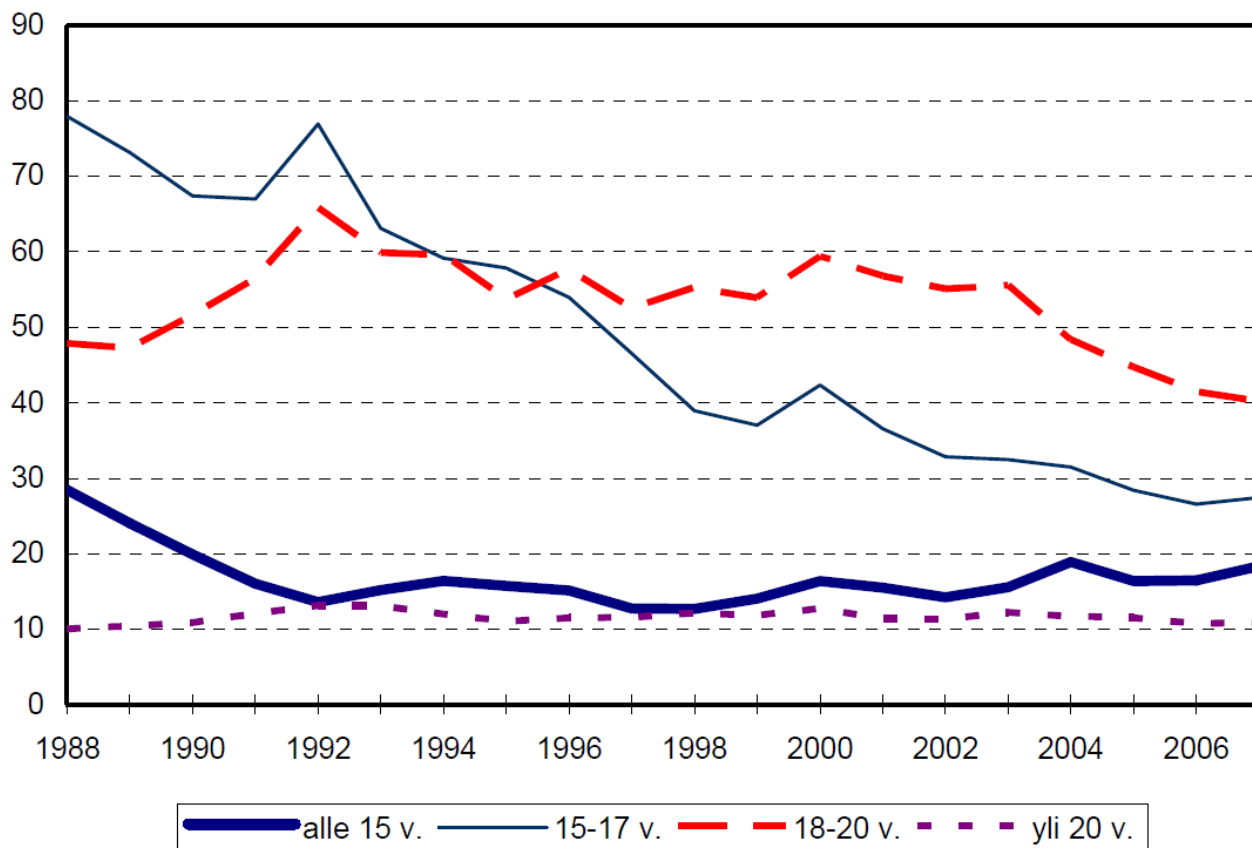
Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. Jyväskylä: Tammi.

Vogt-Airaksinen, T. & Kangaspunta, H. 2004. Ehdollisesti rangaistujen nuorten valvonta: ERN – valvonnan menettely ohje. Kriminaalihuoltolaitoksen ohjeistuksia. Päivitetty 26.1.2004.

Yhdyskuntapalvelu. 2008. Viitattu 30.9.2008. Kriminaalihuoltolaitoksen sivusto. www.kriminaalihuolto.fi, yhdyskuntapalvelu.

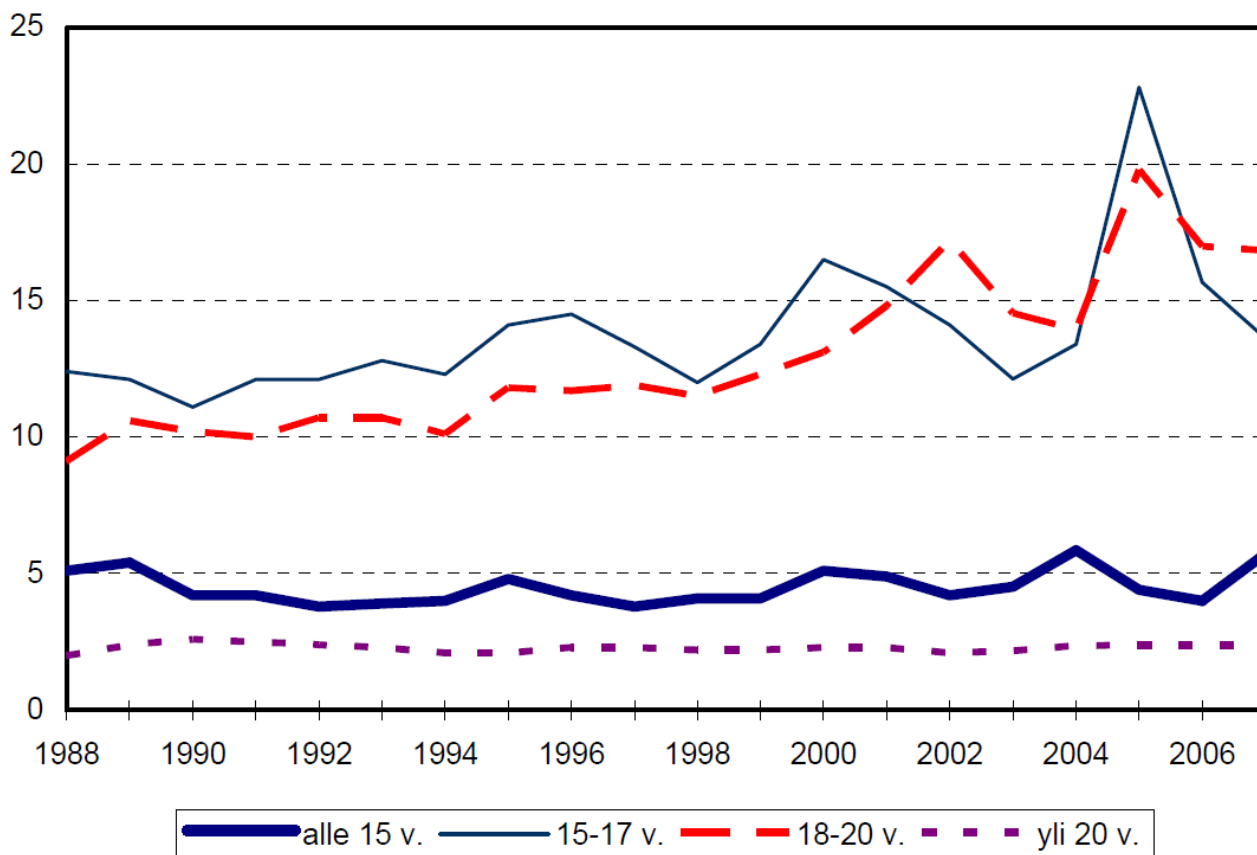
Yhdyskuntaseuraamukset. 2007. Rikosseuraamusalan vuosikertomus 2007. Rikosseuraamusviraston sivusto. www.rikosseuraamus.fi, tietopankki, julkaisut, vuosikertomus.

Liite 1. Varkausrikokseen syylliseksi epäilty vuosina 1988-2007

Kuvio 75 Varkausrikoksiin syylliseksi epäillyt ikäryhmittäin suhteutettuna ikäluokan kokoon vuosina 1988–2007

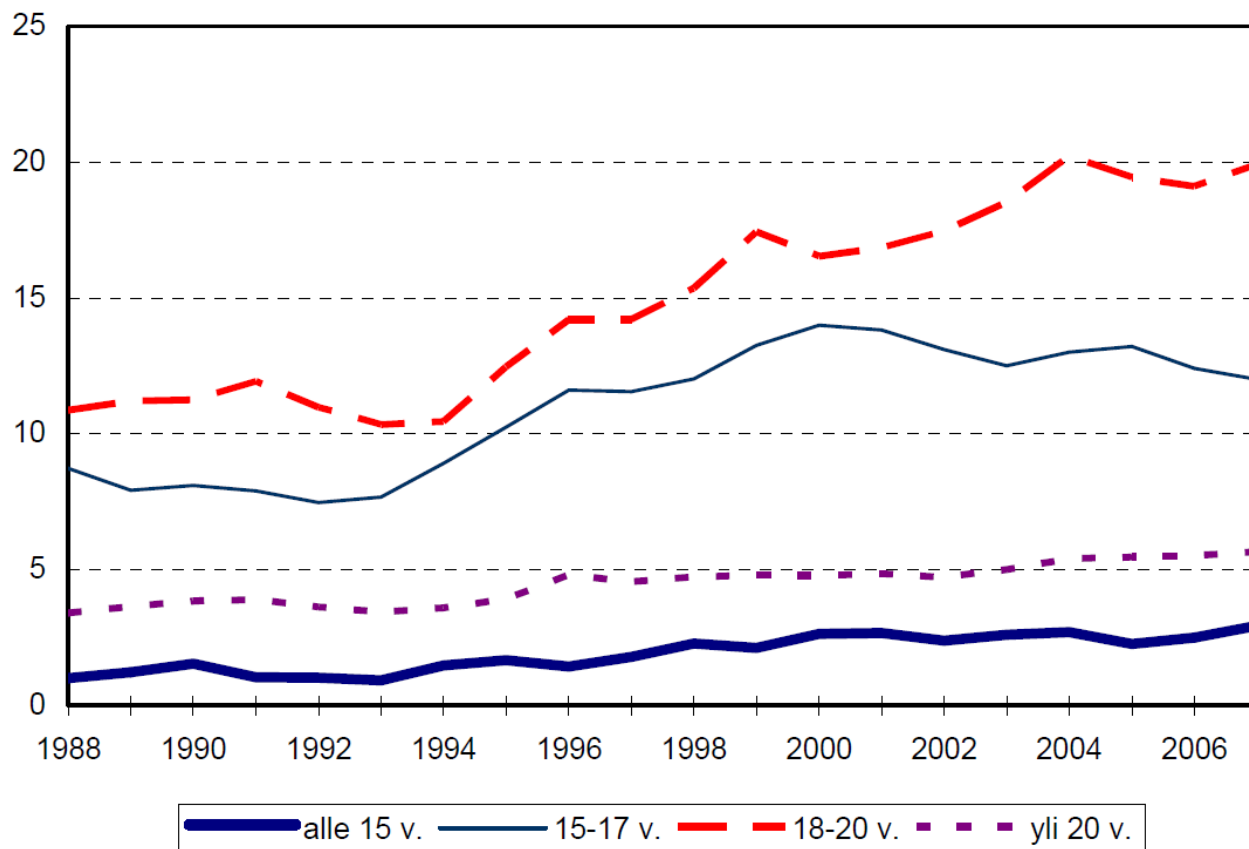
Liite 2. Vahingontekorikoksiin syylliseksi epäilty vuosina 1988-2007

Kuvio 77 Vahingontekorikoksiin syylliseksi epäillyt ikäryhmittäin suhteutettuna ikäluokan kokoon 1988–2007

(Marttunen & Salmi 2008, 206)

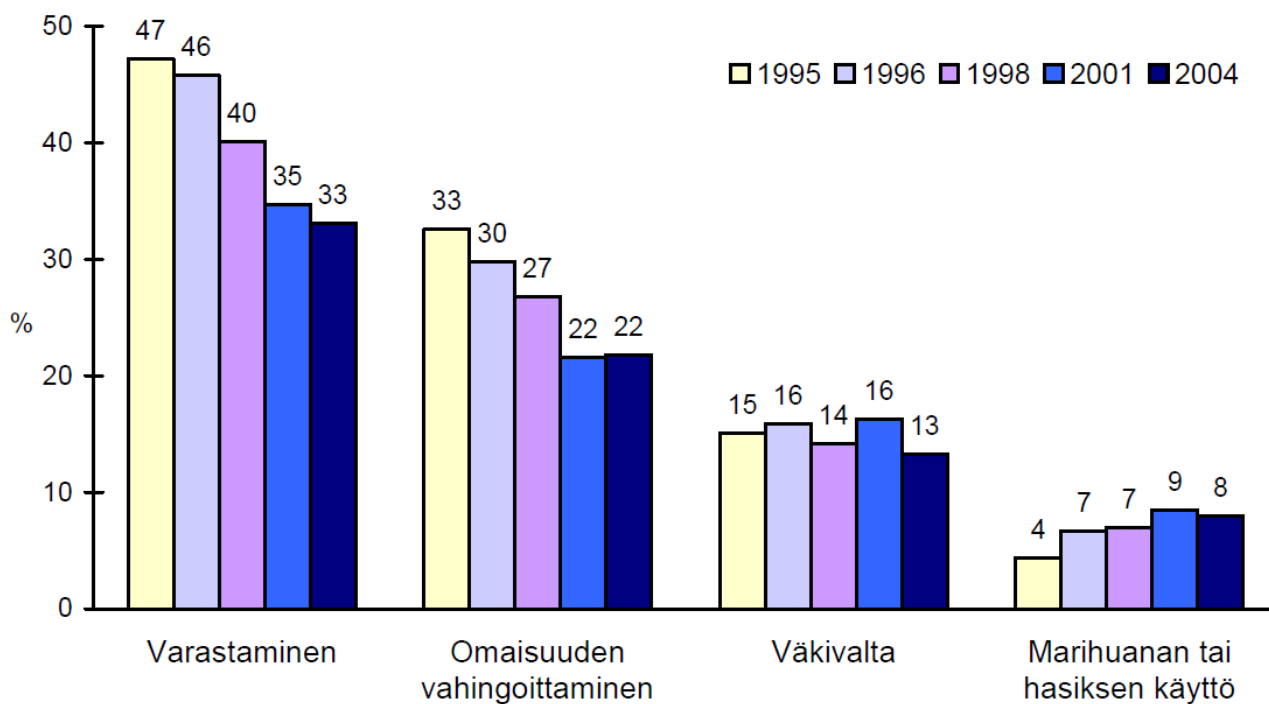
Liite 3. Pahoinpitelyrikoksiin syylliseksi epäillyt vuosina 1988-2007

Kuvio 76 Pahoinpitelyrikoksiin syylliseksi epäillyt ikäryhmittäin suhteutettuna ikäluokan kokoon vuosina 1988–2007

(Marttunen & Salmi 2008, 2005)

Liite 4. Itse ilmoitetun rikollisuuden tilasto vuosilta 1995-2004

Kuvio 82 Kuluneen vuoden aikana tekotyypeihin osallistuneita, % 15–16-vuotiaista 1995–2004

(Marttunen & Salmi 2008, 216)

Liite 5. Haastattelurunko

HAASTATTELURUNKO

TIEDOT JA TAUSTAT

- Ikä?
- Asumismuoto?
- Mistä saat toimeentulosi?
- Mikä on sinun siviilisäätysi?

LAPSUUS JA NUORUUS

Kerrotko hieman lapsuudestasi ja nuoruudestasi?

- Keitä perheeseen kuului?
 - ydinperhe vai yksinhuoltajuus
 - jos yksinhuoltajuus, niin minkälainen rooli ”poissaolevalla” vanhemmalla
- Minkälainen taloudellinen tilanne perheellä oli?
- Minkälaisia sääntöjä teillä oli kotona?
 - Mitä seurasi, jos niitä rikkoi
 - Miten onnistumiset huomioitiin
- Millaista päihteiden käyttö oli kotona?
- Miten kuvailisit silloista päihteidenkäyttöäsi?
- Oliko perheesi tekemisissä lastensuojelun viranomaisten kanssa?
 - Jos oli niin millä tavalla
- Minkä ikäisenä on alkanut tekemään rikoksia?
 - yksin vai yhdessä kavereiden kanssa
 - minkä tyyppisiä rikoksia
 - miksi lähti rikoksia tekemään
 - miten perhe suhtautui tekemiisi rikoksiin
 - ovatko muut perheenjäsenet tehneet rikoksia

Koulu

Miten kuvailisit koulunkäyntiäsi?

- Oliko sinulla koulussa kavereita?
- Minkälainen kaveripiiri sinulla oli vapaa-aikana?
- Minkälaisia opettajia sinulla oli?
 - Miten tuli opettajien kanssa toimeen
- Oletko ollut osallisena koulukiusaamisessa?
 - Missä roolissa
- Oliko sinulla tapana lintsata koulusta?
 - Jos oli, niin kuinka vietti tuon ajan
- Nykyinen koulutuksesi?

Vapaa-aika

Miten kuvailisit vapaa-ajan viettoasi?

- Millaisia harrastuksia tai mielenkiinnon kohteita sinulla oli?

VALVONTA

Valvontaa edeltävä aika

Miten kuvailisit syitä ja tilannetta, joista valvontaa tuomittiin? Miten kuvailisit tuntemuksiasi tuomiosta?

- Milloin valvontasi alkoi?
- Mistä rikoksesta/rikoksista valvontaa tuomittiin?
- Liittyikö rikoksen/rikosten tekemiseen päihteet tai päihteidenkäyttö?
- Onko sinulla aikaisempia tuomioita?
- Minkälainen käsitys sinulla oli valvonnasta?
- Missä määrin valvonta vastasi käsityksiäsi?

Valvonnan kulku

Miten valvontaa käytännössä toteutettiin?

- Mitä asioita käsiteltte valvonnassa?
- Oliko joitain asioita, mitä olisit vielä halunnut käsiteltävän?
- Kuinka säännöllisesti kävit tapaamisissa?
 - Mikä siihen vaikutti
- Millä tavalla pystyit vaikuttamaan valvontatapaamistesi sisältöön?
 - Olisiko halunnut vaikuttaa tapaamisten kulkuun enemmän

Suhde valvojaan

Miten kuvailisit suhdettasi valvojaan?

- Kuinka tulit toimeen valvojasi kanssa?
- Millainen vaikutus valvojallasi oli halukkuuteesi käydä tapaamisissa?
- Tuliko valvonnan aikana uusia rikoksia?
 - Kertoiko niistä valvojallesi
- Mitä valvojasi olisi mielestäsi voinut tehdä toisin?
- Vaihtuiko valvojasi missään vaiheessa?
 - Miten se vaikutti ajatuksiin valvonnasta
- Millaisia suunnitelmia teit valvojasi kanssa?
 - Miten ne ovat toteutuneet

Kokemukset valvonnasta

Miten kuvailisit valvonta-aikaasi?

- Mitä hyviä asioita valvonnasta jäi mieleen?
- Mitä huonoja puolia?
- Tiedätkö minkälaisia muita seuraamuksia on olemassa?
- Koetko, että jokin toinen seuraamus olisi ollut sinulle hyödyllisempi?
 - Mikä ja miksi
- Millaista tukea sait valvonnasta elämääsi?
- Oliko valvonnasta jotain erityistä hyötyä jollekin elämänalueellesi?
- Miten elämäsi muuttui valvonnan aikana?

Läheisten suhtautuminen ja vaikutukset valvontaan osallistumiseen

Millainen vaikutus muiden mielipiteillä oli halukkuuteesi käydä valvontatapaamisissa?

- Mitä perheesi ajatteli osallistumisestasi valvontaan?
- Mitä kaverisi ajattelivat osallistumisestasi valvontaan?
- Oliko jokin muu/joitakin muita asioita, mitkä vaikuttivat valvontaan osallistumiseesi?

TÄMÄN HETKINEN TILANNE

Valvonnan jälkeen

Minkälaisia vaikutuksia katsot valvonnallasi olleen nykyiseen elämäntilanteeseesi?

- Mitä ajattelet valvonta-ajastasi nyt?
- Miten koet valvonnan auttaneen sinua?
- Olisiko sinulla ollut joku tietty asia, johon olisit halunnut valvonnassa apua?
- Koetko, että sinun olisi tarvinnut suhtautua valvontaan vakavammin?
- Mikä olisi auttanut sinua suhtautumaan valvontaan vakavammin?
- Miten valvontasi mielestäsi onnistui?

Uusintarikollisuus

- Onko sinulla tullut valvonnan jälkeen uusia rikoksia?
 - Miksi ja minkälaisia
 - Onkoo saanut niistä tuomioita
- Mikä vaikutti siihen, että teit uusia rikoksia?

Tulevaisuuden näkymät

- Mikä on sinun mottosi?
- Missä näet itsesi kymmenen vuoden päästä?
- Missä haluaisit olla kymmenen vuoden päästä?

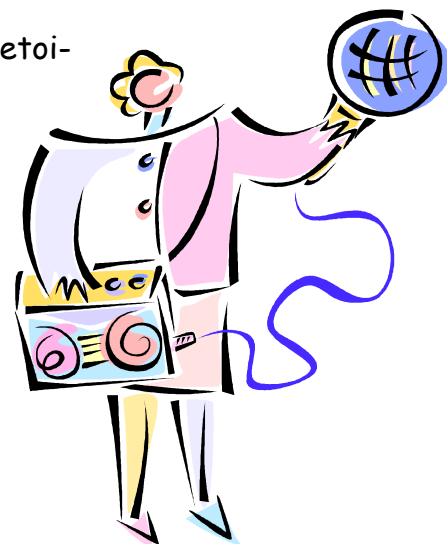
JYVÄSKYLÄN
AMMATTIKORKEAKOULU

Liite 6. Kutsukirje

Hei!

Olemme kaksi sosionomiopiskelijää Jyväskylän ammattikorkeakoulusta ja teemme nyt opinnäytetyötämme yhteistyössä Kriminaalihuoltolaitoksen Jyväskylän aluetoimiston kanssa. Opinnäytetyössä tutkimme, minkälaisia vaikutuksia valvonnalla on ollut ehdollisesti rangaistun nuoren elämään. Suurimman osan tutkimuksesta muodostavat haastattelut ja juuri tähän osioon tarvitsemmekin Sinun apuasi.

Suoritamme haastattelut Kriminaalihuoltolaitoksen Jyväskylän aluetoimiston tiloissa ja toteutamme haastattelut lokakuun 2008 aikana. Haastattelut nauhoitetaan niiden myöhempää tarkkaa käsittelyä varten. Kaikki haastattelut ovat luottamuksellisia ja opiskelijoina olemme vaitiolovelvollisia. Kaikkia kertomiasi asioita käytetään vain ja ainoastaan tutkimuksen tekemiseen, emmekä keskustele niistä edes Kriminaalihuoltolaitoksen henkilökunnan kanssa. Emme julkaise missään vaiheessa haastatteluun osallistuneiden henkilötietoja tai mitään mistä henkilöllisyys voidaan tunnistaa.

Arvomme kaikkien haastatteluun osallistuneiden kesken Finnkinon 40€ arvoisen sarjalippupaketin ja Sinulle haastattelussa käynnistä koituneet matkakulut hyvitetään Kriminaalihuoltolaitoksen toimesta. Sopivimman haastatteluajankohdan voit sopia yhdessä Sinulle tutun valvojan kanssa. Kiitos jo etukäteen osallistumisestasi mukaan tutkimukseen!

Tervetuloa, pullakahvit odottaa!

Päivi Rintala

Heidi Sutinen

Opinnäytetyössä tutkitaan valvonnan vaikutuksia aikaisemmin ehdollisesti rangaistun nuoren elämään. Suostun osallistumaan tutkimukseen ja siihen, että haastattelussa esille tulleita asioita käytetään tutkimuksessa. Tutkimuksen tekijät ovat vaitiolovelvollisia ja vastaavat haastateltavan henkilöllisyyden salassa pysymisestä. Valmis tutkimus julkaistaan opinnäytetyönä. Kriminaalihuoltolaitos korvaa minulle haastattelussa käynnistä koituneet matkakulut. Haastattelu suoritetaan Kriminaalihuoltolaitoksen Jyväskylän aluetoimiston tiloissa.

Haastatteluni on _____._____2008 klo: _____

Suostumus annettu:

Aika ja paikka

Allekirjoitus ja nimenselvennys

Haastattelu suoritettu

Aika ja paikka

Haastattelijan allekirjoitus